

หน้าร้านอาเอพร้อมสามี แต่คราวนี้เธอเปลี่ยนมาแต่งตัวด้วยชุดชาวเขาที่คนเมืองเย็บขาย ชุดชาวเขาปลอมแบบนี้ที่สวนจตุจักรก็มีวางขาย เหลือบดูช่วงขาเห็นสวมผ้าพันขาของอาข้า ซึ่งคงซื้อมาจากทางตัวอาครในท์บาซาร์หรืออาจหาซื้อมาจากอาข้าเร่ขาย เธอเดินเยื้องย่างหมุนตัวไปมาช้า ๆ ให้อาเอและทุกคนแถวนี้ได้ชื่นชม แต่ไม่ได้จริงจังมากนัก คล้ายทำไปด้วยความสนุกกับช่วงเวลาขณะนั้น ฝ่ายสามียืนมองยิ้ม ๆ อยู่ ช่าง ๆ ลักครูกักพากันเดินจากไป อาเอหัวเราะอย่างขัน ๆ กับภาพที่เห็นแล้วกล่าวว่า “ช่างบนอาข้า ตรงกลางมึงแล้วข้างล่างก็อาข้า” ทั้งมึงทั้งอาข้าที่ขายของอยู่ตรงนั้น หันมามองหน้ากันแล้วยิ้มระคนหัวเราะให้กับภาพที่เห็นเมื่อครู่

นักท่องเที่ยวไม่ใช่บรรดาผู้คนที่มีความเสมอเหมือนเป็นหนึ่งเดียวกัน พวกเขาแตกต่างกันทั้งในด้านลักษณะเด่นประจำชาติ ภูมิหลังทางสังคม ค่านิยม สิ่งที่ได้รับรู้มาและสิ่งที่เป็นแรงจูงใจ (Hitchcock et al, 21993 : 8) แต่ก็เนื่องด้วยเหตุนี้ พื้นที่การค้าอย่างในท์บาซาร์ จึงเติบโตและดำรงอยู่สืบมาได้ หากเปรียบไปว่าความจริงแท้ คือ พื้นที่ที่หนึ่งและความไม่จริงแท้ หรือชั่วตรงข้ามมันคือพื้นที่ที่สอง ความเป็นอื่นจากหนึ่งและสอง ซึ่งมีทั้ง 1. การไม่เหมือนไม่ใช่หรือแปลกไปจากหนึ่งและสอง และ 2. การรวมเอาทั้งลักษณะของหนึ่งและสองเข้ามาไว้ในตัวก็คือ พื้นที่ที่สาม ซึ่งเป็นพื้นที่ของความเป็นอื่น หรือการถูกทำให้เป็นอื่นที่ไม่มีวันสิ้นสุด พื้นที่การค้าซึ่งมีความเป็นพื้นที่ทางสังคมอยู่ในตัวเช่น ในท์บาซาร์จึงมีความเป็นพื้นที่ที่สามอยู่ในตัวอย่างเต็มเปี่ยม มันคือพื้นที่แห่งการสร้างภาพ ซึ่งอิงอาศัยอยู่กับทั้งความจริงแท้ ความไม่จริงแท้และความเป็นอื่นที่อาจผูกพันหรือไม่ผูกพันอยู่กับความจริงแท้และความไม่จริงแท้ก็ได้

การขายสินค้าในในท์บาซาร์ประเด็นที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้ค้า คือ “ต้องขายให้ได้” ไม่ว่าของชิ้นนั้นจะถูกนำไปผูกโยงกับความจริงแท้ ความไม่จริงแท้รวมทั้งความอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร และโดยใครก็ตามนี้คือ พลังที่ขับเคลื่อนความเป็นไปในในท์บาซาร์อยู่ในทุกเมื่อเชื่อวัน ในหลาย ๆ กรณีความสำคัญอันแท้จริงของงานศิลปะที่ถูกขายเป็นของที่ระลึก (souvenir arts) ที่มีต่อการผลิตก็คือความจริงที่ว่ามันสามารถขายได้ (Graburn, 1982 : 8 อ้างใน Parnwell, 1993 : 255)

## 5. ในท์บาซาร์ในฐานะพื้นที่ของความเป็นเทศในศูนย์กลางของไทยล้านนา

หากนำประเด็นความเป็นชาติพันธุ์ขึ้นมาเป็นตัวตั้งแล้วมองเมืองเชียงใหม่ผ่านกรอบการมองอันนี้ เราจะพบว่าแต่ไหนแต่ไรมาเชียงใหม่ก็ไม่เคยเป็นเมืองของผู้คนที่มีความเป็นหนึ่งเดียวทาง ชาติพันธุ์ ก่อนเกิดเมืองหริภุญไชยแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน มีกลุ่มชนพื้นเมือง คือ ลัวะ กับเม็งกระจายตัวอยู่ก่อนแล้ว การขึ้นมาของพระนางจามเทวีพร้อมไพร่พลจากละโว้ ทำให้หริภุญไชยเติบโตขึ้นมาเป็นเมืองชุมทางการค้า อันเป็นที่หมายปองของพญามังรายที่ต้องการขยายอำนาจจากที่ราบลุ่มน้ำกก หลังจากยึดหริภุญไชยได้แล้ว พญามังรายได้สร้างเมืองตามเส้นทางการค้าที่ขยายตัวขึ้นเพื่อให้เป็นเครือข่ายการค้าที่เชื่อมต่อกัน โดยเชียงใหม่ศูนย์กลางในทุกด้าน

ถูกสร้างขึ้นในอาณาบริเวณที่มีศักยภาพสูงต่อการเป็นศูนย์กลางการค้า ซึ่งอาศัยลำน้ำปิงเป็นเส้นทางติดต่อค้าขายกับเมืองต่าง ๆ การเป็นเมืองชุมทางการค้าทำให้เชียงใหม่ได้มีเฉพาะไทยยวนหรือคนเมือง ช่างและพ่อค้าชาวจีน ฮ่อ มอญ พม่าและไทยใหญ่ก็เข้ามาอาศัยในเชียงใหม่ปะปนกันไปกับไทยยวน (สร้อยดี, 2543 : 18 – 113) ตั้งแต่แรกสถาปนากลางเมืองเชียงใหม่ นอกจากจะเป็นศูนย์กลางการปกครองแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางการค้าอันสำคัญของภูมิภาค มีทั้งการค้าทางบกจากเมืองทางตอนเหนือ เช่น ยูนนาน รัฐฉาน มะละแหม่ง หลวงพระบาง เวียงจันทร์ แพร่ น่าน และการค้าทางน้ำ กับเมืองทางตอนล่างหรือเมืองท่าต่าง ๆ เช่น ตาก สุโขทัย อโยธยาและพม่าตอนล่าง พ่อค้าต่างเมืองจึงมาค้าขายในเชียงใหม่อย่างคึกคัก ดังกฎหมายลานนาให้ภาพว่า “คนฝูงอันลูกทิดานุทิดมา ม่าน เมืองไทย ฮ่อ กุลวา” (สมโชติ, 2540 : 91 – 97) ช่วงพม่าเข้าครองเชียงใหม่เป็นเวลากว่า 200 ปี ช่วงเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง เหตุการณ์เหล่านี้ช่วยยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าไทยยวนหรือคนเมืองไม่ได้เป็นองค์ประกอบเดียวของเมืองเชียงใหม่

การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนของผู้คน ซึ่งมีมาแต่อดีตเพียงแต่ถูกทำให้เข้มข้นขึ้นโดยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและคมนาคมในปัจจุบัน เป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้กับเชียงใหม่ ไม่ว่าจะเป็นกองคาราวานพ่อค้าไทยใหญ่ พม่า ฮ่อ ฯลฯ ที่ต่างว่ว ต่างม้าม้าค้าขายยังเชียงใหม่ในอดีตหรือจะเป็นบรรดาคนต่างถิ่น รวมทั้งนักท่องเที่ยวซึ่งโหมถาเข้ามาเชียงใหม่ในปัจจุบัน ทั้งหมดล้วนทำให้เชียงใหม่ไม่มีโอกาสที่จะผูกขาดตัวเองให้เป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับชาวไทยยวนหรือคนเมือง แต่ปัจจุบันกลับมีการกล่าวกันในลักษณะที่ว่าเมืองเชียงใหม่ ศูนย์กลางแห่งล้านนาไทยคือพื้นที่ของคนเมือง แล้วกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เคยมีมาหรือเข้ามาเพิ่มเติมใหม่แล้ว พวกเขาสมควรถูกจัดให้อยู่ในที่ทางใดของเมืองเชียงใหม่ และเมืองเชียงใหม่จะมีที่ใดให้พวกเขาได้แสดงความเป็นชาติพันธุ์ออกมา

เมื่อความเป็นชาติพันธุ์ คือสิ่งที่เกิดขึ้นมาท่ามกลางความสัมพันธ์กับชุมชนผู้มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับตน เมืองจึงเป็นพื้นที่ที่ความเป็นชาติพันธุ์มีความเข้มข้นยิ่งเนื่องจากผู้คนมากมายหลายกลุ่มวัฒนธรรมมักไหลเข้ามาติดปะทะกันภายในเมือง ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่ค่อนข้างแคบจำกัด แต่น่าแปลกที่ว่าบรรยากาศแบบเมืองสมัยใหม่หรือเมืองที่ชาวเมืองต้องดูมีความทันสมัย กลับทำให้ผู้คนจากกลุ่มชาติพันธุ์พากันปิดซ่อนความต่างทางธรรมเนียมปฏิบัติ วัฒนธรรมตลอดจนจริตนิสัยของพวกเขาไว้ การกลบเกลื่อน ไม่แสดงออกซึ่งความเป็นชาติพันธุ์ของตนเป็นเรื่องปกติที่เราจะพบเห็นได้ทั่วไปในสังคมเมือง อันเป็นบริบทที่ต่างไปจากบริบทเดิมที่ให้นิยามคุณลักษณะทางชาติพันธุ์นั้น ๆ

ความเป็นชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่มิอาจอยู่ในตัว มันเกิดและดำรงอยู่ท่ามกลางความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกมองว่าเป็นชนกลุ่มน้อย เป็นผู้ด้อยกว่าทั้ง

ทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมในสังคมเมือง โดยทั่วไปจึงต้องคอยปิดบังความเป็นชาติพันธุ์ของตนและหันมายอมรับธรรมเนียมปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เหนือกว่าในทีนั้น ๆ สำหรับเชียงใหม่ความเป็นคนไทยและความเป็นคนเมือง คือความเป็นชาติพันธุ์ที่เหนือกว่า ธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ของพวกเขา จึงเป็นสิ่งที่ควรต้องยอมรับหากต้องการจะอยู่ในเมืองนี้ให้ได้อย่างกลมกลืน แต่ก็เชื่อว่าพื้นที่ทุกตารางนิ้วในเมืองเชียงใหม่จะต้องเป็นเช่นนั้นเสมอไป พื้นที่บางแห่งที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการหากินกับความเป็นชาติพันธุ์หรือการนำเอาความเป็นชาติพันธุ์มาหากินเช่นไนท์บาซาร์อาจเป็นข้อยกเว้นถึงแม้จะเป็นการยกเว้นแบบไม่สมบูรณ์เต็มร้อย เพราะกระทั่งในไนท์บาซาร์ความเป็นคนเมืองก็ดูจะเป็นความเป็นชาติพันธุ์อื่นเหนือกว่าในสายตาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เข้ามาทำการค้าที่นี้

เชียงใหม่ไนท์บาซาร์เกิดขึ้นมาจากการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ บนที่ว่างริมทางเท้าของถนนช้างคลาน โดยชาวเขาและชาวพื้นราบจากบ่อสร้างสันกำแพง สินค้าที่นำมาวางขายโดยเฉพาะสินค้าของมัง รวมทั้งตัวคนขายนับเป็นของแปลกสำหรับนักท่องเที่ยว มังดอยปุย คือชาวเขากลุ่มแรกที่ เข้ามานุกเบิกการวางของขายบริเวณนี้ นี่คือจุดเริ่มต้นของการทำให้ถนนช้างคลานกลายมาเป็นจุดหมายตาอันหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเชียงใหม่ ต่อจากมังและคนเมือง อาซาก็ก็นำมาปรากฏตัวขึ้นมาเพิ่มสีสันความแปลกตาให้กับสินค้าชาติพันธุ์ในพื้นที่นี้

แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเชียงใหม่ไนท์บาซาร์หรือช้างคลานไนท์บาซาร์มิได้เป็นพื้นที่ผูกขาด ซึ่งสงวนสิทธิ์ไว้ให้เฉพาะกับชาวไทยพื้นราบ มังและอาซากเท่านั้น นอกจากชนทั้ง 3 กลุ่มนี้แล้ว ไนต์บาซาร์ยังคลาคล่ำไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อาทิ พม่า ไทยใหญ่ คะฉิ่น เนปาล อินเดีย จีน ฮ่อ กะเหรี่ยง ลาหู่ ลีซู โซ่ง พวนและบรรดาลูกผสมที่ระบุงลงไปได้ยากว่าเป็นชาติพันธุ์ใด ตลอดจนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่นอกเหนือการรับรู้ของผู้วิจัย นี่เป็นการมองจากด้านผู้ประกอบการค้าในอาณาบริเวณนี้เท่านั้น เพราะนอกจากผู้ค้าผู้ประกอบการแล้ว ตลาดราตรีเช่นไนท์บาซาร์คงดำรงความเป็นไนท์บาซาร์อยู่ไม่ได้ หากปราศจากนักท่องเที่ยวที่บ้างก็ทำตัวเป็นผู้ท่องเที่ยว บ้างก็ทั้งท่องเที่ยวและจับจ่าย ผู้ทรงอำนาจทั้งในรูปของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองและผู้คุมที่ซึ่งเสมือนมองไม่เห็นแต่กลับเป็นที่ตระหนักรู้กันในหมู่ผู้ค้าว่าใครเป็นใครในที่ใดก็เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการคงอยู่และความเป็นไปในไนท์บาซาร์

คนทุกกลุ่มข้างต้นล้วนมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมที่พิเศษพิเศษในความหมายที่ว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมของพวกเขาเหล่านี้ นั้นมีความเป็นพลวัตที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนและถูกทำให้เป็นอื่นตามสภาวะการณ์ที่เป็นเงื่อนไขอยู่ตลอดเวลา แต่ก็เชื่อว่าจะไร้จุดยืนของตนเอง และที่ควรค่าแก่การสังเกตคือจุดยืนทางอัตลักษณ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมของพวกเขาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในกระบวนการของการเจรจาต่อรอง ซึ่งพร้อมจะนำไปสู่การผลิตซ้ำและผลิตใหม่ รวมทั้งการทำให้เป็นอื่นในระดับหนึ่งอยู่เสมอ

ความเป็นพื้นที่พิเศษภายในเมืองท่องเที่ยวระดับโลกที่มีความเฉพาะพิเศษทางโครงสร้าง ทางองค์ประกอบและทางการปฏิสัมพันธ์ของไนท์บาซาร์ คือ เงื่อนไขสำคัญที่เปิดช่องว่างให้การเจรจาต่อรองดังกล่าว ซึ่งในความเป็นจริงการยื่นข้อเสนอและหาข้อสรุปเฉพาะกาลให้กับอัตลักษณ์ และพรมแดนทางวัฒนธรรมของพวกเขาได้เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำในปฏิบัติการต่าง ๆ ในชีวิตแต่ละวัน โดยเฉพาะในปฏิบัติการทางการค้าที่ความเป็นชาติพันธุ์มักถูกนำมาเกี่ยวข้องแต่เป็นไปในลักษณะที่ว่าไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นความเป็นชาติพันธุ์อันแจ่มชัด เพราะบริบทของพื้นที่ท่องเที่ยวในสังคมเมืองที่มากไปด้วยการปะทะเผชิญระหว่างคนอื่นหรือคนแปลกหน้าไม่ได้เรียกร้องให้พวกเขาต้องแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมที่ชัดเจนและตายตัวถึงเพียงนั้น เมื่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หลุดจากบริบทเดิมที่ให้กำเนิดมันมาสู่บริบทใหม่ในเมืองในระดับหนึ่งมันได้ถูกตีความใหม่จนมีหน้าที่ ความหมายและความสำคัญอันใหม่เกิดขึ้น เช่นสิ่งที่เคยทำ ๆ กันไปด้วยความคุ้นเคยก็ถูกเปลี่ยนให้เป็นสินค้าสนองตอบต่อความปรารถนาของตลาด ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้บ่อยครั้งที่อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์รวมทั้งพรมแดนทางวัฒนธรรมถูกทำให้มีความกำกวม บริบทของเมืองซึ่งเป็นสังคมที่ผู้คนจำนวนไม่น้อยนิยมทำอะไรให้กำกวมเพราะรอบกายของเขามักมีแต่คนอื่นเป็นสิ่งที่เอื้อให้เกิดกลไกของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แบบนั้น แต่การทำเช่นนี้ก็ทำให้พวกเขาต้องหันมาพิจารณาทบทวนความเป็นชาติพันธุ์ของพวกเขาอยู่เป็นระยะ ๆ

มนุษย์โดยทั่วไปนิยมจำแนกแยกแยะและจัดประเภท ความเป็นชาติพันธุ์ส่วนหนึ่งก็เกิดขึ้นมาโดยวิธีการนี้ วันหนึ่งอาอีและอาตีนั่งสนทนากันถึงความแตกต่างของลาฮู อาฮา เมียนมั่ง อาตีกล่าวขึ้นหลังจากเห็นสตรีเร่ขายผักชาวลาฮูเดินผ่านมาในชุดผ้าถุงและเสื้อยืดว่า “พวกมุเซอ (ลาฮู) นี่ดูยังไงก็รู้ว่าเป็นมุเซอ” อาตีเห็นพ้องด้วยกล่าวว่า “เนาะ เห็นก็รู้” เมื่อถามว่ารู้เพราะใบหน้าหรือ อาอีว่า “ไม่ใช่หน้าต้องบอกช่วงล่าง ขาค่ำสั้นนะสั้นกว่าตัว” ว่าพลางก็หันไปเย้าอาเอเล่นว่า “คนนี้ก็มุเซอเนี่ย แต่มาโตในหมู่อาฮา” อาอีกล่าวต่อว่า “พวกเย้า (เมียน) นะดูเป็นคนจีน” อาตีเสริมว่า “มั่งด้วย” อาอีว่า “เออ แต่มั่งก็ยังดูไม่ค่อยจีนเท่าไรนะ หน้ายังดูออกมาทาง มั่งอยู่ แต่เข้านี้ดูแทบไม่รู้เลย ดูเป็นจีนไปเลย”

แต่ในขณะที่เราจัดประเภทให้คนอื่น ๆ ก็จัดประเภทให้กับเราด้วย

อาปีเปรยขึ้นหลังจากได้ยินกลุ่มนักท่องเที่ยวไทยที่เดินผ่านมาชี้ชวนกันชมสินค้าโดยมีการพูดคำว่า “ของแมว” ออกมาด้วยว่า “คนไทยชอบเรียกชาวเขาว่าแมวเนาะ เห็นใครก็ว่าเป็นแมวไปหมด เห็นอาฮา เห็นมุเซอ เห็นลิสู้ก็เรียกแมว ที่จริงมั่งนะออกไปทางจีน ๆ จีนมากเลย แต่อาฮาไม่ใช่ อีก็อเค้าก็ไม่ค่อยเรียกเนาะ เรียกแต่แมว”

วันหนึ่งแม่ของอาเอแต่งชุดอาฮานั่งเย็บชิ้นส่วนของหมวกอาฮาที่จะทำขาย นักท่องเที่ยวไทยครอบครัวหนึ่งผ่านมาก็ชี้ชวนให้ลูก ๆ ตนมองไปที่แม่อาเอ พร้อมกับพูดว่า “นั่น

ใจแล้ว” อาเอนั่งอยู่ตรงนั้นพอดี พอได้ยินคำพูดนั้นเขาก็ส่ายหน้าอย่างระอา “เค้าแยกไม่ออกว่าเป็นอาชา ดีที่แม่ฟังไม่รู้เรื่อง” ความจริงมันที่ขายของอยู่ร้านติดกัน ซึ่งกำลังนั่งกินข้าวอยู่ตรงนั้นก็ได้ยินชัดเจนว่าคนไทยกลุ่มนั้นเรียกอาชาว่าแมว แต่ด้วยความที่นางแต่งตัวด้วยเสื้อยัด กางเกงวอร์มคนไทยกลุ่มนี้ จึงไม่ทราบว่ามันเป็นแมว นางหันมาสบตากับอาเอและยิ้มบาง ๆ เป็นนัยว่าพวกเขาเข้าใจผิด

อาเอบนให้ฟังหลังจากได้ยินสตรีไทยกลุ่มหนึ่งที่เดินผ่านร้านเธอนั้นไปพูดกันเองว่าร้านแมว เธอว่า “ไม่ชอบให้ใครมาเรียกว่าแมวเลย ฟังแล้วยังไงก็ไม่รู้ คนกรุงเทพฯเค้ามาเค้าเห็นใครก็เรียกเป็นแมวไปหมด จริง ๆ แล้วมันที่ตั้งหลายเผ่านะ ไม่ใช่แค่แมวกับอาชา เผ่าอื่นก็มีตั้งเยอะ แต่เค้าจะเรียกแมวไปหมด” คนขายของเล่นซึ่งเป็นคนอีสานพยักหน้าเห็นด้วย หนูดำซึ่งเป็นเด็กสาวมัชร้าน ใกล้ ๆ เสริมว่า “วันก่อนนะ หนูเห็นไอ้ที่เป็นตุ้ (บูทแนะนำการท่องเที่ยว ซึ่งมีรูปหน้าสตรีชาวอาชาโดดเด่น) ที่เค้าตั้งไว้ข้างในนั้นนะ (ชี้ไปทางอาคารไนท์บาซาร์) รูปคนเป็นเผ่าที่อาเอนะ แต่เขียนว่าเป็นเผ่าหนู อะไรก็ไม่รู้ หนูไปดูก็ว่ามันไม่ใช่”

การเหมารวมว่าชาวเขาทุกเผ่าเท่ากับแมวในความคิดของนักท่องเที่ยวไทยมีให้เห็นเป็นประจำในไนท์บาซาร์ ไม่ว่าพวกเขาจะเป็นเผ่าใดหรือแม้แต่กระทั่งตัวเอง เมื่อเข้ามาในไนท์บาซาร์รวมทั้งที่อื่น ๆ ในพื้นที่ของสังคมไทย พวกเขาจะถูกทำให้เป็นอื่น คือ แมวไปในทันที

“แมวอีกและ” อาเอเปรยหลังจากมีนักท่องเที่ยวไทยมาถามว่าของที่วางขายของเธอเป็นของประเภทใด ซึ่งเธอก็ตอบไปว่าเป็นของชาวเขา “จริง ๆ เล้ย” เธอลากเสียงอย่างหน่าย ๆ “พอบอกว่าเป็นของชาวเขาปั๊บ ก็ว่าเป็นของแมวไปหมด เผ่าอื่นนี่ไม่มีเลย ไม่รู้จักเลย” เว้นระยะแล้วกล่าวต่อว่า “แต่ถ้าเป็นฝรั่งนี่ บางคนเค้ายังรู้จักแยกแยะว่านี่แมว นี่อาชา แต่คนไทยไม่แยกแยะพอบอกว่าชาวเขาก็ว่าเป็นแมวไปหมด” เธออธิบายซ้ำ ๆ แต่ก็ไม่ได้เคร่งเครียดจริงจังอะไรนัก ไม่ว่าคนไทยจะเห็นว่าเธอเป็นแมวหรือเป็นอะไรการค้าของเธอก็ยังคงต้องดำเนินไป

หรือสำหรับนักท่องเที่ยวไทยในไนท์บาซาร์ คือพื้นที่ที่มักไปด้วยแมว มากไปด้วยแมวคือมากไปด้วยความไม่เป็นไทย หรือมากไปด้วยความเป็นเทศ แมวคือคำคุณศัพท์ที่นักท่องเที่ยวไทยใช้เป็นเครื่องมือในการตอกย้ำความเป็นคนอื่นที่เข้ามาเยือนอยู่ในพื้นที่ของคนไทย ซึ่งในที่นี้หมายถึงไทยล้านนา มิใช่แต่ชาวเขากระทั่งชาวพม่าหลาย ๆ คนก็ถูกนักท่องเที่ยวไทยมองว่าเป็นแมวเพราะแม้หน้าตาจะเป็นคนเอเชีย แต่กลับมามีภาษาที่พวกเขาฟังไม่รู้เรื่อง

คนไทยทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวและผู้ค้ามองว่า ชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาเป็นผู้ค้าที่นี้ได้เข้ามาในฐานะของแมว หรือเข้าด้วยอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เรียกว่า “แมว” ซึ่งมีทั้งม้ง อาชา ลาฮู ลีซู เมี่ยน กะเหรี่ยง พม่า ฯลฯ แต่เป็นภาพรวมของบรรดาผู้คนที่คุณค้าหน้าเป็นเอเชีย แต่พูดภาษาที่คนไทยฟังไม่รู้เรื่องหรือมีเครื่องแต่งกายที่ต่างไปจากคนไทยและคนเมือง ความเป็นแมวคือพื้นที่ที่ปัจเจกเชิงวัตถุนิยมเช่นสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมที่คน

ไทยสร้างขึ้นกับปัจจัยเชิงอัตวิสัย ซึ่งก็คือเกณฑ์กำหนดความเป็นตัวเองที่ชนแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์สร้างขึ้น ได้ขับเคลื่อนกันมาอย่างต่อเนื่อง มันคือสิ่งที่เกิดขึ้นมาบนความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับพวกเขาเหล่านั้นที่ได้เข้ามาทำมาหากินในถิ่นที่คนไทยมีความรู้สึกว่าเป็นใหญ่กว่า แต่ก็ดังที่ทานาเบะ ชิงฮารุได้เคยกล่าวไว้ว่า "ความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ของคนกลุ่มหนึ่งจะถูกสร้างขึ้นมาในกระบวนการอันต่อเนื่องและซับซ้อน ไม่ใช่แค่โดยพลังอำนาจภายนอกหรือการปะปายประทับตราเอาตามอำเภอใจโดยคนนอก แต่ยังเกิดขึ้นโดยกระบวนการทางสังคมของพวกเขาในการประดิษฐ์สร้างภาพลักษณ์ของตนเองอีกด้วย" (Tanabe, 1991 : 3 อ้างใน Toyota, 1998 : 220) คนนอกซึ่งในที่นี้หมายถึง คนไทยจะอย่างไรเสียก็ไม่อาจผูกขาดอำนาจในการสร้างความเป็นมา้วไว้ได้ แม้คำว่ามา้วจะถูกใช้ไปเรื่อยกับชนที่ดูเป็นชาวเขา แต่ชาวเขาโดยเฉพาะผู้ที่ไม่ใช่มังหรือแม่แต่กระทั่งมังเองก็ไม่จำเป็นต้องยอมรับการประทับตรานั้นโดยไม่มีเงื่อนไข

อย่างไรก็ดีการถูกประทับตราว่าเป็นมา้วในบางสถานการณ์ก็เป็นประโยชน์ จึงไม่จำเป็นอีกเช่นกันว่าผู้ค้าที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในไนท์บาซาร์ต้องพากันปฏิเสธความเป็นมา้วอย่างหัวปักหัวปำ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เรียกว่ามา้วในสังคมไทยเกิดขึ้นจากการผสมผสานปัจจัยเชิงวัตถุวิสัยและปัจจัยเชิงอัตวิสัย แต่ภายในปัจจัยเชิงอัตวิสัยยังแฝงไว้ด้วย ปัจจัยเชิงสภาพการณ์เฉพาะหน้า (situational factors) อีกด้วย สำหรับคนไทยส่วนใหญ่ชาวเขาทุกคนคือมา้ว สำหรับชาวเขาทุกเผ่าไม่มีใครเป็นมา้ว แต่พวกเขาก็สามารถจะเป็นมา้วให้คนไทยได้แบบชั่วคราวในบางสถานการณ์ แม้จะรู้ทั้งรู้ว่าในสายตาคนไทยพวกเขา "จะยังงี้ ๆ ก็เป็นมา้ว" แต่การถูกมองว่าเป็นมา้วก็ใช้จะมีแต่โทษโดยเฉพาะในแหล่งสินค้าชาติพันธุ์อย่างไนท์บาซาร์

คำคืนหนึ่งเศรษฐีไนท์บาซาร์คนหนึ่งเดินชมสินค้ามาตามรายทาง เมื่อมาถึงหน้าร้านอาเอสายตาเธอสะดุดลงที่ผ้าปักม้งผืนหนึ่ง ซึ่งมังจะใช้ปิดประดับด้านหน้ากระโปรง ผ้าปักผืนนั้นทั้งลวดลายและการให้สีโดดเด่นเป็นพิเศษ นางหยิบขึ้นมาชมด้วยแววตาพึงพอใจ "เท่าไรคะ ผืนนี้" "300 เจ้า" อาเอตอบไป "200 ไม่ได้หรือ" อาเอบรรยายเพิ่มเติมหลังถูกต่อราคาว่า "อันนั้นเป็นงานฝีมือนะคะ ญาติหนูทำเอง" ตอนที่เศรษฐีนี้เดินเข้ามาอาเอกำลังคุยอยู่กับพี่แดงม้งที่ขายของอยู่ร้านติดกัน พี่แดงยังยืนอยู่ตรงนั้นแกได้ยินอย่างถนัดหนูว่าอาเอบรรยายว่า "ญาติหนูทำเอง" แต่แกก็ ไม่ได้กระโดดกระตัก หรือผ่ากลางปล้องขัดขึ้นมาว่า "เธอเป็นอาชาจะมีญาติเป็นม้งได้ยังไง" นอกจากจะไม่พูดขัดแล้วพี่แดง ยังเข้ามาช่วยอธิบายถึงวิธีการปัก การคิดลาย การให้สีซึ่งฟังดูน่าเชื่อถือเป็นจริงเป็นจัง และก็ควรเป็นเช่นนั้น เพราะตัวแกเองยามมีเวลาก็เอาผ้าดำขึ้นมาปักเป็นลายม้งที่สวยงาม เพื่อเตรียมของไว้ใส่วันขึ้นปีใหม่ม้งของทุกปี หลังจากอธิบายไปยืดยาวพี่แดงตบท้ายด้วยประโยคว่า "นี่เค้าปักมีอนะคะ" ซึ่งก็ปักด้วยมือจริง ๆ ในที่สุดลูกค้ารายนี้ก็ตัดสินใจซื้อผ้าปักผืนงามนั้นไป ถ้าม อาเอในภายหลังว่าทำไมไปบอกลูกค้าว่าญาติทำ เธอหัวเราะพร้อมกล่าวว่า "ก็ชาวเขาทุกเผ่าเป็น มา้วนี่"

นอกจากในทฤษฎีจะเป็นพื้นที่ที่มากไปด้วยแล้ว ในทฤษฎียังเป็นพื้นที่ที่มากไปด้วยสภาวะชายแดนอีกด้วย

หากมองว่าชายแดนคืออาณาบริเวณที่มีวัฒนธรรมหลายวัฒนธรรมดำรงอยู่ร่วมกัน แต่การปฏิสัมพันธ์ของวัฒนธรรมเหล่านั้นในชีวิตประจำวันกลับทำให้พรมแดนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของผู้คนในอาณาบริเวณนั้นมีลักษณะกำกวมพราเลือนและปรับเปลี่ยนไปตามการเคลื่อนไหวของผู้คนและการปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่เกิดขึ้น ณ ที่นั้นและในเวลานั้น ในความหมายเช่นนี้ไม่จำเป็นว่าชายแดนจะต้องหมายถึงอาณาบริเวณที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางทางอำนาจของรัฐเสมอไป ตรงกันข้ามอาณาบริเวณศูนย์กลางที่ถูกอำนาจรัฐแผ่คลุมอย่างเข้มข้นก็อาจเกิด “สภาวะ ชายแดน” ขึ้นมาได้ ยิ่งหากอาณาบริเวณศูนย์กลางนั้นเป็นพื้นที่เมืองก็ยิ่งมีโอกาสจะเกิดสภาวะชายแดนขึ้นมาได้มากเป็นพิเศษ เพราะในแง่หนึ่งเมืองคือพื้นที่ที่เกิดจากการดำรงอยู่ร่วมกันและการปะทะประสานของวัฒนธรรมหลายวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองสมัยใหม่ที่มาจากการเคลื่อนไหวของผู้คนและสิ่งต่าง ๆ จนทำให้มันเลี้ยวไม่ได้ที่ต้องกลายมาเป็นจุดเชื่อมประสานกระแสของผู้คนและสิ่งต่าง ๆ มาโดยตลอด ภายใต้อาณัติเช่นนี้พื้นที่บางแห่งภายในเมืองจะถูกทำให้เปิดกว้างเป็นพิเศษสำหรับการเข้ามาของผู้คนและกลุ่มคน ซึ่งมีความต่างทางวัฒนธรรมติดตัวมา วัฒนธรรมเหล่านี้มีทั้งที่ปรากฏออกมาให้เห็นเป็นวัตถุสิ่งของ กิริยาท่าทีและแฝงฝังอยู่ภายในภายในลักษณะของจิตสำนึก ความทรงจำ ระบบคิดและค่านิยม

ที่น่าสังเกต คือ ยิ่งวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นมีความหลากหลายและการปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่นั้นมีความซับซ้อน รัฐยิ่งยื่นมือเข้ามาควบคุมได้ยากเป็นพิเศษ รัฐมักอยากใช้อำนาจทางการเมืองอันเป็นทางการเข้ามาควบคุมอย่างเข้มข้นแต่จนใจที่ว่าขอบเขตอำนาจของรัฐเล็ก ๆ เช่น ไทยในเวทีโลกกลับแผ่คลุมได้มากที่สุดเพียงแนวเส้นชายแดนตามแผนที่ ทว่าขอบเขตอำนาจของทุน ของวัฒนธรรม ของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนกลับเคลื่อนไหวข้ามพรมแดนรัฐชาติไปมาได้รวดเร็วกว่า และยืดหยุ่นกว่า

ในเมืองเชียงใหม่พื้นที่ที่มีสภาวะชายแดนเช่นว่าสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนที่ในทฤษฎี ในแต่ละวันผู้คนหลากหลายกลุ่มวัฒนธรรมไหลเข้ามาสู่พื้นที่แห่งนี้ด้วยอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมที่ต่างกันไปในรูปของนักท่องเที่ยว ผู้ค้า ผู้ประกอบการและเครือข่ายผู้สนับสนุนและขัดขวางผู้ค้า อาทิ คนส่งวัตถุดิบ สินค้าและเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งนายทุนผู้คุมที่ สภาพเช่นนี้คือบริบทใหม่ที่ต่างไปจากบริบทเดิมที่ให้กำเนิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมของพวกเขาแบบเกือบจะโดยสิ้นเชิง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะของบรรดาผู้ค้าเริ่มถูกทวนถามถึงความหมายและหน้าที่ที่มีต่อชีวิตของพวกเขา ยังผลให้หลายครั้งมันถูกตีความใหม่และทำให้กำกวมขึ้นในพื้นที่การค้าอย่างในทฤษฎี ซึ่งเป็นผลผลิตของอำนาจและความปรารถนาทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมในระดับโลก

ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและระดับปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อใช้ความกำกวมนี้เป็นยุทธวิธีในการประกอบการค้า เพื่อดำรงอยู่ให้ได้ในที่นี้นั่นเอง

นอกจากความเป็นชายแดนที่อยู่ห่างไกลจากพรมแดนของชาติแล้ว เรายังอาจกล่าวได้ว่าไนท์บาซาร์ คือ พื้นที่ของความเป็นเทศที่ตั้งดำรงอยู่ ณ ศูนย์กลางของความเป็นไทย ล้านนา คนขายของเล่นที่เห็นความเป็นไปของไนท์บาซาร์มากกว่า 10 ปี แล้วเคยกล่าวว่า "สมัยนี้เค้าฮิตส่งลูกไปเรียนโรงเรียนอินเตอร์กันจัง จริง ๆ แล้ว โรงเรียนนานาชาติที่แท้จริงก็คือไนท์นี้แหละ ไปดูเหอะเดี๋ยวเนี่ยะคนขายของที่ไนท์นี้มีคนไทยที่ไหน แทบจะนับตัวได้เลย เอาเด็กมาอยู่นี่สิ แล้วจะได้สัมผัสบรรยากาศของความเป็นอินเตอรียิ่งกว่าโรงเรียนอินเตอร์อีก" ช่วงแรก ๆ ชาวไทยพื้นราบอาจเป็นผู้ที่จับจองที่ทางและเป็นผู้ค้าจำนวนมากในที่นี้ แต่ทุกวันนี้หลังจากมีการขายสิทธิ์หรือเช่าที่ริมทางเพื่อวางของขายเปลี่ยนมือกันไปมา ผู้ค้าที่เป็นคนไทยก็ค่อย ๆ ลดจำนวนลงไป กรรมสิทธิ์อย่างไม่เป็นทางการของร้านริมทางเท่าจำนวนไม้น้อยยังคงอยู่ในมือของคนไทย แต่ตัวพ่อค้าแม่ค้าที่ไนท์บาซาร์ก็ได้กลายเป็น คนเทศกันมากขึ้นทุกขณะ "คนไทยขายของที่นี่ไม่ค่อยได้หรอก พวกเค้าพูดภาษาอังกฤษไม่ค่อยเก่ง สู้พวกพม่าไม่ได้" อาเอเคยตั้งข้อสังเกตหลังจากเห็นหนุ่มพม่าวิ่งตามมาเรียกลูกค้าฝรั่งกลับไปยังร้านตน มีว่าข้อสังเกตนี้จะเป็นความจริงหรือไม่ก็ตาม แต่มันก็ได้สะท้อนให้เห็นความเป็นไปว่าทุกวันนี้คนเทศซึ่งรวมถึงพวกแม้วตามความหมายที่คนไทยส่วนใหญ่ใช้กำลังก้าวเข้ามามีบทบาทในพื้นที่แห่งนี้ในฐานะผู้ค้ามากขึ้น อาเอก็เคยตั้งข้อสังเกตว่า "ที่ไนท์บาซาร์เนี่ย จริง ๆ ไม่ค่อยมีคนไทยหรอก มีซัก 30% ได้มั้ง นอกนั้นก็ป็นชาวเขา เป็นพม่า เป็นแขกอะไรก็ไม่รู้" นี่คือภาพของไนท์บาซาร์ในปัจจุบันที่ผู้ค้ารายนี้ประมวลขึ้นมา อาจคลาดเคลื่อนจากตัวเลขจริง แต่มันก็ช่วยบ่งบอกถึงความเป็นไปของไนท์บาซาร์เกี่ยวกับประเด็นข้างต้นได้ดีพอควร

ณ ศูนย์กลางของนพบุรีศรีนครพิงค์ที่ชาวเชียงใหม่และคนไทยทั่วหน้า ภูมิใจกันนักหนาว่า เป็นดินแดนที่อบอวลไปด้วยกลิ่นอายของวัฒนธรรมล้านนาไทยอันพิศุทธิ์มากกว่า 700 ปี กลับแฝงไว้ด้วยพื้นที่ของความเป็นเทศที่โดดเด่นเสียจนเป็นที่รู้จักกันไปทั่วทั้งในระดับชาติและนานาชาติ สภาวะการณ์เช่นนี้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดสิ่งใดขึ้นมาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเพ่งมองผ่านปฏิบัติการทางการค้าของอาซ่า ณ พื้นที่นี้

#### บทที่ 4

##### สินค้าชาติพันธุ์กับอำเภอ

เชียงใหม่ไนท์บาซาร์คือจุดเชื่อมต่อประสานสินค้าชาติพันธุ์ แต่ละวันสินค้าชาติพันธุ์จำนวนไม่น้อยไหลเข้ามาสู่และไหลออกไปจากไนท์บาซาร์ ก่อเกิดเป็นเครือข่ายการค้าที่เปรียบเสมือนระบบประสาทอันสำคัญของไนท์บาซาร์

คำว่า “สินค้าชาติพันธุ์” ที่ใช้ในที่นี้หมายถึงสินค้าซึ่งมีรูปลักษณะ ลวดลาย สี สันอันแปลกตา รูปลักษณะ ลวดลายและสีสันเหล่านั้นบรรจุไว้ด้วยสัญญาของความต่างทางวัฒนธรรมอันเป็นที่พึงตาต่อใจของผู้บริโภค สินค้านี้จะถูกผลิตหรือจำหน่ายโดยกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ก็มิจำเป็นว่าจำเป็นต้องเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบเช่นชาวเขาเสมอไป กลุ่มชาติพันธุ์ศูนย์กลางเช่นคนเมือง คนไทยก็ได้เข้ามาร่วมผลิตและจำหน่ายสินค้านี้ด้วย รูปลักษณะ ลวดลายของสินค้านี้โดยส่วนใหญ่จะปรากฏขึ้นในรูปของหัตถกรรมชาวเขา

สินค้าชาติพันธุ์คือสิ่งที่มีความกำกวม ความกำกวมนี้เกิดขึ้นจากการที่วัฒนธรรมทางวัตถุของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ถูกทำให้เป็นสินค้าขึ้นมา ภายในเมืองซึ่งมากไปด้วยผู้บริโภคที่มีความต้องการอันหลากหลายไม่สิ้นสุด การหลุดออกจากบริบทเดิมมาสู่บริบทใหม่ในฐานะสินค้าทำให้ของของกลุ่มชาติพันธุ์หลายอย่าง อาทิ เสื้อ กระโปรง ยาม เข็มขัด ฯลฯ จำเป็นต้องถูกตีความคุณค่าใหม่ รวมทั้งถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของตลาด ความชอบ รสนิยมของนักท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวพันกับกระบวนการผลิตอย่างลึกซึ้ง รูปลักษณะ ลวดลาย สี สันของสิ่งเหล่านั้นถูกปรับเปลี่ยนไปจนในบางครั้งแทบไม่เหลือเค้าเดิม การถูกทำให้เป็นสินค้าขึ้นมาภายในเมืองยังมีความหมายว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ ไม่สามารถจะผูกขาดการผลิตซ้ำและผลิตใหม่ของทางชาติพันธุ์ไว้เฉพาะกับพวกตนเหมือนเดิมได้ กลุ่มชาติพันธุ์อื่นสามารถปรับเปลี่ยนรวมทั้งลอกเลียนแบบสิ่งของเหล่านั้นและขณะเดียวกันพวกเขาก็สามารถจะปรับเปลี่ยนและลอกเลียนแบบของของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้ตลอดเวลาแม้จะทำได้ไม่สมบูรณ์ ซึ่งความสมบูรณ์ก็ดูเหมือนจะไม่ค่อยมีความจำเป็นต่อพื้นที่แห่งนี้นักหากของชิ้นนั้นอยู่ในสถานะที่ “ขายได้”

เมื่อสิ่งของทางชาติพันธุ์ถูกนำมาวางเรียงลงไปบนบริบทใหม่ในฐานะสินค้าชาติพันธุ์มันก็เริ่มถูกทำให้มีความกำกวม ทั้งในแง่ของรูปลักษณะ หน้าที่และประโยชน์ใช้สอย แต่ก็ด้วยความกำกวมเช่นนี้ที่เปิดช่องให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาทำการค้าในที่นี้ได้ แล้วในกรณีของอำเภอ สินค้าชาติพันธุ์ทำให้พวกเขาเข้ามาอยู่กินในที่นี้ได้อย่างไร

### ตลาดกลางยามราตรีของสินค้าชาติพันธุ์

เมื่อมายามค่ำคืนที่เมืองเชียงใหม่ แสงไฟจากร้านค้าและรถเข็นที่เรียงรายกันไปตั้งแต่สี่แยกวัดอุปคุตไปจนถึงสี่แยกวัดศรีดอนไชยก็เริ่มส่องสว่างขึ้นมาเป็นเทือกแนวไปตามสองฟากข้างของถนนช้างคลาน พ่อค้าแม่ค้าคนเมือง คนไทย คนไทยใหญ่ พม่า อาข่า ม้ง ลีซู ลาฮู เมี่ยน ฮ่อ เนปาล อินเดีย จีน ฯลฯ ที่นั่งรอเวลาเปิดไฟอยู่เป็นนานเริ่มเข้าประจำที่ด้วยความหวังว่าวันนี้จะขายให้ได้ อาข่าเร่ขายก็เริ่มเตรียมของและเตรียมตัวเพื่อทอขายสินค้า คนขายอาหารทั้งดิบทั้งสุก ทั้งที่เป็นคนไทยและคนลาฮูรวมถึงชาติพันธุ์อื่นค่อย ๆ หยอยเข้ามาเสนอขายอาหารให้กับผู้ค้านักท่องเที่ยวทั้งไทยและเทศเริ่มไหลเข้ามาทอชมและจับจ่าย ธุรกิจของตลาดราตรีแห่งนี้เริ่มดำเนินต่อไปได้อีกคำคืนหนึ่ง

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวบีบให้ที่นี่เป็นไนท์บาซาร์ “พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวก็คือกลางวันออกไปเที่ยวตามที่ต่าง ๆ เข้าป่า ขึ้นดอย พอตกเย็นก็มาพักที่โรงแรมและวิลล่าของนักท่องเที่ยวจะไม่นอนโรงแรมตั้งแต่ทุ่มหนึ่งหรือหก ก็ออกมาจับจ่ายซื้อของฝากหรือเดินเล่นอะไรต่าง ๆ และที่นี่ล้อมรอบด้วยโรงแรมเกือบทุกด้าน..... จุดนี้ก็เลยทำให้ที่นี่เป็นตลาดของนักท่องเที่ยว” (ธุรกิจการเงิน, 2527 : 68) นี่คือการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ตัวอาคารกลางถูกสร้างขึ้นมาในฐานะตลาดยามราตรี แม้ก่อนที่ตัวอาคารกลางจะถือกำเนิดพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวก็นำย่านนี้ให้เติบโตขึ้นมาในรูปของตลาดกลางคืนอยู่แล้ว

ปกติร้านรวงตามถนนสองสายนี้ (ท่าแพ ช้างคลาน) เขาจะปิดร้านกันดึกหน่อยราว 4 ทุ่ม หรือดึกกว่านั้นนิดหน่อย เพื่อคอยต้อนรับลูกค้าที่มีเวลาเดินซื้อของหลังอาหารค่ำและจะออกเดินทางตอนเช้าวันรุ่งขึ้น....สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาเฉพาะตอนกลางคืนเดินซื้อของนั้น เชียงใหม่ก็มีตลาดนัดกลางคืนเรียงรายอยู่สองฝั่งถนนช้างคลานเกือบตลอดทั้งสาย แม่ค้าพ่อค้าเขาของมาวางขายกันบนทางเดินริมถนนและหน้าร้านค้า บางครั้งแม้จะมองดูว่าเกะกะการจราจรหรือบังหน้าร้าน แต่ก็ดูจะอะลุ่มอล่วยให้กันและกัน (ไร่ไพพรรณ, 2518 : 34)

การเข้ามาทอชมและจับจ่ายในพื้นที่นี้ของนักท่องเที่ยวย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไนท์บาซาร์ทำหน้าที่เป็นเพียงสถานที่สำหรับเดินฆ่าเวลาตอนนอน นอกจากเป็นที่เติมเต็มตารางการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวแล้วไนท์บาซาร์ยังทำหน้าที่เป็นตลาดสินค้าชาติพันธุ์ให้กับบรรดานักท่องเที่ยวที่ต้องการสินค้าอันแปลกตาอีกด้วย

ความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปลักษณ์สินค้าแปลกตา ส่งผลให้กลุ่มนักธุรกิจต่างถิ่นจกฉวยความได้เปรียบ กำเนิดจุดศูนย์กลางในย่านนี้ขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นย่านไนท์บาซาร์ในปัจจุบัน (แนวหน้า, 23 พ.ค. 2537 : 7)

แต่รูปลักษณะสินค้าอันแปลกตาก็หาได้เป็นเพียงสิ่งเติมเต็มความพอใจให้กับนักท่องเที่ยว และสิ่งผลิตกำไรให้กับกลุ่มนักธุรกิจนายทุนรายใหญ่ ผู้ค้าผู้ประกอบการรายย่อยโดยเฉพาะ บรรดาผู้ค้าที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบก็ได้อาศัยรูปลักษณะและลวดลายอันแปลกตามาเป็น ประโยชน์กับตนเอง

ความเป็นชาติพันธุ์ในสายตาของนักท่องเที่ยวมีความหมายคล้ายกับ “ความแปลกตา แตกต่างไปจากสิ่งที่ตนคุ้นเคย ดูนารยะทว่ามีเสน่ห์” ในสายตาของนักท่องเที่ยวความเป็นชาติพันธุ์จะถูกแสดงออกโดยตรงผ่านตัวสินค้าและโดยอ้อมผ่านการแต่งกายรวมทั้งหน้าตาท่าทางของ ตัวผู้ค้า เช่นแรกเริ่มเดิมทีลุงชาวม้งจากดอยปุยผู้มานุกเบิกร้านแบกะดินริมทางเท้าย่านนี้ก็ไม่ได้ ขายของม้ง “เป็นของวัวลายนี่แหละ แล้วก็กาต (ตลาด) ต้นลำไย” แต่เขาก็ขายได้เพราะของที่รับมา จากร้านขายเครื่องเงินแถวถนนวัวลายเป็นเครื่องประดับแบบชาวเขาที่ช่วงนั้นร้านเครื่องเงินเหล่านี้ ทำออกมาขายเพื่อเอาใจลูกค้าที่นิยมใส่เครื่องประดับแบบชาวเขา อีกทั้งความเป็นชาติพันธุ์ม้งยัง ปรากฏอยู่บนตัวแกในรูปของการแต่งกายแบบม้งแบบครึ่งท่อนคือสวมเสื้อยืดกับกางเกงม้ง การ สื่อสารกับผู้ซื้อเป็นภาษาไทยที่ตอนนั้นยังกระท่อนกระเท้นช่วยยืนยันการันตีความเป็นม้งให้แก่อีก แรงหนึ่ง ของม้งพวกกระโปรงม้ง ผ้าม้งยังไม่ได้ถูกนำมาจำหน่าย “อันนั้นยังไม่มี ของที่ขายเป็น พวกนั้น (ชี้ไปทางร้านตนที่แขวนพวกลูกปัด สร้อย กำไล ต่างหู แหวน) แต่มันมีฝรั่งไปเที่ยวบน ดอยปุยแล้วก็เห็นม้งเค้าใส่ชุดของเขา ฝรั่งก็ไปซื้อเลยว่าจะเอาอันนี้ ที่ใส่อยู่เนี่ยถอดมาขายเลย แล้ว ฝรั่งเค้าก็ให้ราคาดี อย่างเสื้อปักม้งนั้นก็ให้เจ็ดแปดร้อยเกาก็เกา ขายก็ได้ราคา ก็ดีสิ หรืออย่าง กางเกงผ้าใยก็ผู้ชายก็ได้ตัวตั้ง 1,500 สมัยนั้นเงิน 1,500 นี่เยอะนะ ก็เลยเริ่มคิดกันว่าของพวกนี้ก็ ขายได้ ก็เลยมีคนเอามาขาย”

ณ จุดนั้นสิ่งของทางชาติพันธุ์เริ่มถูกทำให้เป็นสินค้าชาติพันธุ์ วัตถุที่เป็นองค์ประกอบของ ความเป็นชาติพันธุ์เริ่มถูกนำเข้ามาสู่กระบวนการทำให้เป็นสินค้าภายใต้บริบทของการ ท่องเที่ยว ความเป็นชาติพันธุ์เริ่มถูกทำให้แปรเปลี่ยนไปด้วยความคิดและมุมมองของนักท่องเที่ยว หรืออาจกล่าวได้ว่าความคิด ความปรารถนา หรือสายตาของนักท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ความเป็นไปของความเป็นชาติพันธุ์ของพวกเขาเหล่านั้นที่ได้นำพาตนเองเข้ามาสู่ตลาดของ นักท่องเที่ยว

ตลาดของนักท่องเที่ยวอย่างไนท์บาซาร์เป็นแหล่งรวมและแหล่งระบายสินค้าชาติพันธุ์ที่ สำคัญแห่งหนึ่ง นอกจากสินค้าพวกเสื้อผ้าพื้นเมือง แหวน หมวย ลูกห้อยดอง น้ำพริกหนุ่ม แคบหมู กาละแม เชรามิค ไม้แกะสลัก ภาพวาด ฯลฯ สินค้าเลียนแบบ สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์นานาชนิดแล้ว ไนต์บาซาร์ยังเป็นพื้นที่ที่มากไปด้วยสินค้าชาติพันธุ์ อาทิเช่นเสื้อม้ง กระโปรงม้ง ผ้าห่อประคอง ทารกม้ง เสื้อเมียน(เย้า) กางเกงเมียน หมวกเมียน เสื้ออ่าซ่า ยามอ่าซ่า หมวกอ่าซ่า ผ้าสวมแข้งอ่า ซ่า เสื้อกะเหรี่ยง กำไลอ่าซ่า โลหะประดับอก ประดับรอบคออ่าซ่าและสินค้าชาติพันธุ์ที่ปรับเปลี่ยน

ขึ้นใหม่จนระบุไม่ได้ว่าเป็นของเผ่าใดเช่นเข็มขัดอาชาที่อาชาไม่เคยทำใช้บนดอย เข็มขัดผ้าม้งที่อาชาคิดประดิษฐ์ขึ้น ยามแบบอาชาแต่ตัดเย็บด้วยผ้าม้ง ผ้าสวมแข่งอาชาที่ถูกแผ่อกและเย็บต่อกันเป็นผืนเพื่อใช้วางประดับ ผ้าปักลายเมียนที่เย็บประดับกระเป๋าคล้องคอ ปลอกหมอนลายอาชาลายเมียน เสื้อแจ็คเก็ตที่เอาลายเมียนมาเย็บต่อกัน กระเป๋าถือครึ่งวงกลมที่ออกแบบโดยอาชา กระเป๋าเศษสตางค์ผ้าสีรุ้ง ผ้าม้ง ผ้าเมียน ผ้าเมือง มูสิ่แผ่นสำหรับรองจานที่ปัจจุบันเริ่มสานด้วยอาชาบนดอย กระเป๋าถือที่ทำจากมูสิ่ เครื่องจักสานแบบชาวเขาที่แต่งสีให้ดูเก่าโบราณและอื่น ๆ อีกมากมาย เหล่านี้คือสีสันที่สร้างบรรยากาศความแปลกตาให้กับไนท์บาซาร์ แต่ละวันนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยเดินออกจากไนท์บาซาร์ไปพร้อมกับการหยิบหิ้วสิ่งเหล่านี้ไว้ในมือ

สินค้าชาติพันธุ์ในไนท์บาซาร์มีความหลากหลายยิ่ง มีทั้งของจริง ของปลอม ของที่ระบุลงไปได้ยากว่าจริงหรือปลอม ของลูกผสมและของผ่าเหล่าผ่ากอ แต่ลักษณะหนึ่งที่ของเหล่านี้ต้องมีร่วมกันคือการเป็น “ของแปลกและของที่น่านำไปเป็นของที่ระลึกหรือของฝาก” ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นมาโดยทั้งปัจจัยเชิงวัตถุวิสัยและปัจจัยเชิงอัตวิสัย หนึ่งคือรูปลักษณ์ ลวดลาย สีสันของสินค้านั้นเอง อีกหนึ่งคือการให้คุณค่าต่อรูปลักษณ์ ลวดลาย สีสันนั้น ๆ ความแปลก ความน่าซื้อ ความควรซื้อจึงเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล แต่แน่นอนว่าในระดับหนึ่งความรู้สึกว่านั่นคือของแปลก ของน่าซื้อหรือของควรซื้ออาจถูกกำหนดไว้ก่อนแล้วโดยสื่อมวลชน การท่องเที่ยวและจับจ่ายก็เป็นคล้าย “การเดินทางท่องเที่ยวซึ่งเป็นการไล่หาสถานที่อันน่าตื่นตาหรือสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งได้ถูกกำหนดไว้แล้วแต่เดิม (pre-constructed) โดยหนังสือคู่มือการท่องเที่ยว รายการนำเที่ยวในโทรทัศน์” (Corrigan, 1997: 144) แต่ก็คงไม่ใช่นักท่องเที่ยวทุกคนที่เป็นเช่นนั้น ของที่พบเห็นในตลาดของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะสินค้าชาติพันธุ์ไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมือนกับภาพที่เคยเห็นในหนังสือนำเที่ยวหรือในจอโทรทัศน์เสมอไป อาจมีอะไรที่มากกว่า อาจมีอะไรที่น้อยกว่า ซึ่งการตัดสินใจซื้อจะมากจะน้อยย่อมต้องเกี่ยวพันกับวิจารณ์ญาณของผู้ซื้ออยู่บ้าง

คืนที่ชายไม่สู้ดีคืนหนึ่งอาเอเอ๋ขึ้นว่า “เสื้ออาชาตัวนั้น (ชี้ไปที่เสื้อที่แขวนขายบนรถเข็น) เอามาตั้งนานแล้ว ขายไม่ได้ซักที เจ้าของ (คนที่เพิ่งพอใจ) มันยังไม่มา” เช่นเดียวกับเข็มขัดผ้าม้งบางเส้นที่สวยงามแต่ค้างอยู่ในร้านนานเป็นพิเศษ “เส้นเนี้ย สวยดีเนาะ ทำขึ้นมาแล้วก็ว่ามันสวยดี แต่ทำไมยังขายไม่ได้ก็ไม่รู้ เส้นอื่นที่สวยน้อยกว่านี้ได้ขายไปเยอะแล้วนะ สงสัยเจ้าของมันยังไม่มามั้ง” อาเอ๋มักโยนสินค้าเข้ากับ “เจ้าของ” หรือคนที่ถูกใจและซื้อมันไป ขณะที่เธอเห็นว่ามันสวยงามก็เชื่อว่าลูกค้าจะต้องเห็นด้วยกับมุมมองของเธอเสมอไป การขายของครึ่งหนึ่งจึงเป็นเรื่องของการรอคอยลูกค้าที่มีความเห็นหรือมุมมองพ้องกับผู้ค้ามาซื้อมันไปหรือขายได้เพราะเห็นพ้องต้องกันทั้งสองฝ่าย ส่วนอีกครึ่งหนึ่งความเห็นหรือการตัดสินใจของตัวลูกค้าเองกลับมีน้ำหนักมากกว่า เช่น อาบี กล่าวขึ้นหลังจากลูกค้าฝรั่งรายหนึ่งซึ่งมาซื้อเข็มขัดเธอเดินลับไปแล้วว่า “ต่อมาก มาก ต่ออยู่นั่นแหละจนเกือบไม่ได้กำไร แต่จริง ๆ เส้นที่เค้าเอาไปนั้นไม่ค่อยสวย เส้นนี้

สวดยกว่า หนูชอบเส้นนี้มากกว่า ดินะที่เค้าไม่เลือกไป" แม้ไม่เห็นพ้องต้องกันการซื้อขายก็เกิดขึ้นได้ ความงาม ความถูกใจเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล มันอาจถูกขึ้นำกำหนดไว้แล้วโดยกลไกของสื่อมวลชน แต่หน้ากระดาษที่จำกัดของสื่อสิ่งพิมพ์และช่วงเวลาที่มิให้เพียงน้อยนิดของสื่อโทรทัศน์ไหนเลยจะถ่ายทอดความหลากหลายของสินค้าชาติพันธุ์ได้อย่างครอบคลุม นักท่องเที่ยวที่มีโอกาสจึงต้องเข้ามาหยิบชมเลือกซื้อด้วยตนเอง พวกเขาไม่ใช่หมู่ชนผู้มีความเป็นหนึ่งเดียว แตกต่างกันทั้งด้าน ลักษณะเด่นประจำชาติ ภูมิหลังทางสังคม ค่านิยม สิ่งที่ได้รับมาและสิ่งที่เป็นแรงจูงใจ (Hitchcock et al, 1993 : 8) การจับจ้อง (gaze) ไปยังสินค้าชาติพันธุ์ที่มากไปด้วยสัญลักษณ์ (sign) หรือตัวหมาย (marker) แม้ในระดับหนึ่งจะถูกกำหนดไว้แล้วโดยสื่อหรือการโฆษณา แต่ก็ใช่ว่าจะเป็นสิ่งที่ปราศจากวิจารณ์ญาณหรือมุมมองของปัจเจกบุคคลโดยสิ้นเชิง อย่างว่าแต่มันไม่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวใดที่สวมเข้าได้อย่างลงตัวกับนักท่องเที่ยวทุกคนในทุกยุคทุกสมัย (Urry, 1990 : 1)

นักท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้ามาสู่ไนท์บาราร์โดยเนื้อแท้แล้วมีความหลากหลายยิ่ง บ้างก็แสวงหาสิ่งจริงแท้ บ้างก็ไม่แม้กระทั่งใส่ใจในความจริงแท้แต่ขอแค่ให้เป็นสิ่งที่ถูกใจ และไนท์บาราร์โรงงานผลิตและจำหน่ายสินค้าชาติพันธุ์ยามราตรีก็สนองต่อความต้องการเหล่านั้นได้อย่างเกือบไม่จำกัด ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เป็นเช่นนั้นได้ก็คือ "การเคลื่อนไหว" ของผู้คนและวัฒนธรรม หรือการอพยพโยกย้ายของผู้คนและสิ่งของที่เกิดขึ้นมากมายในยุคนี้ ยุคที่ทั้งคนและวัฒนธรรมพากันออกท่องเที่ยวเดินทางกันยกใหญ่ไนท์บาราร์ก็ค่อย ๆ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรองรับการเคลื่อนไหวของพวกเขาและสิ่งเหล่านั้น ผู้คน สิ่งของ ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ ข่าวสารข้อมูลที่มามากมาย หลังไหลเข้าสู่ไนท์บาราร์ และไนท์บาราร์ก็กลายมาเป็น "พื้นที่ของการอยู่ระหว่าง" (space of in-betweenness) หรือพื้นที่ของการเป็นลูกผสม (hybrid) (Rojek and Urry, 1997 : 11) มากไปด้วยความกำกวมที่จะเห็นได้จากนักท่องเที่ยว ผู้ค้าและสินค้านานาประเภท

ในด้านสินค้าโดยเฉพาะสินค้าชาติพันธุ์ทั้งของจริง ของปลอม ของที่ระบุลงไปไม่ได้ว่าจริงหรือปลอม ของลูกผสม รวมทั้งของผ่าเหล่าผ่ากอ ทั้งหมดล้วนตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้านานาประเภทได้ดีไม่แพ้กัน สินค้าชาติพันธุ์ไนท์บาราร์ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว ชีวิตพวกมันขึ้นอยู่กับความไม่ตายตัว มันอาจจะจริงแท้ อาจจะไม่จริงแท้หรืออาจจะเป็นอย่างอื่นก็ตาม แต่มันล้วนมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของผู้ค้าที่นี่

สินค้าชาติพันธุ์ไม่ได้มีเฉพาะมิติของความเป็นวัตถุสิ่งของแต่ยังมีมิติของความเป็นกระบวนการอยู่ในตัวอีกด้วย และด้วยเหตุนี้มันจึงถูกปรับเปลี่ยนไปได้อย่างไม่สิ้นสุด แต่จุดร่วมหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยตลอดในการปรับเปลี่ยนคือการคงไว้หรือนำมาใส่ซึ่ง "สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นชาติพันธุ์" ใด ๆ ก็ตามที่ทำให้ขายได้ "เมื่อการท่องเที่ยวถูกทำให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมากขึ้น (culturalisation) เราจึงสามารถเห็นความสำคัญของสัญลักษณ์ที่มีต่อการ

ออกแบบและการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น การท่องเที่ยวมิได้เป็นเพียงแค่การซื้อขายสินค้าและบริการที่เฉพาะพิเศษแต่ยังเป็นเรื่องของการบริโภคสัณยวัตถุต่าง ๆ อีกด้วย" (เรื่องเดียวกัน : 4)

สินค้าที่วางขายในร้านอาเอ อาอี และอาตี ไม่ได้มีเฉพาะของของเผ่าตนเอง นอกจากเสื้อ ยาม หมวก กำไล โลหะประดับคอประดับอกของอาชา ผ้าสวมแข้งของอาชาแล้วเสื้อแจ็กเก็ตผ้าฝ้ายทอเป็นลายช้างที่คนเมืองผลิตขึ้น กล้องดูยาแขวงไม้ไผ่ที่ขายชาวกระเหรี่ยงนำมาส่ง สร้อยลูกปัด ต่างหูจากแม่สายและตลาดต้นลำไย พระพุทธรูป พระเครื่องจากตลาดต้นลำไย เสื้อ กระโปรง หมวก ผ้าห่อประคองทารกของม้ง กระเป๋าเงินผ้าเมือง กระเป๋าเศษสตางค์ผ้าสีซุนอบใบลาน กบไม้ มูสิรองจาน กระเป๋ามูสิ เสื้อแจ็กเก็ตผ้าเมียน ผ้าคลุมตู้คลุมโต๊ะลายม้ง เข็มขัดนานา ชนิด กางเกงปักลายเมียน ฯลฯ ก็ถูกนำมาวางจำหน่ายร่วมไปด้วย ร้านอาชารวมทั้งร้านม้ง ร้านของชนชาติพันธุ์อื่นก็เป็นเช่นนี้ ร้านของเพื่อนอาเอนอกจากเสื้ออาชาแล้วยังมีกระโปรงม้ง เสื้อเมียนที่มีผู้ใหม่พรมแดงสดพันรอบคอ ผ้าทอกระเหรี่ยง เข็มขัดหลากหลายลายวางขายอยู่ อาชาไนท์ บาซาร์ไม่ได้ขายเฉพาะของอาชา ไม่ได้ทำเฉพาะของอาชาหรือหาเฉพาะของอาชามาขาย มังดอย ปุยเมื่อปีพ.ศ.2519 ก็ไม่ได้ขายเฉพาะของของม้ง ภาพถ่ายเมื่อปีพ.ศ.2519 แสดงให้เห็นว่าของที่วางเรียงในเพิงขายของบนดอยปุยนอกจากของของม้งแล้วยังมีพระพุทธรูป สิ่งหัตถ์เงินโลหะ พระสังกัจจายโลหะ หมวกใหม่พรมถักมือ แหวน ต่างหู มิดที่มีฝักสวม ฯลฯ (ปราโมทย์, 2519 : 6) กลุ่มชาติพันธุ์ที่ผันตนเองมาเป็นผู้ค้าสินค้าชาติพันธุ์ไม่เคยผูกมัดตนเองให้อยู่เฉพาะกับการขายของของเผ่าตน

การผลิตของขึ้นมายาก็เป็นเช่นเดียวกัน "อันนี้สวยมัย หนูทำ" อาบียกกระเป๋าทัวร์ปริง วงกลมที่เย็บจากผ้าพื้นสีดำ ปักประดับด้วยเม็ดเดือย ลูกปัดหลากสี หอยเบี้ย กระดุมเงิน แผ่นโลหะสีเหลี่ยมลายช้าง ลายดอกไม้ที่คนเมืองทำขาย กระเป๋าดังนี้ไม่เคยมีในวัฒนธรรมอาชา วัตถุที่ใช้ปักประดับบางอันเคยมีใช้ในวัฒนธรรมอาชาแต่บางอันก็ไม่เคยมี ลวดลายก็คือ ลวดลายที่อาเอฟเคยบอกว่า "บนดอยเย็บแบบนี้ไม่มีหรอก อันนี้เย็บให้มันดูสวย ๆ เย็บขายฝรั่ง" แต่มันก็เป็นผลงานของอาชา เกิดขึ้นจากความคิดและฝีมือของอาชา อาบิได้ความคิดนี้มาจากเพื่อนอาชาคนหนึ่งที่เคยเย็บเป็นรูปทรงคล้าย ๆ กันมาฝากขายแต่ตอนหลังเลิกไป

หมวกอาชาที่ทำขายก็มีการผสมผสานลายข้ามชาติพันธุ์ วันหนึ่งหลังขายของให้ลูกค้าแล้ว อาเอกลับมานั่งที่ประจำแล้วหยิบชิ้นส่วนกระบังด้านหลังของหมวกอาชาที่ทำขายขึ้นมาเย็บประดับต่อไป บนกระบังสีเหลี่ยมด้านไม่เท่าสีดำชิ้นนั้นมีหอยเบี้ยเย็บไว้เป็นแนวของด้านบนและล่าง ด้านข้างเป็นกระดุมเงินกลม ๆ เย็บเป็นขอบ ภายในขอบสีเหลี่ยมนี้มีลูกปัดหลากสีเย็บประดับไว้เป็นเส้น ๆ แต่ท่ามกลางลูกปัดเหล่านี้มีผ้ากลมพื้นสีน้ำเงินแซมดอกเป็นแฉก ๆ สีล้นขนาดโตกว่าเหรียญ 10 บาทเล็กน้อยเย็บประดับอยู่ ผ้ากลมนี้ผู้ที่เคยเห็นเสื้อหรือกางเกงม้งจะรู้ทันทีว่าเป็นผลงานของม้ง และอาเอก็เลาะผ้านี้ออกมาจากเสื้อม้งเก่า แต่เอามาเย็บใหม่ใส่ลงไปบนหมวกที่ทำ

ชาย อาเอหันมาพูดอย่างพอใจว่า “สวยดีเนาะ อันเนี่ยะ” แล้วหันไปทางหนุ่มญี่ปุ่นผู้มีความรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ดี ซึ่งวันนี้แวะเวียนมาเยี่ยมพร้อมกับถามว่า “อันนี้สวยมั๊ย” หนุ่มนั้นยังมีทันตบคำ อาเอก็กล่าวต่อว่า “มั้งกับอ่าชาอยู่ด้วยกันสวยดีเนาะ” หอยเบี้ย ลูกปัด กระดุมเงินคือสิ่งที่อ่าชา นิยมใช้กันมาตลอด มีเพียงผ้ากลมชิ้นนั้นซึ่งเป็นของมั่ง แต่วันนี้ถูกอ่าชาหยิบมาใช้ในสินค้าตน หนุ่มญี่ปุ่นหันมากล่าวกับผู้วิจัยว่า “ถ้าคุณกลายเป็น เจ้าไม้ซ้อหรือก” พอหันไปแปลให้อาเอฟัง เธอเปรยว่า “แต่จริง ๆ ทำยังงี้ขายดีนะ ฝรั่งชอบซื้อมากกว่าของมั่งแท้ ๆ หรืออ่าชาแท้ ๆ ด้วย”

ในไนท์บาซาร์ของผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเห็นว่าชายไม่ได้กลับขายได้เป็นปกติเพราะ มันไม่ใช่ที่มีไว้สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญมาเดินเท่านั้น

การข้ามชาติพันธุ์ทั้งในรูปของการขายและการผลิตสินค้าเป็นสิ่งที่มิให้เห็นอยู่ทั่วไปในไนท์ บาซาร์ สินค้าชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว เราไม่อาจใส่จุดสิ้นสุดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ของมันได้ มันมีความเป็นกระบวนการอยู่ซึ่งในกระบวนการนี้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็น ชาติพันธุ์อันขายได้จะถูกประยุกต์มาใช้อยู่เป็นประจำ

ตลาดกลางยามราตรีแห่งนี้คือที่ที่สินค้าซึ่งในแง่หนึ่งหมายรวมไปถึงความเป็นชาติพันธุ์ ของบรรดาผู้ค้าเองจะถูกผลิตซ้ำและผลิตใหม่อยู่ตลอดเวลา

### อ่าชาในฐานะผู้ค้าสินค้าชาติพันธุ์

หลังจากมั่งคดอุปถุและคนเมืองมาบุกเบิกการค้าริมทางเท้าได้ไม่นาน อ่าชาก็เริ่มปรากฏ ตัวขึ้นที่นี้บ้างในฐานะผู้ค้าโดยเริ่มจากร้านของสตรีผามิอ่าชาซึ่งได้ชื่อว่าเป็นอ่าชาจีนผู้มีหัวการค้า อาเอเปรยขึ้นในคืนหนึ่งว่า “ निकออกแล้วละ ร้านอ่าชาที่มาเปิดที่ไนท์บาซาร์นี้เจ้าแรกเป็นผามิจริง ๆ หละ คิดดูแล้วก็ว่าไซ้ เจ้ารวยมากนะบ้านเจ้าหลังใหญ่มาก อยู่กลางเมืองเชียงใหม่เนี่ย เวลาจะ เข้าบ้านต้องใช้รีโมทนะ ตอนนีตัวเจ้าน่าจะกลับไปพม่าแล้ว” หากผู้ที่อาเอเอ่ยถึงเป็นรายเดียวกับที่ ไทโยตะ มิกะ ได้อ้างไว้ว่าเริ่มกิจการที่นี้ตั้งแต่ปีพ.ศ.2518 การค้าสินค้าชาติพันธุ์ในไนท์บาซาร์ก็คง เป็นสิ่งที่นำรายได้อย่างเป็นกอบเป็นกำมาให้อ่าชาโดยเฉพาะอ่าชาในยุคบุกเบิกที่เข้ามาทำการค้า ที่นี้ แต่ก็ไซ้ว่าอ่าชายุคบุกเบิกทุกคนจะมีรายได้ดีเพียงนั้น คนขายของเล่นตั้งข้อสังเกตว่า “ขายของ อะไรจะกำไรขนาดนั้น ขายของที่นี้ถึงรวยก็น่าจะแค่พอมีบ้านธรรมดา ๆ อยู่” อาเอเสริมว่า “ดูอย่าง พ่ออาดิสสิ ขายมาก่อนที่ร้านนี้ตั้งนานยังอยู่สลับอยู่เลย ที่ดินก็ยังไม่ได้ซื้อเลย” แล้วก็หัวเราะขัน ๆ พ่อแม่อาดิสคืออ่าชาที่เดิมถูกนำมาไว้ที่ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่และคืออู่โละอ่าชาที่เริ่มเข้ามาทำ การค้าที่นี้ตั้งแต่ยุคแรก ๆ ภายหลังการเปิดร้านของผามิเจ้านั้น

การค้าสินค้าชาติพันธุ์อาจนำรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำมาให้อ่าชาบางรายแต่มิใช่ทุกราย อ่าชาขายของของไนท์บาซาร์ อ่าชาเร่ขายของบางเจ้าในบางวันขายไม่ได้แม้แต่บาทเดียว แต่สิ่ง

หนึ่งกับการค้าสินค้าชาติพันธุ์มีให้กับอาชาที่เป็นผู้ค้าทุกรายคือ “พื้นที่ทำกิน” ในเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ที่เอื้อให้ความเป็นอาชาถูกทำลาย ต่อรองและพลิกปรับเปลี่ยนไปพร้อม ๆ กับการทำการค้า

ฐานะผู้ค้าสินค้าชาติพันธุ์ของอาชาไม่ใช่สิ่งที่จู้ ๆ ก็เกิดขึ้นมาแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเพราะมีเครือข่ายทางสังคมของพวกเขารองรับ อาอีเคยให้ข้อสังเกตว่า “อาชาไม่ค่อยกล้าไปที่ที่ไม่มีอาชาด้วยกันอยู่ก่อน ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ จะไม่ไป” อุโละอาชาจากบ้านแสนสุข แสนใจและประดู่ลงมาอยู่ที่ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ที่ถนนวิไลยตั้งแต่พ.ศ.2514 แต่พวกเขาก็ยังไม่ได้ออกมาบุกเบิกการค้าที่ริมถนนช้างคลาน ได้แต่ขายหัตถกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาชมการแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรม รอจนผ้ามื้ออาชามาบุกเบิกแล้วพวกเขาก็ค่อย ๆ ททยอยตามมา อาเอเองก็เข้ามาในเมืองได้เพราะมีอาซึ่งก็คือพ่อของอาอีรับเข้ามาอยู่ด้วยและเธอก็เริ่มไต่เต้าจากเด็กล้างจานกะโปโลที่ร้านป่าชายข้าวแกงตรงเวียงพิงค์พลาซ่าซึ่งทุกวันนี้ไม่มีแล้วมาเป็นคนรับใช้บ้านชาวฮ่อ คนเลี้ยงลูกและพนักงานร้านผักบั้งลอยฟ้าตลาดอนุสารในยุคนั้นและในที่สุดก็ผันตัวเองมาเป็นผู้ค้าสินค้าชาติพันธุ์โดยเริ่มจากเงินทุนเพียง 2,000 บาท เธอเล่าว่า “ก็ตอนนั้นมันจน อยู่บนดอยก็ไม่มีอะไรกิน แม่ส่งพี่คนโตลงมาส่งคนที่สองลงมาก็อยู่ไม่ได้ทั้งสองคนกลับขึ้นบนดอยไป ตอนเด็ก ๆ เห็นบ้านหนึ่งเค้ามีโทรทัศน์ อยากดูมาก แต่ไม่มีเงินก็ไปแอบดูตามร่อง ๆ ของฝายบ้านที่เป็นไม้ไผ่ พอเค้าได้ยินเสียงคนมาแอบดูเค้าก็เอาน้ำสาด คือถ้าใครจะดูเค้าจะเก็บเงินไง แล้วตอนนั้นก็ไม่มีเงิน บางทีไปรับจ้างเค้าเก็บหญ้าไม่กวาดได้เงินมานิดหนึ่งก็คิดว่าจะได้ดูโทรทัศน์ หรือบางทีแม่อาอีขึ้นไปบนดอยเค้าใจดีก็จะให้เงินเด็ก ๆ 5 บาท 10 บาท ก็ดีใจแล้วว่าจะได้ดูโทรทัศน์ แล้วเวลาเค้าขึ้นไปนี่ก็จะร้องไห้อยากตามเค้าลงมา แต่พ่ออาอีไม่อยากให้มาเพราะเค้ากลัวเรามาแล้วจะร้องไห้เพราะมันเหงา ตอนนั้นยังเข้าใจผิดเลยว่าเค้าไม่ชอบเรา ไม่อยากให้เราลงมาแต่แม่อาอีใจดีก็พาลงมา แม่ก็ว่าลองส่งลูกคนที่สามลงมาดูซิเพราะก็อยู่ไม่ได้ 2 คนแล้ว”

งานแรกที่ว่าเป็เด็กล้างจานนั้นอาเอเล่าว่า “ตอนมาใหม่ ๆ ก็ไปอยู่กับป่าที่ขายกับข้าวอยู่ที่เวียงพิงค์ อยู่กับเค้าน่าจะประมาณปีนึงก็ออก เค้าชอบตีหนูแล้วก็ชอบว่าว่าหัวไม่วคือพูดอะไรก็ไม่เข้าใจ ไม่ค่อยเข้าใจ ก็จะทำให้หัวไวได้ยังไงเค้าเกิดมาก็ไม่เคยพูดกับคนไทย แล้วตอนนั้นก็คิดถึงแม่ก็เอາเสื้อที่แม่ให้มาตัวนึงอย่างงั้นนะ (ชี้ไปที่เสื้อเก่าอาชาที่แขวนขาย) มาใส่ทุกวัน ก็คิดว่าถ้าอยู่ใกล้ ๆ แม่ไม่ได้ ได้อยู่ใกล้ ๆ เสื้อแม่ได้ใส่เสื้อแม่อีกยี่สิบ แล้วเสื้อพวกนั้นเค้าไม่ซักกันไง ป้าแกก็ว่าเหม็น สกปรก แยกไปซื้อเสื้อตัวใหม่มาให้ใส่ก็ไม่ยอมใส่ แกก็เลยโมโห ตอนนั้นเค้าก็ไม่เข้าใจหนู ๆ ก็ไม่เข้าใจเค้า มาตอนนี้ก็เข้าใจแล้วว่าเสื้อมันใส่แล้วต้องซัก” เธอบรรยายภาพชีวิตของการทำงานแรกในเมืองซึ่งเป็นที่มีความต่างจากบ้านบนดอย แต่คำพูดของเธอก็สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในความคิดและวิถีปฏิบัติบางอย่าง จากเสื้อที่ใส่แล้วมักไม่ซักเพราะสีจะตกหมดเลย มาสู่เสื้อคือสิ่งที่ใส่แล้วต้องซัก ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าฝ้ายหยาบ ๆ ย้อมครามปักกลดลายเฉพาะที่อา

ชานิยมใส่กันในอดีต หรือเสื้อยืดที่ซื้อและซักสะอาดซึ่งอาชานำมาในปัจจุบันนิยมใส่ ทั้งหมดล้วนถูกนำมาสวมใส่ไปบนร่างกายของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นอาชานี้อย่างแตกต่างวาระเวลา

ช่วงนั้นบังเอิญแม่ค้าร้านติดกับพ่ออาตีมีลูกเล็กและต้องการคนเลี้ยง เธอเลยสบโอกาสเปลี่ยนงาน “เค้าอยากได้คนเลี้ยงลูกก็เลยไปทำ ลูกเค้าเดี๋ยวนี้ตัวโตกว่าเค้าอีก ผู้หญิงคน ผู้ชายคน บ้านเค้าอยู่ตรงสุขเหราเนี่ย มีที่กว้างมากเลย อยู่บ้านเค้าทำงานหนักนะ เลี้ยงลูกแล้วบ้านแค่นี้กว้างเนาะ ถ้ามีเวลาก็ต้องไปถอนหญ้า กว่าจะถอนเสร็จ เหนื่อย บางทีก็ต้องมานวดให้แม่ค้ายายเค้า บ้านเค้ามีหลายคน มีแม่เค้า ยายเค้า แม่สามีเค้า ลูก ๆ หนูต้องซักให้หมดทุกอย่างนะ กางเกงในอะไรก็ซัก งานหนักมากเลย แต่ก็ดีนะมันช่วยฝึกเรา เจออะไรลำบากมาเยอะ ๆ ก็ดี” ในเมืองชาวเขาอย่างอาเอตอนเข้ามาใหม่ ๆ เป็นได้อย่างมากก็แค่คนรับใช้ เธอทำงานอยู่บ้านนี้ได้ประมาณปีกว่า ๆ ก็ย้ายมาเป็นคนเลี้ยงลูกและทำงานอื่น ๆ ทั่วไปให้ร้านผักบั้งลอยฟ้าที่ตลาดอนุสาร “อันนี้อยู่นานนะเจ็ดแปดปีนั่นแหละ” เจ้าของร้านผักบั้งเมตตาเธอเพราะเธอขยัน ที่นี้เธอเริ่มเรียนรู้การอ่านเขียนคำง่าย ๆ ในภาษาไทย “เจ้าของร้านเค้าสอนให้” แต่ก็เป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ไม่ได้ต่อเนื่องจริงจังนัก อาเอปรุงแกงเขียวหวานได้ไม่อร่อยนัก แต่สำหรับผักบั้งไฟแดงและต้มยำ เธอสามารถทำได้รสชาติไม่แพ้ภัตตาคาร “อันนี้รู้ค่ะว่าทำยังไงถึงจะอร่อย” ประสบการณ์จากร้านผักบั้งลอยฟ้าทำให้เคล็ดลับการผัดไฟแดงและต้มยำค่อย ๆ ซึมเข้าสู่ตัวเธอผู้เป็นอาชาน หากมีผู้นำผักบั้งไฟแดงร้อน ๆ มาเสิร์ฟ ต้นผักบั้งเรียงตัวกันเป็นระเบียบรสชาติพอดีกินเราจะคาดเดาหรือนึกได้หรือไม่ว่าผักบั้งจานนี้ผัดโดยอาชาน ชนชาติพันธุ์ที่ในอดีตไม่เคยผัดผักบั้งไฟแดงกินบนดอยกันเลย

สมัยอยู่ร้านผักบั้งลอยฟ้าเธอเริ่มสะสมค่าแรงได้มากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่เงินมากมายอะไร “ตอนนั้นมามีหนึ่งก็แบ่งกิน 3 ครั้ง เามาต้มแล้วก็ไปหาเก็บผักที่ขึ้นเองมาใส่ ก็กินไปยั้งนั่นแหละ ช่วงไหนที่ร้านปิดก็ต้องกินยั้ง ถ้าร้านไม่ปิดเค้าก็มีข้าวให้กิน” ที่ร้านผักบั้งลอยฟ้านี้อาบีก็เคยมาทำงานล้างจานอยู่ด้วยช่วงหนึ่ง เมื่อตอนที่เธอจบประถมหกจากโรงเรียนบนดอยแล้วเข้ามาเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ที่โรงเรียนวัดศรีดอนไชยตั้งแต่ ม.1 จนถึง ม.3 อาเอเป็นคนพาอาบีเข้ามาทำงานล้างจานทำไปได้ระยะหนึ่งอาเอก็ลาออกแล้วภายหลังอาบีจึงลาออกตามมา

อาเอมีโอกาสไปเรียนตัดเย็บที่โรงเรียนสารพัดช่างเป็นเวลา 3 เดือน ทำให้เธอได้พบกับเพื่อนสาวชาวกะเหรี่ยงที่ชอบพอกัน “ตอนนั้นขึ้นรถเมล์ไปเรียนด้วยกัน สมัยนั้นยังมีรถเมล์วิ่งอยู่เนาะ บางครั้งก็ได้ขึ้นฟรีถ้าไปเจอคนที่แฟนเค้าเป็นคนเก็บเงิน บางทีก็จะนั่งรอให้รถแฟนเค้ามาก่อนถึงขึ้น พอเรียนจบก็ไปรับจ้างเย็บผ้าตรงเชียงใหม่แลนด์ เมื่อก่อนมันจะมีร้านเย็บผ้าคล้าย ๆ ผ้าโหลตรงนั้น ทำได้สักพักก็เลิก แล้วก็มาลงทุนกับเค้าขายของให้แม่อาตี ตอนนั้นร้านแม่อาตียังอยู่ที่เวียงพิงค์พลาซ่า กังายดีไปเอาของเค้ามาวางขายให้เค้าแล้วกินเปอร์เซ็นต์”

เธอเริ่มบอกเล่าถึงการเข้าสู่การค้าสินค้าชาติพันธุ์ของเธอ “ตอนเริ่มขายของใหม่ ๆ มีทุนแค่สองสามพันแล้วก็ไม่ใช่ขายของตัวเองด้วยนะไปเอาของแม่อาตี๋มาขาย กินเปอร์เซ็นต์เอา” เมื่อถามว่าเริ่มได้อย่างไรอาเอว่า “ก็มีเพื่อนกะเหรี่ยงคนนั้นมาลงทุนด้วย หันกัน ตอนนั้นยังไม่ค่อยมีเงินนะ แค้าออกพันหน่อออกพัน แล้วบางทีเค้าก็ไปหาของพวกกะเหรี่ยง ของมังมาขาย หนูก็เอาของอาชามาขาย ทำไปได้พักนึงเค้าก็เลิกแล้วไปแต่งงานกับคนเมือง ถ้าขายของแบบขายอย่างเดียวนี่อยู่ไม่ได้หรอก หนูเย็บผ้าเย็บพวกกระเป๋ามาขายด้วยไงเลยพออยู่ได้แต่เค้าไม่ได้เย็บเลยอยู่ไม่ได้ ถ้าไรไม่ค่อยมี” หยุดสักพักแล้วกล่าวต่อว่า “ทุกวันนี้หนูยังเป็นหนี้เค้าอยู่ซักรี่ห้าพันนะเนี่ย” หัวเราะซัน ๆ แล้วว่า “แต่ก็ไม่ได้ให้ เค้าก็ไม่ทวง เจอกันก็ไม่มีใครพูดถึงเค้าก็เหมือนกับยก ๆ ให้ไป ความจริงไม่ใช่หนี้อะไร คือตอนที่เค้าเลิกขายนะ ของเค้าในร้านก็ยังเหลืออยู่ พวกเสื้อกะเหรี่ยงอะไรนั่น พอขายได้เงินก็ต้องเป็นของเค้าเนาะ แต่หนูก็ไม่ได้ให้ไป บางทีเจอกันเค้าก็ไม่ได้ว่าอะไร หนูก็ลืม ๆ ไปไม่ได้ตั้งใจจะโกง” สมัยนั้นร้านของอาเออยู่ในเขตของเวียงพิงค์พลาซ่าเป็นล๊อคอินชอยกลางตึกแถวริมทางเท้า ทุกวันนี้ล๊อคอินก็ยังคงอยู่แต่ปิดไว้ไม่ได้ใช้งาน สมัยนั้นริมทางเท้าตั้งแต่เดอะฟิคโล่มาทางธนาคารไทยพาณิชย์และนครหลวงไทยแถบสี่แยกวัดอุทิศยังไม่มีย่านอาคารไนท์บาซาร์และเวียงพิงค์พลาซ่า และพวกเขาจะเดินเข้ามาถึงตรอกชอยที่ล๊อคอินของอาเอตั้งอยู่ “ตอนนั้นต้องจ่ายค่าเช่าล๊อคอินละ 2,000 ไม่ได้ยืมเงินพ่อแม่อาตี๋มาลงทุนหรอก แต่ไปเอาของเค้ามาขายกินเปอร์เซ็นต์ แล้วก็ไปรับพวกกระเป๋ามาเย็บให้เค้า ขายเองด้วย ทำอยู่ได้หลายปีนะช่วงนั้นทำไป ๆ ก็เริ่มมีเงินมั่งแล้วหละ”

อาเอเข้ามาในเมืองได้ทำการค้าสินค้าชาติพันธุ์ในไนท์บาซาร์ได้ส่วนหนึ่งก็เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือและชักนำของเครือญาติคือพ่อแม่อาตี๋ อาบี อาซีที่เข้ามาเรียนหนังสือและหางานในเมืองได้ก็เพราะมีเธอเป็นฐานอยู่แล้ว “สมัยนั้นมีจักรยานอยู่คันหนึ่ง ก็นั่งกันไป 3 คนพี่น้อง อยู่หอด้วยกัน เป็นหอหญิงแต่ตอนนั้นน้องชายยังตัวเล็กนิดเดียวเพราะเพิ่งลงมาจากดอย บนดอยไม่ค่อยมีอะไรกินใจตัวเองเลยเล็ก เค้าก็นึกว่ายังเด็กมากเลยยอมให้อยู่ที่หอด้วย แต่พอโตขึ้นมาก็ไม่สะดวกเนาะ ก็เลยย้ายออกมาเช่าอีกที่หนึ่ง” อย่างไรก็ตามการค้าสินค้าชาติพันธุ์ในไนท์บาซาร์ต้องการมากกว่าแค่เครือข่ายสายญาติ

เครือข่ายทางชาติพันธุ์และเครือข่ายข้ามชาติพันธุ์ล้วนมีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ ณ ที่นี้ในฐานะผู้ค้าสินค้าชาติพันธุ์ นับแต่เริ่มเปิดร้านความเป็นอาช่าทำให้อาเอแสวงหาสินค้าอาช่ามาขายได้ง่าย ขณะที่เพื่อนชาวกะเหรี่ยงก็หาของกะเหรี่ยงมาขาย แต่ของของมังเธอก็หามาวางจำหน่ายด้วยเช่นกัน ยิ่งค้าขายไปนานเครือข่ายการไหลเวียนของสินค้าทั้งในรูปของซื้อและของขายก็ยิ่งขยายตัวกว้างอย่างซับซ้อน

สินค้าอาช่าที่วางขายในร้านอาเอมาจากที่ใด และโดยใคร

เป็นภาพธรรมดาที่เราจะเห็นสตรีอำช่าวัยกลางคนหอบหิ้วถุงมาที่ร้านอาเอ หลังจากวางถุงลงนั่งสนทนาพอหายเหนื่อย นางจะค่อย ๆ เปิดถุงหยิบของที่อยู่ในนั้นมาให้อาเอเลือกชม บ้างก็เป็นเสื้ออำช่าเก่า ๆ บ้างก็เป็นย้อมอำช่าเก่า ผ้าสวมแข่งอำช่าหรือบางทีก็จะเป็นกำไลอำช่าเก่า ๆ ตลับหมาก ห่วงโลหะประดับคอ แผ่นโลหะประดับอกของอำช่า สตรีอำช่าที่มาส่งสินค้าให้อาเอมิได้มีเพียงคนเดียว พวกนางแวะเวียนมาเป็นระยะ ๆ ขึ้นกับว่ามีของหรือไม่แน่นอนว่าอาเอยอมไม่ใช่ลูกค้าเพียงคนเดียวของพวกนาง พ่อแม่อาดี อาเอฟ และอำช่าอีกมากมายที่ชายของพวกนี้ในไนท์บาซาร์ล้วนเป็นลูกค้าของพวกนาง กระทั่งคนเมืองบางครั้งก็จะซื้อหาไว้ด้วย แต่ส่วนใหญ่พวกนางจะตรงมาที่ร้านอำช่า การค้าของพวกนางไม่ได้มีเพียงมิติทางเศรษฐกิจหรือเรื่องของการซื้อขายแต่ยังมีมิติทางสังคมปะปนอยู่ ไม่ว่าจะเป็นขายได้หรือไม่พวกนางมักนิยมนั่งสนทนาสารทุกข์สุกดิบเป็นครู่ก่อนแล้วค่อยปลีกตัวไป ผู้วิจัยเองเปรยว่าช่วงนี้ไม่เห็นป้าอำช่าที่มาส่งของเลย สงสัยชายดีของไม่เหลือมาถึงที่นี่จึงไม่มา อาเอไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้และว่า “ไม่มีของมากกว่าคะ ถ้าเค้ามาต้องมาแวะนั่งคุยที่นี่ มีอะไรมาขายหรือไม่มีเค้าก็ชอบมานั่งคุยที่ร้าน” ว่าแล้วก็หันไปส่งภาษาถามอาดีว่าเห็นป้าผู้นั้นไปส่งของที่ร้านของแม่หรือไม่ ซึ่งอาดีก็ว่าไม่เห็นแม่บอกว่าเค้ามา

อำช่าส่งของหลายคน แม้พูดไทยได้ซึ่งก็มีทั้งคล่องและไม่คล่อง แต่พวกนางกลับนิยมตรงมาที่ร้านอำช่าด้วยกันมากกว่า พื้นที่เช่นไนท์บาซาร์เป็นพื้นที่สานสร้างเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ให้แก่อำช่า เครือข่ายทางสังคมนี้เกิดขึ้นมาบนการค้า “ของของอำช่า” ที่ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าในยุคปัจจุบัน ในกระบวนการทำให้เป็นสินค้านี้ ความเป็นอำช่าซึ่งในแง่หนึ่งรวมถึงภาษาอำช่าก้าวเข้ามาอิทธิพลเป็นอย่างมากในการเสาะหาของของอำช่ามาขายส่งให้กับอำช่าผู้ค้าในไนท์บาซาร์ ของของอำช่าที่ถูกนำมาขายในไนท์บาซาร์มีลวดลายและสีสันเฉพาะตัวแต่ส่วนใหญ่เป็นลวดลายแบบละมียอำช่าซึ่งมีอยู่มากในพม่า ของที่แต่เดิมอำช่าทำใช้แต่พอเก่าไปก็ถูกกว้านซื้อมาขายเป็นสินค้าอำช่าโดยมากเป็นผลงานของอำช่าพม่า เคยถามอาเอว่าบนดอยที่เชียงรายได้มีของพวกนี้หรือจึงไปเอาของอำช่าพม่ามาขาย อาเอว่า “ไม่ค่อยมีแล้ว หายาก ถ้าจะมีก็มีแค่ใช้ใส่เองวันงาน เค้าไม่ค่อยทำไม่ค่อยใส่กันแล้ว” ของของอำช่าไทยนี่คือของของอุโละอำช่า ลวดลาย สีสันแตกต่างกันพอดู นาน ๆ ที่จะมีปะปนมาวางขายในไนท์บาซาร์

วันหนึ่งมีสตรีอำช่าผู้นำนำผ้าสวมแข่ง เสื้อ ย้อมเก่า ๆ ของอำช่ามาส่งให้อาเอ อาเอเลือกซื้อไว้มากพอควรแล้วก็บ่นว่า “เมื่อวานก็ซื้อไว้ตั้ง 3,000 เลยกกับแฟนว่าจะไม่ซื้ออีกและ แต่วันนี้ก็ซื้อไปตั้ง 2,000 อีกแล้วเนี่ย จะไม่ซื้อไว้ก็ไม่ได้ เพราะของพวกนี้บางทีมันมาก็มาเยอะไม่มาก็ไม่มาเลย ตอนนีที่บ้านมีเต็มไปหมดเลยเนี่ย แต่ไม่ซื้อไว้เวลามีคนมารับไปขายต่อเราก็ไม่มีของ ไม่รู้จะทำยังไง” ถามอาเอว่าป้าอำช่านี้เข้าไปเอาของจากฝั่งพม่ามาได้ยังไง อาเอว่า “เค้ามีบัตรเค้าจะมีบัตรทั้งของพม่าและของไทย พวกนี้จะได้เปรียบเค้าเลยเข้าไปฝั่งนู้นได้” ฟังอย่างผิวเผิน

คล้ายกับว่าบัตรหรือปัจจัยทางการเมืองทำให้เส้นทางการค้าข้ามแดนนี้ก่อกำเนิดขึ้น แต่ความจริงบัตรเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถทำให้เกิดการค้าสินค้าข้ามแดนที่ราบรื่นได้ เพราะหากมิได้เป็นอำเภอหรือสื่อสารภาษาอำเภอไม่ได้ก็ยากที่จะเข้าถึงแหล่งสินค้าในราคาย่อมเยาได้ ภาษิตประโยคหนึ่งในภาษาอำเภอกล่าวไว้ว่า “อำเภอ เข้เข้า ถี่เข้ามา” หมายถึงอำเภอแม้อยู่ห่างไกลโดยอ้อมเป็นหนึ่งในอำเภอหรือเผ่าพันธุ์เดียว” (ไกรสิทธิ์, 2545 : 1) อาเอธิบายเพิ่มเติมให้ฟังว่า “ลึก ๆ แล้วมันเหมือนกับว่าเราใกล้ชิดกัน เราเป็นพวกเดียวกัน ถึงไม่รู้จักกันมาก่อน แต่ถ้าเห็นเป็นอำเภออย่างเดินขายของอยู่หรือเห็นที่ไหนก็เออะ เราจะรู้สึกเป็นพวกเดียวกันสนิทกันมากกว่าเวลาที่เห็นคนอื่นอย่างคนไทยหรืออะไร”

เคยถามอาอีว่ารู้จักอำเภอที่เดินเร่ขายที่นี้ไหม อาอีว่า “ไม่รู้จักรอก ถ้าจะรู้จักที่นี้ทุก ๆ กันไปก็รู้จักกัน มันมาจากหลายที่นะ ไม่รู้ใครเป็นใคร” ว่าพลางชี้ไปที่หลานสาวของอาเอที่เพิ่งเข้ามาในเมืองเพื่อเรียนหนังสือ ยามว่างตอนค้าอาเอต้องการฝึกให้เธอหาเงินจึงให้เธอเดินเร่ขายวันนี้เธอใส่เสื้อยืดกางเกงขาสั้นเหมือนเด็กหญิงทั่วไปเพียงแต่หิ้วหมวกอำเภอทำขายมาสวมก่อนออกไปเดินขาย อาอีกล่าวขึ้นว่า “ยังงั้นนะ คนไม่รู้เค้าก็นึกว่าเป็นอำเภอปลอม” ถามอาอีต่อไปว่ามีคนปลอมมาเป็นอำเภอขายของหรือ อาอีว่า “เคยมีคนหนึ่งเป็นผู้หญิง ทำยังเงียะ (แต่งชุดลำลองใส่หมวกอำเภอทำขาย) แต่ตอนหลังก็หายไป” อาบีก็เคยกล่าวว่า “คนชอบเข้าใจว่ามีคนเมืองแอบมาทำยังงั้น เพราะอำเภอบางคนก็ไม่แต่งชุด ใส่เสื้อยืดธรรมดา ๆ บางคนก็ใส่แค่หมวกอำเภอหรือไม่ใส่อะไรที่เป็นอำเภอเลย แต่ความจริงไม่มีคนเมืองเข้ามาทำยังงั้นหรอก หนูว่าไม่มี” เรื่องคนอื่นแต่งตัวเป็นอำเภอมาเดินเร่ขายของในไนท์บาซาร์นั้นภาษาคือความเป็นอำเภอที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเป็นอย่างมาก แม้ภาษาจะไม่ใช่วัตถุของการระบุถึงความเป็นชาติพันธุ์ที่แน่นอนตายตัวเช่นที่ไนท์บาซาร์มีขายชาวฮ่ออยู่ผู้หนึ่งซึ่งนอกจากภาษาจีน ภาษาไทยและคำเมืองแล้วยังสามารถพูดภาษาอำเภอได้แคล่วคล่องชัดเจนอย่างที่อำเภอพูด แต่เขาก็มิได้มีสำเนียงว่าเขาคืออำเภอ ๆ ก็ไม่ได้มองว่าเขาเป็นอำเภอ แต่ภาษาของอำเภอก็เป็นเครื่องมือสานสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมและความเป็นกลุ่มก้อนของบรรดาอำเภอในไนท์บาซาร์ไปพร้อม ๆ กับการขีดกรอบกีดกันคนนอกที่จะแฝงหรือได้แฝงตัวมาเดินเร่ขายเช่นพวกเขา เพราะในระหว่างที่เดินเร่ขายหรือหยุดพักอำเภอมักส่งภาษาพูดคุยทักทายกัน การไปเดินขายอยู่คนเดียวยามถูกทักทายก็เงิบไม่ตอบคำคงสร้างความประหลาดใจให้อำเภอที่เป็นผู้ค้า ผู้เร่ขายอยู่บ้าง

ความเป็นอำเภอจึงเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งสำหรับการค้าสินค้าชาติพันธุ์ในไนท์บาซาร์ของอำเภอ มันนอกจากจะทำให้เกิดความเป็นกลุ่มก้อนและความสัมพันธ์ทางสังคมอันใหม่ของบรรดาอำเภอจากนานาสารทิศในพื้นที่การค้าอย่างไนท์บาซาร์แล้วยังทำให้เกิดเครือข่ายการค้าสินค้าอำเภอข้ามพรมแดนอีกด้วย อำเภอไทยในไนท์บาซาร์ขายของอำเภอแต่เป็นของอำเภอพม่า อีริค โคเฮน (Erik Cohen) เคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่าปัจจุบันตลาดหัตถกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่สำคัญในไทยเช่น

เชียงใหม่ในท้บาศาร์ มีผลิตภัณฑ์ชนเผ่าของท้องถิ่นอยู่ไม่มากที่ถูกนำมาเป็นตัวขาย หัตถกรรมที่วางจำหน่ายส่วนใหญ่ทั้งใหม่และเก่าถูกนำมาจากประเทศอื่นโดยเฉพาะลาว พม่าและจีน (Cohen, 2000 : 14) อย่างไรก็ตามหากตัดคำว่าพม่าและไทยออกไป ของอำเภอไทยและของอำเภอพม่าก็ล้วนเป็นของอำเภอเหมือนกัน เครื่องขายการค้าของทั้งอำเภอไทยและอำเภอพม่าเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายเดียวกันได้ก็ด้วยความเป็นอำเภอ จะเป็นไรไปถ้ารูปธรรมของวัฒนธรรมอำเภอเช่นเสื้อผ้าเครื่องประดับที่อำเภอไทยเคยใช้กันในชีวิตประจำวันจะหายไปทำให้ในพื้นที่การค้าพวกเขาจำเป็นต้องใช้รูปธรรมและวัฒนธรรมอำเภอที่ยังพอหาได้ในพม่ามาเป็นตัวหมายหรือปัจจัยในการระบุองค์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง เพราะในแง่หนึ่งมันก็คือความเป็นอำเภอเหมือนกัน

เครือข่ายของอำเภอไม่ได้นำมาเฉพาะสินค้าสำเร็จรูปพร้อมขาย วัดอุติบบางชนิดเช่นผ้าที่เย็บตกแต่งเป็นลวดลายอำเภอ ซึ่งดูยากกว่าของที่อำเภอทำใช้เองหลายเท่าก็ถูกนำเข้ามายขายในไทย ผ้าปักลายพวกนี้ปักเย็บขึ้นมาโดยอำเภอพม่า เรามักพบเห็นได้ตามปลอกหมอนอิงสีเหลี่ยมที่เย็บขายนักท่องเที่ยวกว “ที่กาดหลวง (ตลาดวโรรส) ก็มีขายแต่พวกนั้น ก็เป็นอำเภอพม่าทำแหละ” อาเอฟบรรยาย ในขณะที่ดัดมันออกเป็นขึ้น ๆ เพื่อเย็บประดับกระเป๋าสะพายขายนักท่องเที่ยวกว

บางวันก็จะมีอำเภอเอาเม็ดเดียวที่ใช้เย็บประดับเสื้อผ้างลงมาขายให้กับใครก็ได้ในท้บาศาร์ที่ต้องการใช้มัน บางที่อาเอ อาเอฟ ก็จะซื้อไว้ อาเอฟเล่าว่า “อันนี้ที่ไหนมีน้ำก็มี มันขึ้นง่ายตามป่าก็มีเค้าก็ไปเก็บ ๆ มา แต่เดี๋ยวนี้อย่างคนเค้าก็ปลูกแล้วแหละ เพราะคนใช้กันเยอะ”

นอกจากเม็ดเดียวและผ้าอำเภอพม่า วัดอุติบอื่น ๆ ก็ได้ถูกนำเข้ามาสอำเภอในท้บาศาร์ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด หนึ่งในผู้มืบทบาศาร์สำคัญของการส่งวัดอุติบนี้คือชายผามอำเภอ “เค้าเข้ามาจากพม่านานแล้ว บ้านเค้าตอนนี้ก็อยู่ในเชียงใหม่แหละ” อาเอบอกเล่าความเป็นมาคร่าว ๆ พร้อมสาธยายต่อว่า “ผามอำเภอชอบบอกใคร ๆ ว่าเค้าไม่ใช่อำเภอเป็นคนจีน แต่เราเห็นก็รู้ รูปร่างก็เหมือนกัน พูดก็พูดภาษาอำเภอเหมือนกันแต่พวกเค้าจะพูดจีนได้” พ่อค้าผามอำเภอแะเวียนเอของมาสอำเภอในท้บาศาร์อยู่เป็นประจำ สินค้าที่เขานำมาสมีความหลากหลายมากตั้งแต่วัดอุติบเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ลูกปัด หอยเบี้ย เหรียญพม่า แผ่นโลหะบาง ๆ ดุนลายง่าย ๆ ใช้เย็บประดับ กระดุมเงินไปจนถึงสินค้าสำเร็จรูปพวกกำไล แหวน สร้อย กล้องยาสูบหรือบางครั้งหากเสื้อผ้ามอำเภอเก่าขาดมือหรือเหลือน้อยลงเพราะป้าอำเภอที่ส่งของไม่มา อาเอก็จะขอให้พ่อค้าผู้นี้หาของให้ “เค้าบอกที่บ้านเค้ามี 10 ตัว เดียวเอามาให้ แต่มันเป็นลายแบบผามินะ ไม่ใช่แบบโละมีแดง ๆ นั้น”

วัดอุติบที่หาไม่ได้ในไทยหรือหาได้แต่แพงกว่าเช่นเหรียญพม่า ของอำเภอรวมทั้งของอื่นที่ดูเป็นสินค้าชาติพันธุ์เช่นกล้องยาสูบ พ่อค้าผู้นี้จะเข้าไปเอามาจากพม่าเอง สินค้าของผามอำเภอมราคาถูกลงกว่าของที่มืขายที่ร้านวัดอุติบในตลาดวโรรส เคยถามอาบีกับสตรีม้งร้านข้าง ๆ ว่าไม่ไปซื้อของพวกลูกปัด แผ่นโลหะจากตลาดวโรรสหรือ พวกเธอว่า “เมื่อก่อนก็ซื้อคะ แต่เดี๋ยวนี้อยากเขา

ฉลาดขึ้น มาซื้อของคนนี้ดีกว่า ถูกกว่า" การค้าของพ่อค้าผามีเป็นแบบนำมาส่งให้ถึงที่ วันหนึ่ง พ่อค้านี้แวะมาที่ร้านหลังจากส่งภาษากับอาบิครูหนึ่ง อาบิก็ลุกขึ้นพูดว่า "หนูไปดูของก่อนนะ" สักพักเธอก็กลับมาพร้อมกับลูกปัดคละสี 1 ถุง ลูกปัดดำ 1 ถุง ลูกปัดขาว 1 ถุง แผ่นโลหะสีเงินสลักลาย 10 แผ่น อาบิว่า "ความจริงหนูโทรไปหาเค้าให้เค้าเอาของมาให้ก็ได้ แต่วันนี้จะซื้อนิดเดียวเกรงใจ เค้าก็เลยรอเค้ามาที่นี้จะได้ขายให้คนอื่นด้วย"

การเข้ามาในไนท์บาซาร์ในฐานะผู้สนับสนุนผู้ค้าหรือผู้จัดหาวัตถุดิบมาให้ของผามีอาช่าผู้นี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการค้าของอาช่ารวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในไนท์บาซาร์ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นม้งที่ปัจจุบันนิยมหันมาขายสินค้าจำพวกกำไล ต่างหู สร้อยลูกปัดหรือของจิปาละอื่น ๆ ซึ่งพ่อค้าผามีนี้จัดหามาส่งให้ได้ ผู้จัดหาวัตถุดิบให้ผู้ค้าในไนท์บาซาร์มีอยู่ด้วยกันมากมาย แต่สำหรับกับอาช่าในไนท์บาซาร์เขาคือพื้นที่สำคัญอันหนึ่งของเครือข่ายการค้าที่นี่ ลูกค้าหลักของเขาคือบรรดาอาช่าเร่ขายและอาช่าขายของของไนท์บาซาร์ เช่น พวกอาเอและอาเอฟ ช่วงที่นักท่องเที่ยวน้อยขายไม่ดี พ่อค้าผามีก็พลอยได้รับผลกระทบไปด้วยเพราะความต้องการวัตถุดิบมีน้อย บางครั้งอาเอ อาบิและอาเอฟก็จะสายหน้าปฏิเสธเขาไป "ช่วงนี้ขายไม่ดี เอาของมาก็ทำขายไม่ได้" อาบิบนอาเอเสริมว่า "ขายของที่นี้ก็ยังงี้แหละ ขายดี 6 เดือน ขายไม่ดี 6 เดือน" อย่างไรก็ตามเพื่อรักษาเครือข่ายการค้าไว้ บางครั้งก็จำเป็น "ต้องช่วยซื้อของเค้ามั่ง" เช่นค่าวันหนึ่งพ่อค้าผามีนี้เวียนมาถามอาบิว่าต้องการสิ่งใดไหม อาบิเลือกซื้อลูกปัดสีฟ้าไว้ 1 ถุง สีน้ำเงิน 1 ถุง หลังพ่อค้านี้เดินลับไป อาบิว่า "จริง ๆ หนูเพิ่งไปซื้อจากข้างใน (ร้านค้าวัตถุดิบในไนท์บาซาร์) มานะ แต่กลัวเค้าเสียกำลังใจ อดสำหรับมาถาม ความจริงหนูก็สังหรณ์ใจนะว่าวันนี้เค้าจะมา จะโทรไปบอกให้เค้าเอามาส่งก็เกรงใจ เพราะคราวนี้ก็ซื้อน้อยไง"

เครือข่ายการค้าหรือเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่การค้าของอาช่าในไนท์บาซาร์ไม่ได้สานสร้างดังทอขึ้นมาด้วยหมู่อาช่าเท่านั้น แม้จะมองมาที่ด้านการขาย การจัดหาวัตถุดิบเพียงด้านเดียวก็มิใช่ว่ามีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยมากมาย ทั้งนี้ก็สัมพันธ์อยู่กับลักษณะสินค้าที่วางจำหน่ายในร้านของพวกเขา ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า สินค้าที่อาช่ารวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในไนท์บาซาร์หา มาวางจำหน่ายมีลักษณะเด่นอยู่ตรงที่การเป็น "สินค้าข้ามชาติพันธุ์ หรือสินค้าหลากหลายชาติพันธุ์" ซึ่งสะท้อนให้เห็นอยู่กลาย ๆ ถึงสภาวะที่มากไปด้วยความกำกวมของที่นี่ ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้ที่เกิดจากการเป็นพื้นที่รองรับการเผชิญหน้าของผู้ที่เป็นคนอื่นของกันและกัน บรรดาผู้ค้าล้วนมีสำนึกร่วมกันอยู่อันหนึ่งว่า "หาอะไรก็ได้ที่ขายได้มาขาย" การผูกติดอยู่เฉพาะกับความเป็นชาติพันธุ์ของตนเป็นสิ่งต้องห้ามในพื้นที่แห่งนี้ ด้วยเหตุนี้ในร้านของอาเอ อาบิ อาดี อาอี อาเอฟ จึงมีทั้งของอาช่า ของม้ง ของเมี่ยน ของกะเหรี่ยง ของลื้อ ของลาหู่ ของคนเมือง ฯลฯ วางจำหน่ายอยู่

กระโปรงม้ง เสื้อม้ง ผ้าห่อประคองทารก เข็มขัดผ้าม้ง ย่ามผ้าม้งที่วางขายในร้านอาเอมีที่มาหลากหลาย บางครั้งมีม้งจากน่านและพะเยานำมาส่ง น้องด้าม้งจากแม่สาอธิบายให้ฟังหลัง

อาเอ อาบี และอาเอฟเลือกซื้อผ้าเก่ามั่งและกระโปรงมั่งเรียบร้อยแล้วว่า “พวกนี้เป็นมั่งนานคะ จากพะเยาก็มี เมื่อก่อนตอนอยู่บนดอยหนูก็สงสัยว่าเค้าเอาผ้าใหม่ (เช่นผ้าพื้นดำ ผ้าย้อมสีน้ำเงิน ลายบาติกแบบมั่ง) มาแลกกับเสื้อเก่า ๆ ไปทำไม ตอนเค้ามาแลกเราจะเลือกเป็นเงินก็ได้ อย่างตัวนี้...บาท ถ้าเขาเป็นผ้าก็จะไต่ยาวแค่นี้ (ทำมือประกอบ) แต่ส่วนใหญ่เค้าจะเลือกเอาเป็นผ้ากัน แต่ ถ้าเป็นมั่งเชียงใหม่จะไม่ทำยั้ง พวกนั้นเค้ารู้ดีจะเอามาขายเองตรงๆเลย” ที่ไนท์บาซาร์มักมีมั่งแบบหัวถุงที่ใส่ผ้าเก่าเดินเข้ามาเสนอขายให้กับผู้ค้ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นประจำ ลูกค้านักของพวก เขามักเป็นมั่งด้วยกันและอาช่าซึ่งนำผ้ามั่งมาขายทั้งโดยตรงและดัดแปลงก่อนขาย

อาเอบ่นขึ้นในคืนหนึ่งว่า “ไม่ชอบตื่นเช้าเลย เพราะปกติจะนอนดึกใจ ตื่นเข้ามาทุก ๆ แล้ว จะไม่สบาย กลับมานอนใหม่ก็ไม่เหมือนเดิม อย่างตอนเช้าวันพุธนี้เนี่ยต้องลุกตั้งแต่ตีห้าหรือหก โมงมากอดักซื้อผ้ามั่งที่กาตหลวงนะ ความจริงมั่งเค้ามาถึงตั้งแต่คืนนี้แล้วแต่เค้าไปนอนก่อน แล้วตอนเช้าเค้าก็เอาผ้ามาขาย เราก็ไปเลือกดู” ตลาดวโรรสคืออีกที่หนึ่งที่เป็นแหล่งผ้ามั่ง หาก วัตถุประสงค์เหล่านี้ขาดมือ ซึ่งอาจเกิดจากช่วงนั้น “มั่งชายผ้าเศษไม่ค่อยมา” หรือ “เมื่อคืนมีฝรั่งซื้อของ ไปเยอะ (กว่านี้ซื้อเพื่อเอาไปขายต่อที่ต่างประเทศ) ต้องรีบทำใหม่ ไม่งั้นไม่มีขาย” อาเอก็ จำเป็นต้องยอมตื่นเช้าเพื่อเข้าถึงวัดฤทธิบาตมั่ง

การนั่งขายสินค้าชาติพันธุ์ที่น้อยครั้งที่ผู้ขายจะเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นผู้ซื้อ บางครั้ง สตรีลี้ชู่ก็จะนำของลี้ชู่ซึ่งมีทั้งของดั้งเดิมและของประยุกต์มาขายให้เช่นแถบผ้าประดับไหล่เสื้อลี้ชู่สี ส้ม ๆ แดง ๆ แต่ผ้าแบบนี้อาเอก็จะไปหามาจากแหล่งอื่นด้วยเช่นแถบแม่สอดหรือบางครั้งก็แม่สาย ผ้าประดับไหล่ที่ถูกอาช่าปรับเปลี่ยนขึ้นมาเป็นกระเป๋าใส่เศษสตางค์อันเล็ก ๆ ที่นักท่องเที่ยวนิยม ซื้อไป นาน ๆ ที่สตรีเมียนวียกกลางคนจะนำผ้าปักเมียนที่ถูกลดทอนความประณีตลงมาเป็นของทำ ขายมาเสนอขายให้อาเอและอาเอฟ เพียงแต่อาเอและอาเอฟยังคิดไม่ได้ว่าจะนำผ้านั้นมาทำเป็น อะไรขายจึงไม่ได้ซื้อเอาไว้ ผู้เฒ่ากะเหรี่ยงคนหนึ่งนาน ๆ ครั้งก็จะนำกลองสับยาเหง้าไผ่มาขายส่ง ให้อาบี เมื่อเลือกซื้อเรียบร้อยแล้วอาบีจะนำไปวางขายบนรถเข็นของตนทันที “อันนี้สวยดีเนาะ แต่ อันนี้ลุงเค้าทำมันใหม่ไปหน่อย แต่บางทีฝรั่งเค้าก็ซื้อนะ” ก่อนไปวางขายเธอหันมาติชมสินค้าและ ประเมินอนาคตของพวกมันจากประสบการณ์ของเธอเอง

กลุ่มชาติพันธุ์ที่นำของมาขายให้อาช่าและผู้ค้าอื่นในไนท์บาซาร์อยู่เป็นประจำคือลาฮูหรือ มูเซอ ของที่พวกเขานำมาขายมีเม็ดเดียวที่ใช้เย็บประดับเสื้อผ้า หย้าแห้งย้อมสีดกเป็นกำไล ถัก เป็นหูกระเปาะซึ่งบางครั้งอาบีและอาเอฟซึ่งเย็บกระเป๋าขายจะรับซื้อไว้ “มูเซอเนี่ยไม่ค่อยทำอะไรใหม่ ๆ ทำอะไรมาขายก็ทำอยู่แต่ยั้งนั่น” อาบีบรรยายภาพมูเซอตามความคิดเห็น “ชุดของมูเซอก็ไม่ค่อย สวย ไม่มีอะไรเลย มีของมั่งแหละลายสวยสุด ลายเยอะ ของลี้ชู่ก็มีแต่สี ๆ ของอาช่าก็ยังมีแต่ส่วน ใหญ่มันจะเป็นสีดำ ๆ คู่ออกดำ ๆ ไม่สดเหมือนของพวกมั่ง” การเป็นผู้ค้าสินค้าชาติพันธุ์ทำให้อาบี มีภาพเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ภาพเหล่านี้มีผลต่อการจำแนกแยกแยะสินค้า

ที่มีผู้นำมาส่งว่าจะขายได้หรือไม่ได้ ที่อาเอไม่ซื้อผ้าลายเมียนของสตรีเมียนผู้นั้นไว้นอกจากเป็นเพราะยังคิดไม่ออกว่าจะนำมาทำเป็นอะไรขายแล้วยังเป็นเพราะ “อันที่เค้าเอามามันไม่ค่อยสวย เอาไว้ก็ขายไม่ได้หรอก ฝรั่งไม่ซื้อ” แต่นักท่องเที่ยวก็มีรสนิยมอันหลากหลาย บางครั้งก็อยู่เหนือการคาดเดาจากประสบการณ์ของพวกเขา ครั้งหนึ่งอาเอซื้อกำไลมูเซอที่ถักจากหญ้าแห้งย้อมสีลวดลายสวยงามไว้เป็นจำนวนมากด้วยความคิดว่าต้องขายได้ แต่ก็แทบไม่มีนักท่องเที่ยวคนใดซื้อมันไป กำไลเหล่านี้ถูกวางไว้ในกระจาดอยู่เป็นนานจนอาเอบ่นว่า “แปลกมากเลย ทำไมอันนี้ขายไม่ได้ ไม่ค่อยมีคนซื้อ ฝรั่งไม่ค่อยซื้อ หนูว่ามันก็สวยดีนะ”

มีว่าสินค้าลาฮูจะเป็นอย่างไร ชุดของลาฮูจะเอามาขายได้หรือไม่ แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้อาฮาไนท์บาซาร์ขาดพวกลาฮูไม่ได้คือลาฮูทำหน้าที่เป็น “ผู้สืบสานสายใยสำนึกความเป็นอาฮา” ให้กับบรรดาอาฮาไนท์บาซาร์หลาย ๆ คน

บ้านเดิมบนดอยของอาฮาหล่อหลอมกลมกล่อมเกลาวัฒนธรรมการกินแบบหนึ่งให้กับอาฮา โดยเฉพาะอาฮาที่เติบโตมาบนดอย พืชผักหลายชนิดเป็นสิ่งที่หากินได้เฉพาะบนดอย แน่แน่นอนว่าไม่ได้มีเฉพาะอาฮาที่กิน แต่การได้กินพืชผักเหล่านั้นในเมืองช่วยตอกย้ำ “สำนึกบ้านเกิด” ให้อาฮาหลาย ๆ คน การได้เห็น ได้ซื้อ ได้กิน ยังมีคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ต่อพวกเขา บ่อยครั้งที่มันถูกผูกโยงเข้าสู่ชีวิตในวัยเด็กบนดอย ถึงหน้าแดงกวายักษ์ (แดงขนาดเท่าแดงไทย แต่กลิ่นรสของเนื้อในคล้ายแดงมากกว่า ยามแก่จัดใส่ในจะมีรสเปรี้ยว ๆ ) เป็นลูก สตรีลาฮูหลายนางสวมเสื้อยัดและผ้าถุงเหมือนคนพื้นราบทั่วไปจะแบกตะกร้าไม้ไผ่ด้วยหน้าผากทยอยกันเดินเข้ามาในไนท์บาซาร์ ตะกร้านั้นจะบรรจุไว้ด้วยแดงกวายักษ์มากมาย ยามหยุดแวะขายผู้ที่ชื่นชอบในรสชาติซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาฮา ม้ง และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจะพากันมาละมุนละม่อม วันนี้อาเอเลือกซื้อได้ลูกขนาดย่อมลูกหนึ่งแล้วฝากกินตรงนั้นเลย ขณะที่อาอีซื้อลูกเขียง ๆ ไว้ลูกหนึ่งเอากลับไปกินบ้านเพราะลูก ๆ ชอบ ระหว่างนั่งกินแดงกันอยู่อาบีเปรยขึ้นว่า “กินแดงที่ไรนิกถึงน้องชายทุกที” เมื่อถามว่าทะเลาะกันแย่งกันกินหรือ เธอพยักหน้ารับแล้วยิ้มให้กับตัวเอง คนอีสานที่เร่ขายกับข้าวถุงซึ่งมารวมวงด้วยหันไปเฝ้าอาเอว่า “ตอนนั้นพี่สาวนั่งยิ้มอยู่ในเมืองแล้วสิ” อาเอว่า “ใครว่าตอนนั้นยังถูกบ้านั้นตีเรื่องเสื้อเหม็นอยู่เลยมั้ง” แล้วก็หัวเราะพร้อมทั้งเล่าต่อว่า “ตอนเด็ก ๆ บนดอยไม่มีขนมกินเนาะก็กินพวกนี้แหละ แล้วแม่ก็จะปลุกแดงนี้ไว้ให้ลูก ๆ กิน เวลามันเริ่มเป็นลูกเล็ก ๆ แม่ก็จะสั่งว่าอย่าเพิ่งไปเก็บกินนะ รอให้มันโต ๆ ก่อน พี่ ๆ น้อง ๆ จะได้แบ่งกันกินได้ แต่หนูก็ไม่เชื่อแอบเข้าไปเก็บกิน แล้วตอนนั้นตัวก็เล็ก ๆ เนาะ แม่ก็มองไม่ค่อยเห็น” เธอยิ้มให้กับภาพชีวิตในวัยเด็ก บางวันลาฮูจะมาไต่ทำให้พบกับอาฮาเร่ขายบางคนที่มาตั้งต้นเตรียมตัวขายของที่ร้านอาเอ อาฮาเร่ขายจะพากันเลือกซื้อแดงแล้วฝากอาเอไว้ พอขายของเสร็จก็มาแวะนั่งพักสนทนากันตามประสา ได้เวลาแล้วก็หัวแดงกลับไป ผู้วิจัยเฝ้ายามกับอาฮาที่ขายของตรงนั้นว่าอาฮาชอบกินแดงเนาะ

ทุกคนหัวเราะเจิงยอມรับ อาเอกกล่าวว่า “ก็เวลากินแล้วรู้สึกเหมือนยังได้อยู่บนดอยใจ มันรู้สึกยังงั้นนะ”

การเป็นอาชาไนท์บาซาร์ในแง่หนึ่งจึงต้องพึ่งพาลาฐ นอกจากแต่งกายยักษ์แล้วพืชผักชนิดอื่นที่อาชาไนท์บาซาร์ลาฐก็นำมาขายให้ถึงที่เช่นเหลาะเซาะ (ผักที่คล้ายผักน้ำ ชอบขึ้นตามที่มีน้ำใส ๆ ไหลผ่านนิยมใช้จิ้มน้ำพริกกิน) เซ้งู (พืชคล้ายต้นกระเทียม กลิ่นฉุน) หัวขูที่ดูคล้ายรากเล็ก ๆ สีขาวนวล มะขามป้อมซึ่งอาเอว่า “อันนี้เก็บมาจากดอยไม่ค่อยฝาด” ผักกูด ปลีกกล้วยดอยซึ่งอาเอและอาเอฟยืนยันว่า “อร่อยกว่ากล้วยเมือง กรอบกว่าไม่ฝาดด้วย” ผักกาดดอย ฯลฯ ผู้ค้าจำเป็นต้องกิน การกินบางสิ่งช่วยตอกย้ำสำนึกความเป็นอาชาไนท์พลัดมาอยู่ในเมืองให้กับพวกเขาได้ ปกติผู้ค้าที่นี่จะกินอาหารง่าย ๆ คืออาหารเมือง อาหารไทยทั่วไปที่บ้างก็มีผู้มาเร่ขาย บ้างก็หาซื้อมาจากที่อื่น ผักที่ลาฐนำมาขายอาชามักซื้อเก็บไว้ไปทำอาหารกินที่บ้าน นอกจากพืชผักแล้วในฤดูที่เม็ดเดือยออกลาฐก็จะเก็บมาขายเป็นถุง ๆ อาชาก็จะซื้อเก็บไว้ใช้เย็บเครื่องประดับ บางทีก็มีข้าวดอยใส่เป็นถุง ๆ มาขายด้วย “ข้าวนี้มันกว่าเคี้ยวแล้วอร่อยกว่าข้าวที่ขายตามตลาด” ความอร่อยเป็นเรื่องเฉพาะตัวเฉพาะกลุ่ม แต่สำหรับพวกเธอข้าวดอยอร่อยกว่าข้าวตลาด “ไม่ชอบกินข้าวนี้ (ข้าวเหนียว) กินได้แต่ไม่ค่อยชอบ จริง ๆ แล้วอาชาไนท์เค้าไม่กินข้าวนี้แน่ จะกินข้าวดอยนั่นแหละ” อาเอบอกให้ฟังหลังจากถูกถามว่าไม่กินข้าวเหนียวหรือ

สำนึกทางชาติพันธุ์อาจเกิดขึ้นโดยผ่านการแต่งกายและภาษา แต่อาหารการกินก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยตอกย้ำสำนึกนั้นได้เช่นกัน ชีวิตแต่ละวันภายในเมืองบีบให้อาชาไนท์ต้องวุ่นวายอยู่กับการหาของมาขายและทำของขาย การกินจึงเป็นสิ่งที่ควรต้องเรียบง่ายและรวดเร็ว เพียงขนมพื้มใบหนึ่งและไม้เสียบลูกชิ้น 2 อัน ที่ถูกใช้เป็นตะเกียบ พวกเขาก็สามารถกินอาหารได้แล้ว อาหารส่วนใหญ่ก็ซื้อใส่มาในชามนั้นหรือแกะถุงใส่แล้วกิน สะดวกใช้สะดวกทิ้ง วิธีชีวิตในพื้นที่การค้านี้จำเจอยู่เช่นนี้ทุกคำคืน แต่ก็ยังดีที่มีลาฐสายใยเล็ก ๆ ในเครือข่ายการค้ามาคอยเติมเต็มและกระตุ้นย้ำสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ให้แก่ผู้พลัดถิ่นเช่นพวกเขาได้เป็นระยะ ๆ

ตลาดต้นลำไยก็เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการค้าของอาชาไนท์และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มันเป็นเช่นนั้นมานานแล้ว สมัยลุงมั่งดอยปุยม้าคำใหม่ ๆ แกก็ไปรับสินค้าบางอย่างจากตลาดต้นลำไย ทุกวันนี้ตลาดต้นลำไยก็ยังคงเป็นแหล่งจัดหาสินค้าให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้ดีเช่นเคย สินค้าพวกสร้อย แหวน กำไล ต่างหู ตุ๊กตาโลหะ หยกเทียม ลูกบิด พระพุทธรูป พระเครื่องที่ไม่ได้ผ่านพิธีพุทธาภิเษก กระพรวน กระดิ่ง เสื้อแบบพื้นเมือง ฯลฯ นานาสินค้าที่สามารถหาได้จากที่นี่ คำวันหนึ่งอาปีเดินกลับมาจากตลาดต้นลำไยพร้อมถุงหัวที่วัดดูข้างในถูกห่อไว้ด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ เธอนำของนั้นออกมาและไปวางขายไว้บนร้าน เป็นพระพุทธรูป 4 องค์ ซึ่งของเดิมเพิ่งขายหมดไป “พระที่เอามาควรวาดก่อนอยู่ตั้งนานกว่าจะขายได้ จริง ๆ ฝรั่งเค้าอยากได้นะ แต่บางทีเค้าก็ไม่ค่อย

กล้าซื้อ กลัวเอาออกไปไม่ได้ นี่หนูไปเอาพระมาใหม่ ไม่มีพระแล้วขายไม่ดี" เธอยิ้ม ๆ กับการอธิบายของตัวเอง "คราวนี้เอาพระเล็กมาด้วย เผื่อบางคนชอบ"

ก่อนฤดูหนาวจะย่างเข้ามาเล็กน้อย อาเอะจะไปหาซื้อเสื้อแจ็กเก็ตผ้าฝ้ายลายช้างจากตลาดต้นลำไยมาแขวนไว้บ้าง "บางที่ฝรั่งเค้าก็มาถามหา" ร้านอาดีก็มีเสื้อเช่นนี้แขวนขายอยู่ บางครั้งก็ยังมีกระโปรงเด็กสีสดใสตัดเย็บด้วยผ้าเมืองนี้แขวนขายร่วมกับสินค้าชาวเขา

บ้านถวายเป็นและอำเภอหางดงที่ที่เป็นแหล่งผลิตหัตถกรรมพื้นเมืองของเลียนแบบสารพัดชนิดก็คืออีกที่หนึ่งที่อาชาจะมาหาซื้อสินค้าไปใส่ร้านตน อาอีซึ่งช่วงนี้หันมาขายมูลี่รองจานที่ทำจากไม้ไผ่สานและกระเป๋ามูลี่เป็นหลักเคยเล่าว่า "เมื่อก่อนของพวกนี้ต้องไปเอามาจากหางดง เค้าทำให้เป็นสิริมงคล คือยังไม่ยอมสี เราต้องเอามาต้มย้อมสีเอง เหม็นก็เหม็น กำไรก็น้อย แต่เดี๋ยวนี้ไม่ต้องไปแล้วหางดง บ้านถวายนี้นะ พวกอาชาบนดอยเค้าทำย้งเป็นแล้ว เอาตัวอย่างไปให้เค้าดูแล้วก็ให้ทำ" อาอีมักขับรถสามล้อที่ดัดแปลงจากรถเครื่องกลับขึ้นไปบนดอยที่จังหวัดเชียงรายเพื่อนำมูลี่มาส่งต่อให้ผู้ค้ารายอื่น ซึ่งก็มีทั้งส่งแบบย้อมสีเรียบร้อยและไม่ได้ย้อมสี อยากรู้ก็ตีหางดงและบ้านถวายเป็นก็ยังคงเป็นแหล่งสินค้าที่สำคัญอันหนึ่งของอาชา บางครั้งอบไบลานก็ถูกซื้อหาไปจากที่นี่

วันหนึ่งสังเกตเห็นว่ามีความเปลี่ยนแปลงบางอย่างเกิดขึ้นกับร้านอาบี คือท่ามกลางสินค้าชาวเขา เครื่องประดับ พระเครื่อง พระพุทธรูปที่เรอนำมาวางขายกลับมีหน้ากากไม้วางเรียงจำหน่ายอยู่ประมาณ 10 อัน บ้างก็สีน้ำตาลเข้ม บ้างก็สีสดใส "หนูไปเอามาจากบ้านถวายนะคะ เมื่อกี้ก็ขายไปได้อันนึง" เธออธิบายให้ฟังหลังเห็นสีหน้าผู้วิจัยมีแววสงสัย "ช่วงนี้เสื้อมังขายไม่ค่อยดีไปสงสัยมีคนขายกันเยอะขึ้นมั้ง หนูเลยว่างหน้ากากบ้านถวายดีกว่า ก็เอามาลอง ๆ ดู" แต่หน้ากากนี้ก็ขายได้จริง ทำให้เธอต้องเที่ยวไปหาซื้อมาเพิ่มเป็นระยะ ข้าช่วงหลังเธอยังนำเอาช้างไม้แกะสลักตัวใหญ่บ้างเล็กบ้างมาขายด้วย "ดูสิเมื่อวานหนูลิ้มเอาช้างตัวใหญ่มาด้วย เหลือแต่ตัวเล็ก ๆ นั่น บางที่ฝรั่งก็มาถามหาตัวใหญ่" ความต้องการและรสนิยมอันหลากหลายของนักท่องเที่ยวเปิดพื้นที่ให้สินค้านานาชนิดมีสิทธิ์เสนอตัวขึ้นมาในร้านของอาชาอย่างอาเอ อาบี อาดีและอาเอฟ ร้านบางร้านเช่นร้านของอาบีและอาเอฟบางช่วงแทบไม่มีสินค้าอาชาวางจำหน่ายเลย หรือในพื้นที่การค้าความเป็นอาชามีหมดความสำคัญไปแล้ว

สถานที่อีกแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญในฐานะแหล่งวัตถุดิบและสินค้าสำหรับอาชาคือตัวไนท์บาซาร์เอง ในการรับรู้ของผู้คนทั่วไปไนท์บาซาร์คือตลาดค้าปลีกของสินค้าพื้นเมือง สินค้าชาติพันธุ์ มากไปด้วยของฝาก ของที่ระลึกและของพวกแมว แต่ในสายตาของผู้ค้าไนท์บาซาร์ยังมีอีกโฉมหน้าหนึ่งคือการเป็นตลาดค้าส่งที่พวกเขาจะซื้อหาวัตถุดิบรวมทั้งสินค้าสำเร็จรูปบางชนิดไปจำหน่ายต่อได้ บ่อยครั้งที่อาบี พี่แดง น้องดำจะเดินหายไปทางกลาง ๆ ไนท์บาซาร์แล้วกลับมาด้วยสินค้าบางอย่าง เช่น เครื่องประดับ กล้องสุบยา นโยบายหลักอันหนึ่งของการสร้างตัวอาคารกลาง

ในทฤษฎีคือการพัฒนาที่นี้ให้เป็นศูนย์การค้าส่งสินค้าพื้นเมือง (ธุรกิจการเงิน, 2527 : 67) ร้านค้าหลายร้านในย่านนี้จึงทำหน้าที่เป็นทั้งร้านขายปลีกและส่งอยู่ในตัว ซึ่งคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ค้ารายย่อยหลาย ๆ รายในย่านที่สินค้าขาดมือ

แม้มองเพียงด้านของผู้ค้าผู้ประกอบการเราก็ยังสามารถเห็นได้ว่าการค้าสินค้าชาติพันธุ์ของอำเภอในทบาร์เป็นสิ่งที่เกิดมาและดำรงอยู่ได้ด้วยสายใยเครือข่ายทางการค้าอันซับซ้อน เครือข่ายการค้านี้เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงทั้งเครือข่ายทางชาติพันธุ์ของอำเภอและเครือข่ายข้ามชาติพันธุ์เข้าไว้ด้วยกัน มันเป็นเครือข่ายที่แผ่คลุมกว้างไกลกว่าอาณาบริเวณทางกายภาพของในทบาร์ เชื่อมโยงข้ามจังหวัด ข้ามรัฐ ข้ามแดนและบางกรณีก็ข้ามกระทั่งวัฒนธรรม ปฏิบัติการทางการค้านี้จะมีขึ้นไม่ได้หากปราศจากเครือข่าย เมื่อหันมามองด้านผู้ซื้อหรือลูกค้าเราก็จะเห็นในสิ่งที่คล้ายกัน

ในแต่ละวัน นักท่องเที่ยวทั้งไทยและเทศจำนวนไม่น้อยพกพาความต้องการไหลผ่านเข้าสู่พื้นที่นี้ แต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างแม้ในระดับหนึ่งมันอาจถูกทำให้มีมาตรฐานโดยรวมที่ใกล้เคียงกันโดยกลไกของสื่อและการโฆษณา นักท่องเที่ยวบางรายเพียงชมดูแล้วผ่านเลยไป บางรายหยุดพินิจพิจารณาต่อรองซื้อหา ในทบาร์คือตลาดของนักท่องเที่ยว มันขึ้นอยู่กับความปรารถนาของนักท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวก็มีใช้กลุ่มคนเพียงหนึ่งเดียวที่เข้ามาในทบาร์ในฐานะลูกค้า

คำวันหนึ่งขณะที่นั่งสนทนาเรื่องสัพเพเหระกันอยู่คนขายของเล่นกล่าวขึ้นว่า “เมื่อ 12 ปีก่อนเค้าจะแข่งที่หน้าเวียงพิงค์ (พลาซ่า) ให้ผม 2 ตารางเมตร 3 หมื่น ผมบอกไม่มีเงิน จริง ๆ แล้วร้านริมถนนพวกนี้เดี๋ยวนี้เป็นแสนมั่ง” อาเอสอดคำขึ้นว่า “ไม่ได้หรอก เร็ว ๆ นี้เค้าแข่งกันไป...บาท” ผู้วิจัยถามขึ้นด้วยความตกใจว่าร้านริมถนนเช่นนี้นะหรือ อาบิช่วยย้ำให้ชัดเจนว่า “ร้านริมถนนอย่างนี้แหละ” คนขายของเล่นกล่าวต่อว่า “จริง ๆ แล้วร้านพวกนี้บางร้านมันอยู่ได้เพราะออเดอร์ไอ้ที่เห็นมันวางขายอยู่นะเป็นเหมือนแค้โชว์รูม ถ้าไปเจอฝรั่งที่ซื้อส่งออกเยอะ ๆ มันก็รวย จริง ๆ ถ้าขายแค่หน้าร้านมันอยู่ไม่ได้หรอก”

ร้านอาเอก็เป็นเช่นนั้น ชายชาวอิตาเลียนผู้หนึ่ง อเมริกาผู้หนึ่งคือลูกค้าประจำของเธอที่มักจะมาซื้อหรือกว้านซื้อสินค้าชาติพันธุ์ประเภทผ้าห่อประคองทารกมั่ง เข็มขัดผ้ามั่ง เสื้อมั่ง กางเกงมั่ง กำไลอำเภอ ผ้าพันแข้งอำเภอกลับไปขายที่ประเทศตนเป็นระยะ ๆ ลูกค้าประจำที่เป็นหนุ่มชาวเยอรมันก็นิยมซื้อสินค้าชาติพันธุ์ที่กล่าวไปข้างต้นเช่นกัน อาเอบ่นให้ฟังหลังจากลูกค้าชาวอิตาเลียนรายนั้นจากไปแล้วว่า “ขายเค้าไม่ค่อยได้กำไรหรอก ปกติเราจะขายได้มากกว่านั้น แต่เค้าก็เอาไปขายต่อนะเนาะ บางอย่างก็ซื้อไว้นานแล้ว ก็ไม่รู้จะทำยังไง บางทีบอกเค้าว่าของมันหายากขึ้น เค้าก็เพิ่มให้แค่ 5 บาทยังเจียะ” อาบิเสริมว่า “มั่งเค้าถอดขายจนแทบจะไม่มีขายอยู่แล้วเนี่ย อำเภอาก็เหมือนกัน” แล้วก็หัวเราะขัน ๆ พ่อค้าชาวอิตาเลียนผู้นั้นทุกคราที่มาก็พยายามจะซื้อ

ไปในราคาที่ถูกที่สุด “ไม่ค่อยอยากขายให้เลย มาที่ไรก็ได้ (ราคา) ถูกทุกที” อาอีเคยเล่าถึงการขายของที่สวนจตุจักรให้ฟังโดยโยงมาที่อาเอว่า “ขายของที่จตุจักรขายยาก คนซื้อมันก็มีอยู่กลุ่มเดียวต้องแย่งกัน แล้วคนเค้าก็ชอบไปซื้อเจ้าเก่าที่ทำมานาน อย่างเราเป็นหน้าใหม่ไปขายเค้าก็ไม่เชื่อเพราะเค้าไม่รู้ว่าเราจะขายไปได้ก็น้ำ ดูอย่างเนี่ย (ชี้มาที่อาเอ) อยู่ที่นี่มาตลอดมีคนรู้จัก ฝรั่งเค้าก็มาสิ” การเป็นผู้ค้าหน้าเก่าของอาเอเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เธอเปลี่ยนเป็นผู้ค้าส่งได้ในบางวาระ และแต่ละวาระก็ทำให้เธอขายได้เป็นกอบเป็นกำแม้กำไรจะน้อยกว่าขายปลีก คำวันหนึ่งเธอขายสินค้าให้กับชายอิตาลีคนหนึ่งได้หลายบาท ชายอิตาลีคนนี้เพิ่งมาซื้อสินค้าที่นี่ เขากว่านซื้อยามอำขาเก่า หมวกเด็กอำขา เข็มขัดผ้าม้งไปมากพอดู รายได้ของวันนี้พอจะชดเชยกับสภาพ “ขายไม่ได้ซักบาทมาจะพออาทิตย์แล้วเนี่ย”

เป็นเรื่องปกติที่บางวันการค้าสินค้าชาติพันธุ์จะไม่ได้ทำให้เกิดรายได้แม้แต่บาทเดียว เช่นวันนี้อาบีก็ขายอะไรไม่ได้เลย “แต่เมื่อวานหนูขายได้เป็นพันนะ” มีฝรั่งอเมริกามาสั่งให้หนูทำเข็มขัดเนี่ย (ชี้ไปที่เข็มขัดผ้าม้ง) เค้าบอกจะเอาวันศุกร์ 20 เส้น นี่หนูเพิ่งทำได้ 4-5 เส้น แต่ความจริงเมื่อวานเค้าก็มาเอาไปมั่งแล้ว อย่างอื่นด้วย เมื่อวานหน้ากากก็ขายได้นะ ดูสิวันนี้หนูยังเย็บได้ไม่กี่เส้น ดันมาสั่งตอนอยู่คนเดียว แมกก็ไม่ลงมา พี่สาวก็ไม่อยู่ไม่มีใครช่วยเลยเนี่ย” เธอเบนไปเย็บปักไปแล้วเมื่อถึงวันนัดรับสินค้า ชายอเมริกันนั้นก็มา เธอทำให้ได้ไม่ครบ “วันนี้หนูไม่อยากเย็บมันเลยเนี่ย เบื่อเบื่อ อยากนั่งเฉย ๆ” เธอเบนต่อ “ดันมาสั่งตอนแม่กับพี่สาวไม่อยู่ ถ้าอยู่ก็ช่วยเย็บได้นะ แต่ก็ไม่ใช่เพราะเดี๋ยวเค้าก็เลือกอย่างอื่นผสม ๆ ไปจนพอ”

ดังที่คนขายของเล่นกล่าวไว้ “ขายของที่นี้ถ้าหวังพึ่งแต่นักท่องเที่ยวก็ตาย”

อาเอฟกล่าวขึ้นหลังจากฟังขายของเสร็จว่า “4 วันมานี้ ตั้งแต่วันจันทร์นะไม่ได้ขายเลยซักบาท จริง ๆ วันนี้ก็ว่าจะไม่ออกมาแหละ มาแล้วขายไม่ได้ก็ขี้เกียจมา แฟนก็ว่าไม่ต้องมาก็ได้ แต่ก็มาแล้วก็ขายได้” พุดพลางยิ้มพลาง ช่วงนี้นักท่องเที่ยวน้อย อาบีเองวันนี้ก็ขายได้เพียงหน้ากากไม้ 1 อัน อาเอฟว่า “นั่นยังดียังได้วันละ 100-200 นี่ไม่ได้ก็ไม่ได้ซักบาทเลยนะ 4 วันมาแล้ว” เธอกล่าวต่อไปว่า “ถ้าขายแต่ที่นี้ไม่ได้กินหรอก ขายไม่ได้นี่ไม่สบายใจ เพราะลูก ๆ มันต้องกินนะ” อาเอฟมีลูกเล็ก ๆ 4 คนด้วยกัน “ผู้ใหญ่อดได้ แต่เด็ก ๆ ไม่ได้หรอกเลยต้องขายข้างนอกด้วย แฟน (อาอี) ตอนนั้นก็เอามูลี่ (ที่รับมาโดยตรงจากดอยที่เชียงราย) ไปส่งไนท์เนี่ยกับส่งที่ทางดง แล้วบางทีก็ส่งไปสมุยด้วย ที่สมุยนี่นาน ๆ เค้าถึงสั่งมาที ทีละ 300 แผ่น บางทีก็ 700 แผ่น แล้วเค้าก็เอาไป (กบไม้ทาสี เมื่อเอาไม้ชุดไปบนสันหลังจะมีเสียงคล้ายกบร้อง) ด้วยใจ” วันนี้ที่อาเอฟพอเบาใจได้เพราะขายกบไม้ให้ครอบครัวชาวสเปนไปได้ 10 ตัว

กบไม้บางครั้งถ้ามีคนสั่งมาอาอีก็จะไปหาซื้อถึงแหล่งผลิตจากนั้นนำมาลงสีเองแล้วเอาไปส่ง บางครั้งก็ขึ้นรถไปส่งถึงกรุงเทพมหานคร เมื่อกลับมาวันรุ่งขึ้นอาอีก็ว่า “พาลูกขายไปเที่ยวกรุงเทพด้วยคนนึง” เมื่อถามว่าไปส่งของที่สวนจตุจักรมาหรือ อาอีว่า “ไม่ใช่ ไปส่งให้เค้าที่สลิ

จตุจักรนั้นไปเที่ยวเฉย ๆ" ที่สวนจตุจักรมีอำเภอ มั่ง ลีซูและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นลงไปขายสินค้ากันอยู่หลายเจ้า พี่น้องอาเอฟที่ลงไปขายประจำที่นั่นก็มี อาดีเองก็เอาสินค้าลงไปส่งให้ร้านที่สวนจตุจักรอยู่เป็นครั้งคราว ร้านของพ่อแม่อาดีมีสินค้าอยู่เป็นจำนวนมากจึงมีความพร้อมทั้งจะขายปลีกและขายส่ง

หากไม่นับอำเภอหน้าใหม่และอำเภอเร่ขาย อำเภอในเทศบาลส่วนใหญ่จะขายทั้งปลีกและส่ง สินค้าชาติพันธุ์จึงควรมีอยู่ในร้านหรือในสต็อกจำนวนหนึ่ง เครือข่ายทางชาติพันธุ์และเครือข่ายข้ามชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการเป็นผู้ค้าของพวกเขา ลูกค้าในแต่ละวันก็มีได้มีเฉพาะนักท่องเที่ยว ชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาสั่งสินค้าหรือมาซื้อหาสินค้าไปขายต่อก็เป็นลูกค้าอันสำคัญ เหล่านี้ทั้งหลายผสมรวมเป็นเครือข่ายการค้าของอำเภออันซับซ้อน

เชียงใหม่ในเทศบาลคือแหล่งระบายสินค้าพื้นเมืองอันลือชื่อ หากคำว่าสินค้าพื้นเมืองกินความถึงสินค้าชาติพันธุ์ด้วย ชนกลุ่มหนึ่งที่ช่วยให้เกิดสภาพเช่นนี้ขึ้นมาก็คืออำเภอ แต่เป็นอำเภอที่ถูกกระแสโลกาภิวัตน์ซัดพาเข้ามาสู่เมืองในฐานะผู้ค้าสินค้าชาติพันธุ์

### เชียงใหม่ในเทศบาลในฐานะที่ทำกินของอำเภอ

เชียงใหม่ในเทศบาลเป็นที่ทำกินของอำเภอหลายกลุ่ม กลุ่มที่วางเรียงสินค้าตรงบันไดด้านหน้าของอาคารศูนย์การค้าในเทศบาล กลุ่มที่ขายทั้งปลีกและส่งอยู่ที่กาแลในเทศบาลและตามร้านรถเข็นแบกะดินริมทางเท้า กลุ่มที่เดินเร่ขายสินค้าไปมาตามริมทางเท้า

กลุ่มที่วางของขายตรงบันไดด้านหน้าของอาคารศูนย์การค้าในเทศบาลเปรียบไปก็คล้ายอำเภอผู้ได้รับการจัดสรรทำเลการค้าที่ดีของในเทศบาล เป็นทำเลศูนย์กลางที่มีสัญญาณหรือตัวหมายของความเป็นเชียงใหม่ในเทศบาลอันเข้มข้น นั่นคือมีป้ายสลักอักษรว่าเชียงใหม่ในเทศบาล ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษติดอยู่เหนือบันไดกลางนักท่องเที่ยวจึงมีต้องสิ้นเปลืองเวลาถามใครต่อใครว่าในเทศบาลอยู่ที่ไหนยามมาเยือนอยู่บริเวณนี้ ไม่เหมือนร้านอาเอฟที่อยู่ไกลจากอาคารศูนย์กลางนั้นดูเหมือนเป็นชายขอบของในเทศบาลซึ่งมักมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาถามเธอเป็นประจำว่าในเทศบาลอยู่ที่ไหน จนเธออดไม่ได้ที่จะโพล่งว่า "เอาอีกและ อยากจะบอกวาก็ใช้ที่ยืนอยู่เนี่ยก็ในเทศบาล"

ด้านหน้าอาคารศูนย์การค้าในเทศบาลมีบันไดหลักอยู่ 3 แห่งตรงกลาง บันไดอันกลางจริง ๆ ไม่อนุญาตให้วางของขาย บันไดด้านซ้ายขวาของบันไดกลางเท่านั้นที่จะวางของขายได้ การวางเรียงสินค้าในทำเลที่ดีเช่นนี้เป็นไปได้ข้อกำหนดอันเคร่งครัดของบริษัทนครพิงค์ในเทศบาลจำกัดเดิมสินค้าถูกกำหนดให้วางไว้ทางราวบันไดด้านซ้ายมือหากหันหน้าเข้าหาดวงอาคาร ทั้งสองบันไดโดยสินค้านั้นต้องวางเรียงออกมาจากราวบันไดได้ไม่เกินประมาณ 1 เมตร เพื่อไม่เป็นการกีดขวางทางขึ้นลงมากนัก แต่ประมาณสองเดือนที่ผ่านมาร้านทางบันไดด้านซ้ายถูกสั่งให้ย้ายสินค้า

มาเรียงชิดรวบ้านไต่ด้านขวาแทน ส่วนร้านทางบ้านไต่ด้านขวาเรียงสินค้าชิดรวบ้านไต่ด้านซ้ายเหมือนเดิม อาเอฟเล่าว่า “เมื่อก่อนแรก ๆ เลยร้านพวกนั้นไม่เสียค่าที่ ก็เมื่อก่อนในท้ชั้นสองโ้ย ! ไม่มีใครเดิน ฝรั่งก็ไม่เดิน ค่า (บริษัท) ก็เลยหาพวกนี้มาวางของขายตรงบ้านไต่ (เพื่อตึงคนให้เดินขึ้นไป) แต่เดี๋ยวนีเสียแล้วนะเดี๋ยวละพัน” อาดีแทรกขึ้นว่า “แต่ค่าก็ขายดีกว่าเราเนาะ คนมันเยอะ” อาเอฟตอบว่าใช่ ทั้งบริษัทนครพิงค์ไนท์บาซาร์จำกัดและอ้าซ่ากลุ่มนี้ล้วนพึ่งพากันและกันเชิงสัญญาะในพื้นที่การค้า ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดเจนในอดีต ช่วงที่ยังไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวดูเดินขึ้นไปชั้นสองของไนท์บาซาร์ สินค้าชาติพันธุ์ของอ้าซ่าถูกบริษัทนำมาเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่เดิมมาสินค้าของอ้าซ่าตรงบ้านไต่หน้าจะเป็นพวกย้อมอ้าซ่าที่เย็บขาย เชื้อขัดอ้าซ่าทำขาย ตักตาบ้านถวาย กอบใบลาน กล่องใส่ทิซซู ตะกร้อไม้ไผ่สาน มีดดาบมีปลอก งานจัดสานแบบบ้านถวายหลายชนิด รวมทั้งหมวกอ้าซ่าทำขาย อ้าซ่าที่จำหน่ายสินค้าที่นี้บางครั้งก็ใส่เสื้ออ้าซ่าคลุมทับเสื้อยืดไว้ง่าย ๆ ไม่ได้จริงจังกับการแต่งชุดอะไรนัก ที่โดดเด่นเป็นหลักคือสินค้าของพวกเขาโดยเฉพาะของอ้าซ่าทำขายต่าง ๆ พู่ชนไก่สีแดงที่เย็บประดับหมวกและย้อมหลากสีหลากลายดึงดูดสายตาของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ช่วงนั้นการหาอ้าซ่าและสินค้าชาติพันธุ์มาไว้ตรงบ้านไต่ด้านหน้าจึงมีความหมายต่อความสืบเนื่องทางธุรกิจของบริษัทอยู่ไม่น้อย ภาพลักษณ์ของการเป็นศูนย์สินค้าพื้นเมืองในยุคต้น ๆ ของบริษัทในระดับหนึ่งจึงอิงอยู่กับการมีอยู่ของอ้าซ่าในฐานะผู้ค้า ณ บริเวณนั้น พวกเขาและสินค้าของพวกเขา คือองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้กับอาคารศูนย์การค้าแห่งนี้

อ้าซ่าเองก็พึ่งพาอาคารศูนย์การค้าไนท์บาซาร์ในฐานะสัญญาะหรือตัวหมาย หากมองว่าการท่องเที่ยวคือการท่องเที่ยวและรวบรวมสัญญาะที่ถูกกำหนดไว้ให้เป็นตัวหมายของที่นั้น ๆ (Urry, 1990 : 3) เช่นป้ายอักษรคำว่าเชียงใหม่ไนท์บาซาร์ คือสัญญาะของความเป็นเชียงใหม่ไนท์บาซาร์ของจริง บริเวณอื่นนอกจากตัวอาคารศูนย์กลางที่ไม่มีป้ายนี้ติดไว้ คือที่ที่ยังไม่ใช่เชียงใหม่ไนท์บาซาร์ หรือเชียงใหม่ไนท์บาซาร์คือสัญญาะของเชียงใหม่ การได้มาท่องเที่ยวและจับจ่ายที่นี้มีค่าเท่ากับการได้มาถึงเชียงใหม่แล้วอย่างสมบูรณ์ ในแง่นี้การได้มาท่องเที่ยวและจับจ่ายในตัวอาคารศูนย์กลางคือการได้มาเที่ยวและซื้อที่ไนท์บาซาร์จริง ๆ อาเอฟบ่นต่อหลังจากนักท่องเที่ยวที่มาถามว่าไนท์บาซาร์อยู่ที่ไหนเดินจากไปแล้วว่า “สงสัยชื่อของที่นี่ (ร้านเธอ) ไม่ใช่ชื่อของที่นี่มั้ง” แม้ช่วงที่มีนักท่องเที่ยวน้อย ร้านอ้าซ่าตรงบ้านไต่หน้าไนท์บาซาร์ก็ยังคงขายได้บ้างเพราะบริษัทนำเที่ยวหลายแห่งนิยมพาลูกค้ามาที่ตัวอาคารนี้เป็นหลัก อีกทั้งนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยก็มีสำนึกเป็นทุนเดิมอยู่ว่าที่นี่คือไนท์บาซาร์ของจริง แต่ก็ใช่ว่านักท่องเที่ยวทุกคนจะต้องมีสำนึกเช่นนั้น การขยายตัวของร้านค้าริมทางเท้าที่กินมาถึงสี่แยกแสงตะวันและสี่แยกวัดอุปคุตคือหลักฐานที่ช่วยยืนยันปรากฏการณ์นี้

สินค้าร้านอำชำหลายร้านรวมทั้งร้านตรงบันไดหน้าไนท์บาซาร์นี้มีความเปลี่ยนแปลงสูงมากตามความนิยมของตลาดและแหล่งวัตถุดิบ ช่วงหลัง ๆ ท่ามกลางสินค้าชาติพันธุ์ที่บรรยายไว้ข้างต้นเริ่มปรากฏมูลี่ไม้ไผ่ที่ใช้รองจานวางขายปะปนอยู่ มูลี่นี้เดิมอำชำรับมาจากแถบทางดง บ้านถวาย แต่ภายหลังอำชำบนดอยเริ่มทำกันเองได้ สินค้าของร้านอำชำบันไดหน้ากว่าครึ่งกลายเป็นมูลี่รองจานสีสันต่าง ๆ ประมาณ 1 ปีที่ผ่านมาคือปลายปีพ.ศ.2546 สินค้าของร้านอำชำบันไดหน้าถูกเปลี่ยนเป็นมูลี่รองจานและกระเป๋าสตางค์ที่ดัดแปลงไปจากมูลี่ สินค้าประเภทอื่นหายหน้าไปจนสิ้น ภาพสตรีอำชำที่ใส่ชุดอำชำครึ่งท่อนคือมีเสื้ออำชำสวมทับง่าย ๆ นั่งเย็บปักเย็บอำชำทำขายที่เคยพบเห็นก่อนหน้านี้สมัยที่สินค้ายังมีหลากชนิดหายไป ภาพของนักท่องเที่ยวบางรายที่มาหยุดยืนดูเธอเย็บปักก็พลอยหายไปด้วย ปลายปีพ.ศ.2547 สินค้าทั้งร้านของบันได 2 ด้านนี้มีเพียงกระเป๋ามูลี่เพียงอย่างเดียว แล้วความเป็นอำชำความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้ค้าเหล่านี้ไปอยู่ที่ใด ยังหลงเหลือหรือไม่ หากมองเฉพาะภาพปรากฏภายนอกหรือดูจากการแต่งกาย ความเป็นอำชำยังถูกแสดงต่อสายตาผู้อื่นหรือนักท่องเที่ยวอยู่บ้างแต่ก็อย่าง “ขอไปที” อำชำทั้งหญิงชายที่เป็นผู้ค้า ณ บริเวณนี้บางคนยังนำเสื้ออำชำมาสวมทับอยู่ในบางวัน แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าบางที่บุรุษก็นำเสื้อสตรีอำชำมาใส่ คล้ายให้พอรู้ว่าเป็นอำชำ ในขณะที่บริบทของหมู่บ้านบนดอยไม่อนุญาตให้ทำเช่นนั้น บริบทของพื้นที่การค้าภายในเมืองกลับอนุญาตให้พวกเขาทำได้ อาเอและอาบีบางครั้งก็ทำเช่นนั้นหรือทำอะไรที่มากกว่านั้นในเรื่องของการแต่งกายแต่การแต่งกายก็ไม่ใช่วิถีตายตัวสำหรับอำชำไนท์บาซาร์ผู้มีที่ตั้งทางการค้าเป็นของตนเอง กระทั่งอำชำเร่ขายที่นิยมแต่งกายด้วยชุดอำชำมากที่สุดก็ยังมีวิถีตายตัวให้กับการแต่งกายของตน

สำหรับอำชำเร่ขายสินค้าไนท์บาซาร์ก็เป็นที่ทำกินอันสำคัญของพวกเขาเช่นเดียวกับอำชำกลุ่มอื่น บางคนก็เร่ขายเป็นอาชีพประจำตลอดทั้งปี บางคนก็เข้ามาเฉพาะช่วงว่างงานบนดอยเช่น ภายหลังการเก็บเกี่ยว อำชำเร่ขายคืออำชำกลุ่มสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ของไทยภาคเหนือ บรรยายาศของความเป็นเมืองเหนือในพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างไนท์บาซาร์ส่วนหนึ่งถูกสร้างขึ้นมาโดยการทำการค้าของพวกเขาซึ่งอาศัย “ร่างกายตนเป็นผืนผ้าใบที่วาดระบายได้ด้วยสีสันซึ่งสามารถจะอ่านออกมาเป็นข้อความเกี่ยวกับสถานภาพ ชนชั้นและเพศสภาพได้” (Corrigan, 1997 : 147) อำชำเร่ขายก็เฉกเช่นเดียวกับ “มนุษย์ทั่วไปที่รู้จักทำให้ร่างกายตนปรากฏออกมาอย่างมีความหมายในทางสังคมและรู้จักที่จะจัดการมันให้มันปรากฏขึ้นอย่างเหมาะสมภายในบริบททางสังคมที่ถูกกำหนด” (เรื่องเดียวกัน : 160) การเข้ามาทำการค้าในพื้นที่ท่องเที่ยวที่เต็มไปด้วยความต้องการที่จะพบเห็นความแปลกตามวนกับการเป็นผู้ไม่มีที่ทางทางการค้าอันเป็นหลักแหล่งทำให้พวกเขาต้องอาศัยเพียงร่างกายตนเป็นพื้นที่สำหรับวางเรียงสินค้าจำหน่าย การแต่งชุดอำชำพร้อมกับสะพายกระเป๋าสตางค์เดินเร่ขายสินค้าคือยุทธวิธีทางการค้าเพียงอันเดียวที่พวกเขาจะกระทำได้ในพื้นที่นี้

การแต่งชุดดูจะเป็นยุทธวิธีเดียวที่จะสร้างจุดขายให้กับอำเภอกลุ่มนี้ เคยถามอาเอและอาเอฟว่าทำไมอำเภอเราขายต้องใส่ชุด อาเอตอบอย่างล่งเลว่า “ใส่แล้วขายได้มากกว่ามั้ง ไม่รู้สิ แต่บางที่ฝรั่งเค้าเห็นพวกนี้เค้าจะรู้สึกสงสารเลยช่วยซื้อ” อาเอฟก็ว่า “ใส่แล้วน่าจะขายได้มากกว่า” แต่น้องอำเภอเราขายที่ขอบแวงเวียนมาสนทนากับอาติยามเหน็ดเหนื่อยจากการเร่ขายให้เหตุผลว่า “จริง ๆ แล้วไม่ใช่แต่งชุดแล้วจะขายได้ดีตลอดหรอก อยู่ที่อยู่จักพูดมากกว่า ใครพูดเก่งก็ขายได้” ด้วยเหตุผลเชิงประจักษ์เช่นนี้อำเภอเราขายบางรายจึงไม่ได้แต่งชุดอำเภอ คงใส่เพียงเสื้อยืดกางเกงขาสั้นหรืออย่างมากที่สุดก็แค่หยิบหมวกอำเภอทำขายมาสวมแล้วเดินขาย แต่โดยรวมอำเภอเราขายส่วนใหญ่จะนิยมใส่ชุดอำเภอมากกว่าที่จะไม่ใส่ ชุดของพวกนางแม้บางชุดจะเป็นเพียงชุดง่าย ๆ ที่บางชิ้นทำขึ้นเพื่อขายเช่นหมวก ยาม แต่ก็เพียงพอต่อการสร้างความโดดเด่นให้ตัวพวกนางแล้ว อย่างน้อยในสายตาของนักท่องเที่ยวไทย เชียงใหม่ในทัศนาซาร์ก็ยังคงเป็นพื้นที่ที่มี “พวกแมว” เดินขายของกันอยู่

หากเทียบกับอำเภอในทัศนาซาร์กลุ่มอื่น อำเภอเราขายมีมาได้ไม่นานนัก อาเอเคยให้ข้อสังเกตว่า “อำเภอพวกที่เดินขายนี้เพิ่งมีได้ไม่กี่ปี ก่อนหน้านั้นไม่มีหรอก ประมาณปี 41 (พ.ศ.2541) 42 43 พวกเค้าเข้ามากันเยอะมาก ก็อยู่บนดอยมันไม่ค่อยมีกิน แล้วบางทีก็ตาม ๆ คนที่เดินขายอยู่ก่อนลงมา”

แม้เชียงใหม่ในทัศนาซาร์จะเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้าง แต่ก็เปิดกว้างอย่างจำกัดสำหรับผู้ค้า โดยเฉพาะผู้ค้าหน้าใหม่ อำเภอจำนวนหนึ่งที่เข้ามาระยะหลังจึงต้องกลายมาเป็นผู้เร่ขาย การจะได้ที่ตั้งวางสินค้าในในทัศนาซาร์ไม่ใช่เรื่องง่าย ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางพื้นที่และเวลา

ในกรณีของอาเอ กว่าจะได้ที่ตั้งร้านค้าในปัจจุบันก็ต้องผ่านความเปลี่ยนแปลงมามากหลาย ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าเธอเข้าเมืองมาตั้งแต่ยังเล็กโดยอาศัยความช่วยเหลือของเครือญาติ ช่วงล้างจานอยู่ร้านข้าวแกงที่เวียงพิงค์พลาซ่าได้เงินเดือน เดือนละ 200 บาท พอย้ายมาอยู่ร้านผักบุ้งลอยฟ้าที่เปิดเป็นบาร์เบียร์ด้วยได้รับเงินเดือนขั้นต้น 500 บาท แต่หลังจากอยู่มาได้ 5-6 ปี เงินเดือนก็ขยับขึ้นมาเป็น 4,000 บาท ช่วงนี้คือช่วงที่ทำให้เริ่มมีเงินเก็บสะสมบ้าง แต่ก็ไม่ได้มากอะไร เพราะมีทั้งน้องสาวคืออาบีและน้องชายคืออาซีเข้ามาอยู่ด้วยเพื่อโอกาสทางการศึกษาและงานอาชีพในเมือง

ด้วยเงินทุนเพียง 2,000 บาท เธอร่วมทุนกับเพื่อนกะเหรี่ยงเช่าล๊อคเปิดร้านค้าเล็ก ๆ โดยเริ่มแรกรับของของร้านพ่อแม่อาติมาขายกินเปอร์เซ็น จากนั้นค่อย ๆ หาของของอำเภอ มังกะเหรี่ยงเข้ามาวางจำหน่ายพร้อม ๆ กับรับจ้างเย็บเป้ ยาม กระเป๋า ซึ่งเป็นสินค้ายอดนิยมในช่วงนั้นไปด้วย

อาเอบรรยายในรายละเอียดว่า “สมัยก่อนมีเวียงพิงค์พลาซ่า พ่ออาติกับหนูก็ขายของอยู่ที่นั่นแหละ พ่ออาติมีร้านเป็นล๊อคอยู่ในตัวเวียงพิงค์เลย แต่หนูเช่าล๊อคอยู่ในซอยตรงห้องแถวนี้

เมื่อก่อนร้านในซอยนั้นมันก็เป็นเวียงพิงค์นั่นแหละ มันมีทางเดินเชื่อมกัน ตอนหลังเวียงพิงค์ถูกรื้อทิ้ง พ่ออาตาก็เลยต้องไปอยู่ตรงกาแล (กาแลไนท์บาซาร์) แต่อันนั้นมันต้องแข่งใจ ต้องมีเงินก้อนโต นี่ไม่มีก็เลยไปไม่ได้ แล้วตอนนั้นเวียงพิงค์ตรงที่หนูอยู่มันไม่ได้ถูกรื้อไปด้วย เค้ารื้อเฉพาะตัวเวียงพิงค์ล๊อคที่เช่าขายของไม่เป็นอะไรยังขายของอยู่ได้ ตอนนั้นมันยังมีอยู่เลยตรงนั้นนะ (ชี้ไปทางห้องแถวหรืออาคารพาณิชย์เก่าที่มีมานานแล้วย่านนี้) “อาตีสเสริมขึ้นว่า “เมื่อก่อนนะเวียงพิงค์คนเต็มไปหมด ตรงไนท์นั้นยังกับป่าช้า ยิ่งพวกชั้นบน ๆ นะ ป่าช้าดี ๆ นี่เอง เออ! แต่จะว่าไปมันก็มีคนเยอะเหมือนกัน แต่คนมันจะชอบเดินกันอยู่ชั้นล่าง ๆ ชั้นขึ้นไปทางบน ๆ เจียบมาก ตอนหลังพอเวียงพิงค์ยุบไปคนมันเลยขยับไปขายที่ไนท์กันมากขึ้น”

อาเอบบรรยายต่อว่า “ตอนที่พ่ออาตีย้ายไปกาแล นี่ไม่มีเงินก็เลยอยู่ที่เดิม แต่ก็เริ่มเอาของมาขายริมถนนด้วย ก็ริมถนนถัดหน้าเวียงพิงค์ลงมานั่นแหละ ตอนนั้นร้านมันยังมีไม่เยอะยังงี้ แถวนี้ (ร้านปัจจุบัน) ไม่มีร้านเลย คนก็ไม่มาเดิน มีด ๆ นากลัวมีแต่ไฟเสา” อาตีสช่วยเสริมว่า “เมื่อก่อนตรงนี้มันก็เป็นที่ธนาคารนั่นแหละ แต่มันยังไม่มีตึกใหม่ของธนาคารเหมือนทุกวันนี้ เมื่อก่อนธนาคารมันมีเฉพาะฝั่งถนนท่าแพ ตรงนี้เป็นแค่สวนเป็นที่จอดรถ มีต้นมะเดื่อ (กระท้อน) ต้นมะม่วงอะไรเต็มไปหมด เมื่อก่อนผมก็มาวิ่งเล่นแถวนี้ เป็นเด็กแถวนี้แหละ” อาเอว่า “ตอนนั้นจริง ๆ แล้วร้านข้างในซอยนั้นจะใช้เป็นที่เย็บผ้าพวกกระเป๋าคะไรนั่น ก็ตรงนั้นมันจ่ายแต่ค่าเช่าไป ไม่ต้องมีค่าเช่าอะไร ก็สบาย บางทีกลางวันก็ไปนั่งเย็บกระเป๋า เย็บย่าม เสื้อกั๊กอะไรพวกนั้น ใช้ผ้าขาวเขาเย็บแต่งใส่เข้าไป อันนั้นนี่เป็นตอนที่เพื่อนกะเหรี่ยงที่ช่วยกันลงทุนนั้นเค้าถอนตัวไปแล้ว ส่วนใหญ่จะนั่งเย็บผ้าอยู่ข้างในนั้นแล้วก็เอาของมาแขวนขายริมถนนให้น้องชายขายมัง ขายเป็นมัง ตั้งเป็นร้านประกอบง่าย ๆ (โครงเหล็กถอดประกอบได้) เหมือนของอาตีส (ซึ่งในตอนที่เราไปร้านอาตียังไม่ได้เปลี่ยนเป็นร้านติดล้อเช่นเหมือนทุกวันนี้) แต่มันก็ไปบังหน้าร้านเค้าเพราะเป็นห้องแถว ก็พยายามหาบางห้องที่ไม่มีคนอยู่แขวนของขาย จริง ๆ น่าจะดีซะอีกเพราะเราช่วยเค้าดูแลเนาะ แต่เค้าก็ไม่ค่อยอยากให้ตั้ง ก็เอาร้านขยับมาเรื่อย ๆ ตามริมถนนแล้วก็มาสุดที่ตรงนี้ (ร้านปัจจุบัน) แหละ เมื่อก่อนแถวนี้มีดจะตายมีแต่ไฟเสา มีร้านหมูมาตั้งแล้วก็คนอื่นอีกแค่ 2 ร้าน ตรงนี้มันไม่ต้องเสียค่าที่อะไรแล้วก็ไม่ต้องถูกว่าว่าบังหน้าร้าน เพราะตอนนั้นมันยังเป็นที่โล่ง ๆ (สวน) ไม่มีใครสนใจ เพราะส่วนใหญ่คนจะไปเดินกันข้างในนั้น (ชี้ไปทางอาคารศูนย์การค้าไนท์บาซาร์)”

อาเอหัวเราะให้กับภาพเก่า ๆ เกี่ยวกับการขยับร้านของตนจากแถบเวียงพิงค์พลาซามาจนถึงทำเลที่ตั้งปัจจุบันพร้อมกับกล่าวต่อว่า “พ่ออาตีสเลยไม่ได้ที่ตรงนี้เพราะเค้ามีเงินไปแข่งที่ที่กาแลไม่ได้มาสนใจที่ตรงนี้” ซึ่งในยุคนั้นใคร ๆ ก็มองว่าเป็นทำเลไม่ดี ได้ไปก็ขายของไม่ได้ ที่เช่นนี้มีแต่คนจน ๆ เช่นอาช่าผู้มีทุนน้อยอย่างเธอเท่านั้นที่สมควรได้ไป แต่ในทุกวันนี้เมื่อเวลาผ่านไป 10 กว่าปีมันก็ได้กลายมาเป็นที่ทำกินที่ทำรายได้เป็นอย่างดีเป็นกอบเป็นกำให้กับเธอ

การเข้ามายึดพื้นที่บริเวณร้านปัจจุบันนี้ไว้ตั้งแต่ยังไม่มีใครให้ความสนใจคือเงื่อนไขทางเวลาที่ทำให้เธอได้ที่แห่งนี้มา อาชาเรขาย อาชาหน้าใหม่ที่ค้าขายแบบร้านแบกะดินน้อยรายที่จะทำได้ของเธอ การเป็นอาณานิคมขายของของไนท์บาซาร์ในแง่ที่ว่าอยู่ห่างไกลจากความสว่างไสวของตัวอาคารศูนย์สินค้าไนท์บาซาร์ในยุคนั้น อยู่ห่างไกลจากอำนาจควบคุมของฝ่ายนายทุน นักธุรกิจคือเงื่อนไขทางพื้นที่ที่ทำให้เธอในฐานะอาชาขายของไนท์บาซาร์ยุคนั้นเข้าถึงที่แห่งนี้ได้

"ตอนนั้นจะนั่งเย็บผ้าอยู่ข้างในแล้วให้น้องชายมาอยู่ร้าน แต่ช่วงไหนน้องชายเรียนหนักหนูก็จะมาอยู่ตรงร้านนี้แล้วให้เค้าเข้ามาอ่านหนังสือเผื่อร้านข้างในชอย หรือช่วงไหนที่คนเยอะก็จะออกมาช่วยขายหรือสลับให้น้องชายไปอยู่ข้างในมั่ง แล้วพอน้องชายอยู่ตรงนี้คนเดียวพออาดีเค้าเลยมาขอให้อาดีเอาของมาวางขายตรงนี้ด้วย หนูก็ว่าดีน้องชายจะได้มีเพื่อนคุยเลยตัดที่ให้อาดีไปนั้นนะ (ชี้ไปที่ร้านอาดี)" เครือข่ายสายญาติยังคงมีผลต่อการเข้าถึงพื้นที่การค้าในเมืองเช่นนี้

ระยะหลังเมื่อร้านริมทางเริ่มมีหน้าตาขึ้นทั้งสองฝั่งทางนักท่องเที่ยวนิยามเดินเข้าไปในร้านในชอย อาเอจึงตัดสินใจเลิกเช่าล๊อคและปิดกิจการร้านนั้นแล้วย้ายมาอยู่ที่ร้านปัจจุบันนี้เต็มตัว เธอเล่าว่า "ร้าน (ริมทางเก่า) พวกนั้น เมื่อก่อนแถวนี้ไม่มีนะ เพิ่งจะมีหลัง ๆ นี้ แล้วเมื่อก่อนมันเป็นร้านต๋อง่าย ๆ ไม่ได้เป็นล๊อคเข็นยังงี้ พอมีร้านพวกนี้มากขึ้นคนเลยไม่ค่อยเดินผ่านเข้าไปในร้านในชอย ก็เลยมาขายแต่ที่นี่"

นับตั้งแต่เวียงพิงค์พลาซาถูกรื้อไป อาเอก็เริ่มมุ่งความสนใจมาสู่ริมทางเก่า เธอมีร้านพร้อมกันสองแห่ง ร้านหนึ่งอยู่กับที่เพราะเป็นร้านเช่าขณะที่ร้านอีกร้านหนึ่งสามารถขยับเคลื่อนย้ายได้ตามพลัดถิ่นของที่ ๆ ไปตั้งวางสินค้า "ก็ขยับมาเรื่อย ๆ ไหลมาเรื่อย ๆ แหละ จนมาถึงตรงนี้ที่ตอนนั้นยังเป็นที่โล่ง ๆ ไม่มีอะไร เลยไม่ต้องไปบังหน้าร้านใคร" อาเออธิบายเพิ่มเติมประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งของอาชาคือประวัติศาสตร์ของการอพยพเคลื่อนย้ายโดยพลัดถิ่นตามกีดกันของบรรดากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ รอบข้างตน อาชาจึงตีความคำเรียกขานตนเองหรือคำว่าอาชาว่าหมายถึงผู้ที่อยู่ระหว่างกลาง (Geusau, 2000 : 125) นับแต่อดีตที่พวกเขาต้องอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีนจนถึงปัจจุบันที่พวกเขาบางคนได้พลัดเข้ามาสู่พื้นที่ท่องเที่ยวระดับสากลอย่างไนท์บาซาร์ พวกเขาก็ยังเป็นผู้ที่อยู่ระหว่างกลางพลัดถิ่นตามกีดกันของกลุ่มชาติพันธุ์รอบข้างอยู่เช่นเดิม การเคลื่อนย้ายหาจุดหมายใหม่จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยตลอด การเคลื่อนย้ายร้านริมทางเก่าของอาเอก็สัมพันธ์อยู่กับปฏิกิริยาของเจ้าของห้องแถวที่เธอเช่าสินค้าไปตั้งเรียงไว้ในที่เช่าทีละจุด ๆ จนมาสิ้นสุดลงตรงที่ว่างซึ่งอยู่ตรงข้ามวัดอุปัฏฐ แต่อะไรจะเกิดขึ้นเมื่อบรรดาอาชาอย่างอาเอและพวกไม่มีที่ทำกินที่จะขยายโยกย้ายต่อไปได้อีกแล้ว หรือการถูกตรึงอยู่ท่ามกลางความสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่น ๆ ที่หลากหลายยิ่งในเชียงใหม่ไนท์บาซาร์ไม่ได้ช่วยให้อาชาเห็นไนท์บาซาร์เป็นอะไรที่มากกว่าแค่ "ที่ทำกิน" ไปวัน ๆ ของพวกเขา

## บทที่ 5

### เชียงใหม่ในบทบาทจารีนาฐานะที่ที่เป็นมากกว่าแค่ที่ทำกินของอำเภอ

เมื่อ พ.ศ. 2528 เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ที่เชียงใหม่ ถนนช้างคลานบริเวณหน้าไนท์บาซาร์มีน้ำท่วมขังเป็นจำนวนมาก ห้องพักชั้นล่างที่อาเอเช่าอยู่ก็พลอยถูกน้ำท่วมไปด้วย อาเอท้าว ความว่า “ตอนนั้นเช่าลื้อคในซอยแล้ว ที่บ้านนะน้ำท่วมเต็มไปหมด อะไร ๆ ก็ลื้อย เลยต้องขนเตียงอะไรมาไว้ที่ร้านในซอยนี้ แล้วก็นอนเฝ้าของ กลัวน้ำท่วมเข้ามาใน แต่ดีที่ไม่ได้เข้ามา” เมื่อถามว่าขณะนั้นร้านปัจจุบันนี้มีหรือยัง อาเอว่า “ตอนนั้นร้านนี้ยังไม่มี ยังมาไม่ถึง แต่ก็ไหลมา ๆ จนเกือบจะถึงอยู่แล้วนะ” อาเอจำปี พ.ศ. ที่แน่นอนไม่ได้ว่าขยับร้านริมทางเท้ามาจนถึงปัจจุบันที่ตอนนั้นไม่มีใครสนใจตั้งแต่เมื่อไร แต่คาดคะเนจากปีที่เกิดอุทกภัย ทำให้พอประมาณได้ว่าเธอน่าจะขยับมาถึงที่ตรงนี้และขายของอยู่ตรงนี้มาแล้วไม่น้อยกว่า 15 ปี ซึ่งพ้องกับคำพูดของเธอเองที่เคยพูดไว้ในคราวที่จะถูกเจ้าหน้าที่เทศบาลตัดทอนที่ริมทางเท้าที่อุดสำหรับจอดไว้ได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงตนเองว่า “เป็นอยู่มาตั้ง 15 – 16 ปีแล้ว อยู่ตรงนี้มาก่อนใครเลย”

อาณานิคมริมทางเท้าที่ถูกจับจองและใช้เป็นที่ค้าขายมาประมาณ 15 – 16 ปี น่าจะมีความหมายต่ออำเภอเช่นอาเอและพวกมากกว่าการเป็นได้แค่ที่ทำกินธรรมดา ๆ

### ทิศทางการปฏิสัมพันธ์แบบข้ามแดน

ปัจจัยที่ผลักดันให้อำเภอจำนวนไม่น้อยต้องลงจากดอยมาหากินในเมืองมีอยู่มากมาย นอกจากการลดลงของทรัพยากรบนดอย ที่ทำกินแล้ว ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ การศึกษา และความเปลี่ยนแปลงทางความคิด วิถีชีวิต รวมทั้งค่านิยมก็เป็นปัจจัยอันสำคัญที่ผลักดันให้เกิดปรากฏการณ์นี้ คำบอกเล่าของอาเอที่ว่า “ก็อยู่บนดอยมันไม่มีอะไรกิน แม้ก็เลยอยากให้ลงมาน้องชายตอนลงจากดอยมาใหม่ ๆ ก็ตัวนี้ดีเดียว อยู่บนนั้นมันไม่ค่อยมีอะไรให้กินนะ” หรือคำบรรยายภาพ การเรียนการสอนบนดอยของอาบีที่ว่า “โรงเรียนบนดอยเรียนไปก็โง่ ไม่รู้มันสอนอะไรกัน จบ ป.4 ภาษาไทยยังเขียนไม่ค่อยได้เลย” เหล่านี้คือเหตุผลที่อำเภอมากเฮ้ยอ้างยามถูกถามว่าเหตุใดจึงต้องลงมาหากินในเมือง สำหรับอำเภอโดยเฉพาะอำเภอรูนอาเอที่สมัยเป็นเด็ก โทรทัศน์เพิ่งเข้าถึงหมู่บ้าน เธอ ภาพความแตกต่างระหว่างชีวิตผู้คนในเมืองที่เห็นจากโทรทัศน์กับชีวิตในหมู่บ้านที่เธอสัมผัสได้ด้วย ตนเองดูจะเด่นชัดมาก จนแม้กระทั่งการได้มีโอกาสเข้ามาในเมืองเล็ก ๆ ก็นับเป็นเรื่องดีสำหรับชีวิตเธอในช่วงนั้น “สมัยนั้น (ก่อนเข้ามาทำงานในเชียงใหม่) แคได้เข้ามา (ตัวอำเภอ) แม่จันก็ตื่นเต็นจะตาย” อาเอกล่าวขึ้นพร้อมหัวเราะให้กับภาพชีวิตในวัยเด็กของตน

แต่สำหรับเด็กอำเภอชายคนนี้ แค่เมืองเล็ก ๆ ย่อมมีเพียงพอต่อการทำให้ตื่นเต็นอีกต่อไป ภาพโฆษณาอาหารฟาสต์ฟู้ด เช่น ไก่ทอด และไอศกรีมยี่ห้อดังในจอโทรทัศน์จุดประกายความปรารถนา

ขึ้นมาในดวงตาน้อย ๆ ของพวกเขา อาเอกกล่าวถึงหลานสาววัยแรกรุ่น 2 คน ที่เธอตั้งใจพามาสมัครเรียนโรงเรียนในเมืองว่า “เด็กพวกนั้น ตอนอยู่บนดอยก็ไม่มีอะไรทำ กลางวันไปโรงเรียน กลับมาก็นั่งดูแต่โทรทัศน์” เมื่อถามว่าไม่ต้องไปช่วยทำอะไรหรือ อาเอกตอบมาอย่างรวดเร็วว่า “ไม่มีแล้ว ตอนอยู่บนดอย เด็กจะได้ปีละ 500 บาท (เงินช่วยเหลือจากราชการ) อาจิมว่าอยู่ที่นี่เดือนหนึ่งก็ขายของได้แล้ว 500 นะ แล้วเงินนั้นจริง ๆ แล้วส่วนใหญ่ก็ไม่ได้กินนะ”

การเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ ช่วยตอบสนองความต้องการด้านวัตถุให้กับอำเภอหลาย ๆ คนได้แม้จะไม่ง่ายดายนัก แต่อย่างน้อย “มันก็ยังดีกว่าตอนอยู่บนดอย” ความเป็นอยู่ ค่อนข้างสะดวกสบายของชีวิตในเมือง คือ ปัจจัยหนึ่งที่มาดึงดูดอำเภอให้กลายเป็นผู้หากินภายในเมือง อาเอกกับอาเอฟ กล่าวถึงเพื่อนอำเภอผู้ขายคนหนึ่งที่มาจากต่างศาตมาติดพันและมอบเงินให้บ้างเป็น ครั้งคราวว่า “คนมันเคยสบาย เคยได้เงินง่าย ๆ จะให้มันกลับไปจนบนดอยอีกมันไม่ยอมหรอก” แล้วอาเอกก็เปลี่ยนประเด็นมาที่หลานชายที่เธอพาเข้ามาในเมืองเพื่อรอให้หมอสอนศาสนาชาวต่างชาติ รับเข้าเรียนในโรงเรียนคริสต์ แต่เกิดข้อขัดข้องขึ้น จนต้องส่งกลับขึ้นดอยไปก่อนแต่หลานกลับมีท่าทีไม่อยากจะกลับว่า “ในเมืองมันสบาย มีแต่ของดี ๆ กิน บนดอยไม่มีอะไร อย่างเก่งก็แค่มาฆ่า”

สำหรับอำเภอ เมือง คือ พื้นที่ที่ปลูกฝังวิถีชีวิต ความคิด ค่านิยม รวมทั้งธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่ให้กับพวกเขา การเข้ามาหากินในเมืองทำให้อำเภอต้องพบเจอคนที่หลากหลายตาหลายท่าพิศความเป็นมา ยิ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นจุดเชื่อมประสานการเคลื่อนไหวของผู้คนและสิ่งต่าง ๆ อย่างเข้มข้น เช่น ในทาบซาร์ โอกาสที่จะมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมแบบใหม่ ก็ยังมีมากขึ้น

ในทาบซาร์ ถือกำเนิดขึ้นมาในฐานะผลผลิตของพลังอำนาจและความปรารถนาในระดับโลก ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับปัจเจกบุคคล พลังอำนาจและความปรารถนาเหล่านี้ ส่งผลให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีการปฏิสัมพันธ์ที่ถี่ชุม แต่ละวันนักท่องเที่ยวนับไม่ถ้วนหลั่งไหลเข้าสู่ในทาบซาร์ บ้างก็เพื่อเสาะแสวงหา บ้างก็เพื่อท่องเที่ยว แต่ในทาบซาร์ก็ได้เป็นเพียงพื้นที่ของนักท่องเที่ยว มันยังเป็นพื้นที่ของเจ้าของทุน ผู้ประกอบการ ผู้ค้า รวมทั้งผู้ตรวจตรา ผู้จัดระเบียบต่าง ๆ อีกด้วย อำเภอที่เข้ามาหากินในในทาบซาร์ ต้องตระหนักถึงความเป็นจริงข้อนี้ไว้ตั้งแต่ต้น เพราะมันจะส่งผลต่อชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของพวกเขาไปโดยตลอด

หากย้อนมองประวัติศาสตร์ของอำเภอ เราจะพบว่าแต่ไหนแต่ไรมา อำเภอก็มีเคยดำรงอยู่อย่างโดดเด่นในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์อันบริสุทธิ์ อย่างไรก็ตามแต่คำว่า “อำเภอ” ที่พวกเขาเชื่อว่าเป็นคำในภาษาตระกูลทิเบต – พม่า อันมีความหมายว่า “แดนไกล ที่ห่างไกลหรือระยะห่าง” ยังถูกตีความว่าเป็นคำไทยโบราณที่มีความหมายว่า “อำเภอ” (Geusau, 2000 : 125) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นอาณานิคมที่เกิดขึ้นบนความสัมพันธ์ทางอำนาจกับชนกลุ่มอื่นที่เหนือกว่า ความเป็นอำเภอไม่ว่ามันจะถูกตีความว่าด้อยกว่า เป็นรองหรือไม่อย่างไรก็ตาม คือ ความเป็นชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นได้โดยความสัมพันธ์

กับความเป็นชาติพันธุ์อื่น ๆ ในห้วงประวัติศาสตร์ แต่การได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ในพื้นที่ที่พิเศษ เช่น ในท่าบาศาร์ได้ส่งผลอย่างไรต่อความเป็นไปทางชาติพันธุ์ของพวกเขา

ในท่าบาศาร์ ทำให้อาชาามีทางเลือกในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่หลากหลายมากขึ้น ผ่านการค้าของพวกเขา

นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มลูกค้าสำคัญของอาชาในท่าบาศาร์ คือ นักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวยุโรปและอเมริกัน คำกล่าวของอาเอที่ว่า “ขายของให้คนไทยปวดหัว ลดให้ตั้งเยอะแล้วยังจะต่อลงไปอีก ๆ” หรือ “แทบจะไม่ได้ขายให้คนไทยเลยนะ เดือนนึงจะมีคนไทยมาซื้อซักคนนึ่งมั้ง ส่วนใหญ่ก็ขายให้ฝรั่งกับญี่ปุ่นแหละ คนไทยไม่ค่อยซื้อ แค่มาดู ๆ ถาม ๆ แล้วก็ไป ขายของให้ฝรั่งจะขายได้ง่ายกว่า ญี่ปุ่นก็เลือกมากนะ แต่ก็ยังซื้อมั้ง” หรือที่อาบีเคยเล่าว่า “ของพวกนี้คนไทยไม่ค่อยซื้อหรอก ก็เห็นกันอยู่บ่อย ๆ มีให้เห็นเยอะแยะจนเบื่อแล้ว ไปที่ไหนก็เจอ” ป้าอาชาที่วางของขาย แบกะดินหน้าห้องแถวร้างแถบถนนลอยเคราะห์ ก็เป็นเช่นนี้ คือ เมื่อมีชาวต่างชาติเดินผ่านร้าน แกจะทักทายว่า ฮัลโล่ แต่พอเหลือบเห็นเป็นนักท่องเที่ยวไทย แกจะมองดูโดยไม่ทักทาย ยกเว้นเห็นว่าสนใจจริง ๆ จึงจะเริ่มเอ่ยปาก เหล่านี้คือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวต่างชาติคือลูกค้าหลักที่ อาชานิยมมีปฏิสัมพันธ์ด้วย แต่ก็เชื่อว่าพวกเขาจะปฏิเสธลูกค้าชาวไทย “แต่ถ้าคนไทยจะซื้อก็ขายให้ แต่พวกเค้าส่วนใหญ่จะแค่อู ๆ มากกว่า” อาเอ กล่าวขึ้นหลังจากที่มีนักท่องเที่ยวไทยมาเลือกชมสินค้า แล้วเดินจากไปโดยมิได้ต่อรองราคาที่เขาบอกไป

สำนึกที่ว่าชาวต่างชาติ หรือ “ฝรั่ง” คือ ลูกค้าสำคัญของอาชาเป็นสิ่งที่มีความชัดเจนมาก “อาชา ชอบไปขายของที่มีฝรั่งมาเดินเยอะ ๆ นะ อย่างไนท์ ถนนข้าวสาร หัวหิน สมุย มีที่ที่ไม่ค่อยชอบก็สวนจตุจักรนะ เพราะมีแต่คนไทยมาเดิน แต่ที่นั่นจริง ๆ ก็มีอาชาเปิดร้านขายของอยู่นะ พวกนั้นมันขายส่ง” อาบีกกล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาระหว่างอาชาที่เป็นผู้ค้ากับชาวต่างชาติที่เป็นลูกค้า การไม่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาในท่าบาศาร์มีค่าเท่ากับการบีบให้อาชาทำการค้าที่นี้ต่อไปไม่ได้ คำว่าหนึ่งคนขายของเล่นที่มาแวะนั่งพักเหนื่อยกล่าวขึ้นว่า “เดี๋ยวนี้นายกโหด จะออกกฎให้ฝรั่งที่มาเที่ยวเมืองไทยต้องมีเงินมากกว่า 4 แสนขึ้นไปถึงจะให้เข้ามาเที่ยวเมืองไทยได้ ใครจะแต่งงานกับผู้หญิงไทยก็ได้แต่ต้องมีทะเบียนสมรส” อาเอนั่งฟังอยู่กล่าวว่า “ไม่น่าทำอย่างงั้น ถ้าไม่มีฝรั่งมาเที่ยวแล้วจะขายของให้ใคร ฝรั่งที่มาเดินที่นี่ บางทีก็เป็นฝรั่งไม่ค่อยมีเงิน ถ้าเป็นฝรั่งมีเงินเค้าก็ไม่ค่อยมาที่นี้หรอก เค้าไปเดินในร้านดีกว่า ถ้าไม่ให้ฝรั่งจนมาเที่ยวแล้วใครจะมาซื้อ” ชาวยุโรปและอเมริกันที่มาเดินที่นี่ คงมีปะปนกันไปทั้งรวยและจน แต่ที่อาเอกังวล คือ การไม่มีลูกค้าเพราะสินค้าหลาย ๆ ชนิดทำขึ้นมาและสรรหามาเพื่อ “ขายฝรั่ง”

ในความคิดของอาชาอย่างอาเอ อาบี อาเอฟ และอาชาในท่าบาศาร์อีกหลายคน ชาวต่างชาติที่เรียกว่า ฝรั่งนั้นมีหลายระดับ ฝรั่งที่นิยมมาเดินในท่าบาศาร์มักเป็น “ฝรั่งจน ๆ ไม่ค่อยมีเงินนะ พวกนี้จะพักเกสต์เฮาส์แถว ๆ ท่าแพอะไรนั่น เวลามาซื้อของก็ต่ออยู่นั่นแหละ” อาบีเล่าแล้วกล่าว

ต่อไปว่า “ไม่เหมือนฝรั่งแถวพัฒนาพงษ์ พวกนั้นจะรวยบอกราคาเท่าไรก็ได้” อาเอเสริมว่า “ฝรั่งที่สมัย  
ก็ดี พวกเค้าจะสุภาพ บอกไปก็ไม่ต่อ จนบางที่เราเกรงใจ เค้าดูจะมีเงินนะ” ถึงแม้ฝรั่งจะมีหลาย  
ระดับ และฝรั่งที่มาเดินที่ไนท์บาซาร์เป็นฝรั่งที่ไม่สู้จะล้ำซำนัก แต่ในสายตาของอ่าซ่า นักท่องเที่ยว  
ต่างชาติเช่นฝรั่งก็ยังดูดีกว่านักท่องเที่ยวไทยทั้งในแง่ของการเป็นลูกค้าและในแง่ของการเป็นผู้ที่สมควร  
หามาเป็นคู่ชีวิต

“อาปีวันนี้ไปกินข้าวกับแฟนใหม่ หาแฟนใหม่ได้อีกแล้ว” อาเอตอบเป็นเชิงพูดเล่น เมื่อ  
ถามว่าอาปีหายไปไหน สักครูให้หลังอาปีก็เดินกลับมาพร้อมชายชาวเบลเยียมผู้มีโครงการจะไปเปิด  
กิจการเกสต์เฮาส์ที่สิบสองปีนา “เค้าบอกที่นั่นเกสต์เฮาส์ยังไม่เยอะ น่าไปเปิด ฝรั่งคนนั้นะไปมา  
หมดทุกที่แล้ว ที่ที่หนูเคยไปอย่างหลี่เจียง บาทลืออะไรก็ไปมาหมดแล้ว นี่เค้าบอกจะมาเรียนไทย  
มัชจาเจเนี่ย” มักมีฝรั่งหรือญี่ปุ่นมาขอพบอาปีอยู่ประจำ แต่เธอก็เพียงไปกินข้าวไปเที่ยวสถานบันเทิง  
ด้วย ไม่ได้เอาตัวเข้าแลก หลายครั้งที่เธอวิจารณ์สตรีอื่นทั้งที่เป็นอ่าซ่าด้วยกัน เป็นไทย ฯลฯ ที่มีหนักร  
ก็ไปหลับนอนกับฝรั่ง ทุกที่ที่เห็นอ่าซ่ารุ่นน้อง รุ่นหลานแต่งตัวเปิดกว้างเกินงามหรือแต่งหน้าจัดจ้าน  
เธอจะตำหนิว่า “พวกนั้นจะทำอ่าซ่าเสียหมดเลย ทำตัว แต่งตัวยังงี่เง่าเกลียดจริง ๆ ดูชุดสีข้างบาง”  
ความพยายามในการหาฝรั่งมาเป็นคู่ชีวิตของเธอเกิดขึ้นมาโดยตลอด แต่ก็เริ่มมาหยุดลงภายหลังการ  
ประกอบพิธีแต่งงานบนดอยของเธอกับบุรุษหนุ่มชาวอเมริกัน และการได้รับอนุมัติวีซ่าประเภทคู่หมั้น  
จากสถานทูตอเมริกันประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2548 “แฟนบอกเหมือนเป็น  
ของขวัญวันวาเลนไทน์เลย เดี่ยวปลาย ๆ เดือนหน้าหนูก็ต้องบินไปแล้ว” เธอเล่าด้วยน้ำเสียงปิติ  
ลึงโลด

สถานที่ที่ทำให้อาปีมีโอกาสพบหน้าชาวต่างชาติที่วาดหวังจะมาเป็นแฟนเธอก็คือ ที่ร้าน  
ริมทางข้างถนนของเธอเอง แฟน ๆ ของเธอมักเข้ามาหาเธอในรูปของผู้ท่องเที่ยวบ้าง ผู้ซื้อบ้าง เช่น  
ช่วงหนึ่งมีนักศึกษาหนุ่มชาวแคนาดาเข้ามาตีสนิท นักศึกษาผู้นี้แวะเวียนมาหาเธอที่ร้านทุกคืน  
ตลอดเวลาที่อยู่เชียงใหม่ วันหนึ่งสอบถามดูหลังจากไม่เห็นหน้านักศึกษาผู้นี้ อาปีว่า “กลับไปแล้ว  
ไปเย็นวันนั้นแหละ ปานนี้ถึงกรุงเทพฯ แล้วมั้ง พ่อเค้าโทรมาตามให้กลับไปเรียนต่อ ไม่งั้นก็ยังไม่ยอม  
กลับหรอก” หรือมีชายอเมริกันผู้นี้แวะเวียนมาซื้อสินค้าชาติพันธุ์ไปขายยังประเทศตน พร้อม  
ทั้ง มาเกี่ยวพาราซีเธอไปพร้อม ๆ กัน วันหนึ่งชายผู้นี้มาเลือกซื้อสินค้าเป็นเข็มขัดผ้าม้ง 5 เส้น รับซื้อ  
ทุกเส้นที่แม่และเธอเพิ่งเย็บเสร็จ จากนั้นก็ซื้อผ้าพันคอเท้าที่นำผ้าเก่าของม้งมาดัดแปลง “เค้ามาซื้อได้  
หลายครั้งแล้ว ครั้งแรกก็มาซื้อพวกเข็มขัดอะไรไปเยอะ แล้วก็มาซื้ออีกทีละเล็กละน้อย รวม ๆ กันแล้ว  
ก็หลายพัน เค้าจะเอาไปขายทางนั้น” อาปีเล่าด้วยความดีใจที่ขายของได้แล้วกล่าวต่อไปว่า “วันนี้เค้า  
เอารถของเล่นคันเล็ก ๆ มาให้ หนูบอกเค้าไปว่ามีน้องชาย เค้าคงนึกว่าน้องยังตัวเล็ก ๆ มาถามหนู  
เรื่องแฟน หนูก็บอกว่ายังไม่มีแฟน” ยิ้มพร้อมหันไปพูดกับอาติว่า “วันนี้เค้าเอาของขวัญมาให้ชั้น มา  
จับชั้นนั่นแหละ ฝรั่งนี่ก็แปลกเนาะถามว่ามีแฟนทางนั้นมั๊ยบอกไม่มี เป็นไปได้ยังไงอายุขนาดนั้นแล้ว

ยังไม่มีแผนนะ” อาบิไม่ใช่อาชาที่หน้าตาสะสวยเป็นพิเศษ แต่มักมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาชอบเธอหลาย ๆ คนกลับไปประเทศของตนแล้วยังแวะเวียนกลับมาหาเธออีกเช่นนักศึกษาแคนาดานั้น พอมหาวิทยาลัยปิดภาคการศึกษาก็บินมาอยู่เชียงใหม่ และพอถึงยามค่ำคืนก็มาหาเธอที่ร้าน เธอรู้จุดเด่นของตัวเองดีและใช้เป็นประโยชน์ทางการค้า บางรายที่ทิ้งมาขว้างซื้อและเกี่ยวพาราสีเธอ จะมีท่าทีทำนองว่า “บอกเท่าไรก็ไม่ต่อ เลยต้องแถม ๆ ให้ไปมั่ง”

เทคโนโลยีด้านการสื่อสารแบบข้ามพรมแดนเช่นอินเทอร์เน็ต เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยขยายเครือข่ายการปฏิสัมพันธ์ให้กับอาชา อาชาไนท์บาชาร์หลายต่อหลายคนพึ่งพาบริการร้านอินเทอร์เน็ตในการสานสัมพันธ์กับคนถูกใจที่อยู่ไกลคนละทวีปอย่างเป็นเรื่องปกติ กระทั่งผู้ที่เขียนอ่านไม่คล่องก็สามารถ “ให้เด็กที่ร้านช่วยพิมพ์ให้ก็ได้ บอกให้เค้าเขียนให้” วันหนึ่งอาบิเปรยว่า “หนูขี้เกียจเขียนเมลถึงเค้าทุกวัน หนูเลยบอกช่วงนี้หนูกลับดอย ไม่ต้องเขียนมาบอย ก็เค้าเขียนมาทุกวันเลยอะ แต่ก็ดีนะ” อาบิที่นั่งอยู่ตรงนั้นเข้าขึ้นว่า “ที่ผัวมัน ๆ ไม่เขียนนะ ที่ขี้เขียนหา” อาบิหัวเราะเพราะรู้ตัวดีว่าเป็นคนเช่นไร “หนูอยากมีปิ่นจะได้ยิงคนเจ้าชู้ แต่สงสัยหนูจะต้องเป็นคนที่ถูกยิงก่อนแน่เลย” เธอกล่าวขึ้นพร้อมทั้งหัวเราะให้กับตัวเอง

คู่หมั้นชาวอเมริกันของเธอนั้นคบหากันได้ 3 ปีแล้ว “ตอนนั้นหนูเดินขายของอยู่ แล้วก็ได้เจอกันที่ไนท์นี้แหละ ที่แรกก็ไม่ได้คิดจริงจังอะไร แต่กลับไปแล้วเค้าก็ยังติดต่อมา หนูก็เสียใจเค้า ๆ รักหนูมากนะ ขนาดหนูทำอะไรไม่ดี ๆ ไปตั้งหลายอย่างเค้าก็ยังชอบหนูอยู่ อย่างเค้าส่งเงินให้หนูไปเรียนภาษาอังกฤษหนูก็ไม่ได้ไปเรียนจริง คือหนูไม่ชอบเรียนหนังสือนะ พอเค้ารู้เข้าเค้าก็โกรธหลัง ๆ มานี้ก็เริ่มหายโกรธ แล้วเค้าก็โทรมาหาหนูตลอดนะโทรทางไกลนะ เค้ารักหนูนะแหละ” เธอรีบไปสักครู่แล้วเอ่ยขึ้นว่า “บางคนเค้าก็จำเป็นต้องหาผัวฝรั่งนะ มันไม่มีกินจริง ๆ บนดอยก็ยากจนกัน”

คู่ชีวิตชาวต่างชาติหรือ “ผัวฝรั่ง” เป็นสิ่งหนึ่งที่พอจะหาได้ในไนท์บาชาร์ไปพร้อม ๆ กับการค้าขาย แต่ก็ใช่ว่าอาชาทุกคนจะตั้งหน้าตั้งตาเข้ามาค้าขายในที่นี้เพื่อหาสามี ทุกคนเข้ามาเพื่อทำการค้าแต่ทว่าการเป็นจุดเชื่อมประสานการเคลื่อนไหวข้ามพรมแดนของไนท์บาชาร์กลับอำนวยความสะดวกให้กับอาชาหลายคนที่เข้ามา

อาเอก็มีคู่ชีวิตเป็นชาวอเมริกัน สามีเธอจะมาอยู่เชียงใหม่ในช่วงฤดูหนาวหรือช่วงที่ว่างงานทางนั้น ก่อนที่จะแต่งงานกับสามีผู้นี้ เธอเคยคบหากับชายอเมริกันมา 2 คน แต่ละคนเข้ามาหาเธอที่ร้านค้าในฐานะลูกค้าประจำที่มาซื้อสินค้าไปขาย และเกิดถูกอภัยภัยกัน อาเอเล่าว่า “ตอนอยู่ร้านผักบุงลอยฟ้า เจ้าของร้านจะสอนให้เขียนทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ตอนนั้นเจอฝรั่งจะกลัวมาก เพราะบนดอยผู้ใหญ่ชอบหลอกเด็กกว่า ถ้าอแงจะเอาไปขายฝรั่ง” แต่ทุกวันนี้ผู้ที่เธอเคยหวาดกลัวกลับกลายมาเป็นคู่ชีวิตของเธอ ไนต์บาชาร์คือที่ที่ให้โอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์แบบข้ามแดนกับเธอ “ที่แรกเค้าก็เดินมาดู ๆ ของมันแหละ แต่คุยกันไปคุยกันมาก็ถูกใจกัน เลยลองคบกันดู แต่ตอนนั้นเค้ายังไม่ได้หย่ากับแฟนทางโน้นไง เดียวนี้หย่าแล้ว” เธอทำวความให้ฟังถึงความเป็นมาของสามี

ถามอาบีว่า เหตุใดจึงไม่คิดจะแต่งงานกับผู้ชายอำเภอด้วยกัน เธอว่า “จริง ๆ ตอนเด็ก ๆ ก็เคยคิดนะ แต่ตอนโตมาแล้วนี่ ไม่เอาเลย ผู้หญิงอำเภอต้องทำงานหนักนะหนักมาก ๆ เลย” เกี่ยวกับเรื่องนี้อาเอก็เห็นพ้องด้วยเช่นคำวันหนึ่งเธอมองไปทางวัดอุปัคต แล้วเห็นสามีภรรยาอำเภอคนหนึ่ง ซึ่งเธอรูจักดี สามีเป็นชายร่างใหญ่ ในขณะที่ภรรยาตัวเตี้ย ๆ เล็ก ๆ วันนั้นภรรยาทั้งแบกทั้งหิ้วสัมภาระเต็มไม้เต็มมือ ขณะที่สามีกลับเดินมือเปล่า เธอกล่าวขึ้นว่า “นะอย่างนั้นนะ ไม่ชอบเลย ผู้ชายก็ตัวโต แข็งแรงกว่า จะช่วยหิ้วซักริดก็ไม่ได้ ปล่อยให้ผู้หญิงหิ้วอยู่คนเดียวคนเดียวน่าจะช่วย ๆ กันถือเนาะ” การใช้ชีวิตในเมืองมานานกลับหล่อหลอมมุมมองใหม่ในความสัมพันธ์หญิงชายให้กับเธอ ป้าอำเภอร่างเล็กนั้นอาจไม่ได้รู้สึกเช่นเดียวกับที่อาเอคิดและตีความ นางเติบโตขึ้นมาในหมู่บ้านอำเภอ ให้ชีวิตอยู่ในนั้นมาเนิ่นนาน การเดินเร่ขายในไนท์บาร์ซาร์ก็เป็นเพียงอาชีพเสริมที่นางทำยามเข้ามาอยู่ในเมือง อำเภอหรือภรรยาหรือภรรยาของอำเภออาจมีอิทธิพลเหนือการตีความตามอำเภอใจของปัจเจกบุคคล เช่นนาง อาบีอธิบายต่อว่า “จริง ๆ ผู้ชายอำเภอที่หนูเคยชอบนะ เค้าเป็นอำเภอชาวยวนนะ ไม่ใช่อำเภอจวน ๆ ความจริงตอนหนูกลับไปบอนด์ยี่ก็มีคนมาจีบมีมาหลายคนอยู่นะ แต่หนูไม่ชอบ จริง ๆ แล้วแต่งกับอำเภอไม่ว่าจะเป็นอำเภอชาวยวนหรืออำเภอจวน ผู้หญิงก็ลำบากทั้งนั้นแหละ เพราะต้องทำงานหนักเหมือนกัน ดูแม่สิทุกวันนี้ก็ยังทำงานหนัก” อาบีกล่าวขึ้นอีกว่า “ความจริงไม่ใช่แต่ผู้ชายอำเภอนะ ผู้ชายไทยหนูก็ไม่อยากแต่งด้วย ไม่สนใจ”

อาเอเองก็มีความคิดทำนองนี้ เมื่อถูกถามว่าเคยมีแฟนเป็นอำเภอไหม เธอทำหน้าเหมือนฟังผิดพลาดไป และรีบปฏิเสธอย่างแข็งขันว่า “ไม่มี ไม่เคยมองเลย ไม่ใช่แต่ผู้ชายอำเภอนะ คนไทยก็ไม่เคยมอง ไม่เคยคิดเลยนะ ไม่ใช่ว่ารังเกียจพวกเขานะ แต่รู้สึกว่าเค้าจะมาดูแลเราไม่ได้ แค่นั้นแหละ ไม่ใช่เรื่องรังเกียจอะไร แต่งกันไปก็สงสัยจะต้องเป็นคนไปดูแลเค้าไม่ใช่เค้ามาดูแลเรา”

ภาพผู้ชายไทยและผู้ชายอำเภอในหัวของเธอดูจะแตกต่างจากภาพของผู้ชายฝรั่ง “ฝรั่งนี้ผู้หญิงอายุเกิน 25 ปีขึ้นไปหรืออายุมากเค้าก็ชอบได้นะ เค้าชอบความเป็นผู้ใหญ่ซะ ไม่เหมือนบอนด์ยี่อายุ 25 ก็ว่าแก่แล้ว” อาบีบรรยายความต่างให้ฟัง อาเอฟเสริมว่า “บอนด์ยี่ 16 – 17 ปีนี้แต่งกันมากเลย” อาบีพยักหน้าแล้วว่า “คนไทยมันดูแลแต่ให้เป็นเด็ก ๆ นะ” เหตุผลของการเลือกชายต่างชาติมาเป็นคู่ชีวิตของอำเภอแต่ละคนอาจแตกต่างกันไป แต่โดยรวมก็คือความจำเป็นทางเศรษฐกิจและความจำเป็นทางวัฒนธรรม

อาบีเคยเล่าถึงการกลับไปเยี่ยมพ่อแม่บอนด์ยี่ว่า “เวลากลับไปบอนด์ยี่หนูยังกับเป็นธนาคร มีแต่ญาติมาหาเพื่อแบมือขอเงิน ไม่รู้พวกเค้าเอามาฝากเราไว้ตั้งแต่เมื่อไหร่ ปกติก็ไม่ได้มาช่วยเราทำงาน แต่พอรู้ว่าเรากลับไปปั๊บกี้จะมาขอเงิน เลยไม่ค่อยอยากกลับ พี่หนูไม่ค่อยอยากกลับบอนด์ยี่ก็เพราะยังงี้แหละ ไม่รู้มาจากไหน เต็มไปหมด” แต่การนั่งขายของอยู่เฉพาะในเมืองก็เชื่อว่าไม่มีใครมาขอสตางค์ “ญาติหนูเยอะ ชอบมาที่นี้มาขอเงิน เด็กผู้ชายนะตัวดีซี้เกียจ ไม่ทำอะไรจริงจังลงมาในเมืองก็ซี้เกียจทำงาน ยังไม่ครบเดือนก็ลาออก เงินเดือนก็เลยไม่ได้ ก็ต้องมาขอค่ารถจากหนู

กลับบ้าน ไม่ให้ก็กลับไม่ได้วนเวียนอยู่แถวนี้ ต้องมาคอยเลี้ยงมันอีก ยิ่งเปลือง เลยกดต้องให้ไป" เมื่อถามว่ากลับไปแล้วทำอะไร เธอว่า "ก็ทำอะไรไปวัน ๆ นะแหละ พวกนี้มันขี้เกียจ ทำไรก็ไม่ชอบ เข้ามาอยู่ในเมืองก็ทำงานได้ไม่นาน ไม่อดทนกัน" เหล่านี้คือสิ่งที่สะท้อนถึงความอัตคัดขัดสนในชีวิตของอำเภอ และทำให้อำเภอในทบทวนหลายครั้งในทบทวนเป็นทั้งที่ทำกินและที่ของการหาความสุขแด่ไปพร้อม ๆ กัน

เมื่อนำประเด็นความเป็นเพศขึ้นมาพิจารณาด้วย เราจะเห็นได้ว่าความตั้งใจที่จะได้คู่ชีวิตชาวต่างชาติของอำเภอในทบทวนบางคน ยังเป็นเรื่องของความพยายามที่จะข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมของพวกเขาเองอีกด้วย ในอดีตชีวิตของอำเภอโดยเฉพาะสตรีถูกควบคุมกำหนดไว้อย่างเข้มงวด โดยอำเภอยิ่งหรือกฎจารีต ซึ่งครอบคลุมในทุกแง่มุมของชีวิต "ผู้หญิงรุ่นแม่นี้ลำบากมากเลย ดินะที่หนูเกิดมายุคนี้ ต้องตื่นแต่เช้าลุกขึ้นมาค้าข้าว หุงข้าว ทำกับข้าวแล้วรอให้ผู้ชายที่ตื่นสาย ๆ ได้ลุกขึ้นมากิน ทำข้าวให้กินเสร็จ ก็ต้องไปไรต่อ ถ้ามีลูกก็ต้องแบกลูกไปด้วย แล้วถ้ามีน้ำก็ต้องจูงมันไปด้วย แต่เค้าก็เก่งนะทำกันมาได้ ให้นูทำยังงั้น ตายแน่" อาบิบรรยายภาพชีวิตในอดีตของมารดาตนเอง อย่างสำนึกในบุญคุณของยุคสมัยที่เปลี่ยนไปได้เร็วทันการเกิดมาดุโลกของเธอ การได้แต่งงานกับผู้ชายฝรั่งเป็นคล้าย "ทำข้าม" หรือสะพานที่เชื่อมไปสู่โลกทางวัฒนธรรมอีกใบหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เกิดจากการมีอยู่ของอำเภอชายกับอำเภอหญิง ก็คล้ายคำของเธอที่ว่า "แต่งกับอำเภอไม่ว่าจะเป็นอำเภอรวหรืออำเภอจน ผู้หญิงก็ลำบากทั้งนั้นแหละ"

คำว่า "ข้ามแดน" ที่ใช้ในที่นี่ นอกจากจะมีนัยของการข้ามพรมแดนของชาติ เช่น การได้มีโอกาสโคจรมาพบกันของชาวต่างชาติกับอำเภอแล้ว ยังมีนัยของการข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์หรือพรมแดนทางวัฒนธรรมอีกด้วย การหาคนที่มิสสถานภาพทางเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่าตนทั้งยังเป็นคนที่ไม่ใส่ใจในจารีตอำเภอมากเท่ากับชายอำเภอ เช่น บรรดานักท่องเที่ยวต่างชาติมาเป็นคู่ชีวิต คือตัวอย่างหนึ่งของการข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมที่จะบังเกิดขึ้นได้ในพื้นที่อย่างในทบทวน

การข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมหรือทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่มิให้เห็นกันอย่างดาษดื่นในทบทวน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มากไปด้วยความกำกวม มันปรากฏตัวออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ที่มากเกินไปจนทั้งในรูปของสินค้า ตัวผู้ค้า วิถีปฏิบัติของผู้ค้า ผู้ประกอบการ ฯลฯ

คำคืนหนึ่งก่อนวันลอยกระทงอาเอกเล่าขึ้นว่า "พุงนี้เค้าจะมีขบวนแห่โคมยี่เป็ง เค้าบอกให้ช่วยกันแต่งชุดเมือง ให้รู้ (พูด) คำเมือง" เธอหัวเราะให้กับคำขอความร่วมมือนี้ และกล่าวต่อว่า "แถวนี้มีแต่พม่า อำเภอ แล้วก็ม้ง จะไปเอาชุดเมืองมาจากไหนละ แล้วคำเมืองบางคนก็ยังไม่พูดไม่ได้" เป็นอันว่าการขอความร่วมมือนี้ ผู้ค้าจำนวนหนึ่งทำให้ได้แค่การพยายามทักทายนักท่องเที่ยวเป็นภาษาล้านนา ซึ่งตามปกติก็ทำกันเป็นประจำอยู่แล้ว แต่อันใดที่พอจะทำให้ได้โดยไม่ลำบากนัก ผู้ค้าส่วนใหญ่ก็พร้อมที่จะทำ ให้ เช่น ช่วงวันเฉลิมพระชนมพรรษาจะมีคนมาเดินแจกธงชาติกระดาษกับเทียนไขสีน้ำเงินให้ พร้อมกันจุดถวายพระพร ซึ่งผู้ค้าส่วนใหญ่ในฐานะที่ถูกมองว่าเป็นคนไทยในวันนี้

ก็ช่วยกันทำตามคำเชิญชวน “มีทุกปีแหละ 2 ทุ่มก็จุด” อาเอกเล่าขึ้นอย่างรู้ดีโดยประสบการณ์ตน ซึ่งนี่ก็คือธรรมเนียมปฏิบัติพื้นฐานของการค้าที่นี้ “เค้าเฮอะไร ก็เฮอะตามเค้าไป ต้องทำตัวยังงั้นแหละ เค้าเฮเราเฮไม่งั้นก็เสร็จ” คนเร่ขายกับข้าวถูกให้ข้อสังเกตไว้ ผู้ค้าในไนท์บาซาร์ไม่ว่าจะมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ใด มีวิถีปฏิบัติที่โดดเด่นเป็นลักษณะจำเพาะของตนมากเพียงใดก็ตาม ยามเข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้ พวกเขาต้องพร้อมที่จะก้าวออกมาจากพรมแดนทางวัฒนธรรมของตนหรือต้องพร้อมที่จะรื้อปรับพรมแดนทางวัฒนธรรมของตนใหม่ให้สัมพันธ์กับอำนาจของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แผ่คลุมอาณาบริเวณนี้

สภาพการณ์เช่นนี้ยังสามารถเห็นได้อย่างเด่นชัดผ่านการผลิตสินค้าชาติพันธุ์ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้จะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป แต่ในที่นี้ขอตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ว่าสำหรับอาชีพการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมแบบข้ามแดนไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ นับแต่อดีตถึงปัจจุบันอาชีพก็ได้ทำเช่นนั้นมาโดยตลอด ผิดกันแต่ว่าในพื้นที่พิเศษเช่นไนท์บาซาร์ การปฏิสัมพันธ์นี้ก็กลับมีความแตกต่างหลากหลายกว่าเนื่องจากพวกเขาได้เข้ามาดำรงอยู่ในพื้นที่ที่เป็นจุดเชื่อมต่อประสานการเคลื่อนไหวของผู้คนจากนานาสารทิศอย่างเข้มข้น อีกประการหนึ่งคือการปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาในที่นี้เป็น การปฏิสัมพันธ์ที่แทบจะมิได้ถูกควบคุมหรือกำกับไว้โดยกฎจารีตของอาชีพ ความเป็นอาชีพของพวกเขาได้ถูกนำติดตัวเข้ามาสู่ไนท์บาซาร์ ซึ่งมีได้เป็นบริบทที่ผลิตกฎจารีตที่หล่อนลอมความเป็นอาชีพนั้นมาแต่เดิม ณ ที่นี้ความเป็นอาชีพแบบใหม่ ที่ไม่เคยมีอยู่ในสารบบของความเป็นอาชีพก็ได้ถูกผลิตขึ้นมา

หากมองว่าความเป็นอาชีพ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นมาท่ามกลางความสัมพันธ์กับความเป็นชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งก็คือการจำแนกและระบุลงไปว่าอันใดใช่อันใดมิใช่อาชีพ แต่ในอีกแง่หนึ่งเราอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นอาชีพ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นมาในความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชาติพันธุ์อื่น ๆ และความเป็นอาชีพเอง หมายความว่า ความเป็นอาชีพไม่ใช่สิ่งที่เป็นเพียงชั่วคราวข้ามกับความไม่แน่นอนไม่ใช่อำนาจ (ความเป็นชาติพันธุ์อื่น) แต่มันยังเป็นสิ่งที่มีความเป็นไปได้ที่จะถูกผลิตใหม่ให้มีความผิดแผกแตกต่างไปจากความเป็นอาชีพแต่เดิมมาอีกด้วยความเป็นอาชีพจึงเป็นสิ่งที่มีความเป็นกระบวนการอยู่ในตัวมัน ไม่ได้เกิดจากการทำให้ตัวมันเองแตกต่างจากผู้อื่นอยู่ร่ำไป แต่ยังเกิดจากการทำให้ตัวมันเองแตกต่างไปจากตัวมันเองแต่เดิมอีกด้วย บางกรณีการเป็นหรือไม่เป็นอาชีพ อาจไม่ได้มีคุณค่าความหมายใดเป็นพิเศษ การเป็นหรือไม่เป็นอาจถูกทำให้ “เป็นอื่น” อยู่ตลอดเวลาเช่นการเกิดสภาพของการเป็นก็ได้ไม่เป็นก็ได้หรืออื่น ๆ ที่นอกไปจากนี้ ลักษณะเช่นนี้มีให้เห็นเป็นประจำในพื้นที่การค้าอย่างไนท์บาซาร์ การเป็นพื้นที่แห่งการปะทะสัมพันธ์อันเข้มข้นของผู้คนและสิ่งต่าง ๆ ที่มากด้วยความกำกวม คือ เงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เกิดสภาพการณ์เช่นนี้

## ที่ของการรื้อปกรั้วของความเป็นอำเภอ

นับแต่เริ่มเปิดกิจการของตนเองอำเภออย่างอาเอก็ไม่เคยขายเฉพาะของอำเภอ ในขณะที่เพื่อนชาวกะเหรี่ยงเป็นฝ่ายหาสินค้ากะเหรี่ยงและม้งมาใส่ร้านเธอก็จะเป็นฝ่ายหาสินค้าอำเภอเข้ามา การที่สินค้าชาติพันธุ์ในร้านอาเอยุคบุกเบิกเป็นสินค้าที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์นั้นสาเหตุสำคัญไม่ได้อยู่ที่การมีเพื่อนเป็นคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ แต่กลับอยู่ที่สภาวะการณ์ที่เป็นเงื่อนไขของในบทบาทที่นำไปเป็นเช่นนั้น

เชียงใหม่ในบทบาท คือ พื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมทั้งในรูปของการค้าและตัวสินค้าเอง หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เป็นเช่นนั้นคือ ความต้องการในของที่ดูสวยแปลกของบรรดานักท่องเที่ยว เหมือนที่อาเอเคยให้ข้อสังเกตไว้ว่า “ที่นี้อะไร ๆ ก็ขายได้ ถ้ารู้จักทำให้มันดูสวย ๆ แปลก ๆ เข้าไว้” หรือ “มีแต่ฝรั่งนั่นแหละที่ซื้อ (สินค้าพวกนี้) เค้าต้องการความแปลกใหม่” อีกหนึ่งคือ การเป็นแหล่งรวมของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ทั้งในด้านของตัวผู้ค้าและผู้จัดหาสินค้ามาส่งให้ ซึ่งมีมากมายหลายเผ่าพันธุ์ อีกหนึ่งคือ ธรรมเนียมปฏิบัติทางการค้าของผู้ค้า ณ ที่นี้ที่นิยมลอกเลียนแบบสินค้ากันไป ๆ มา ๆ ที่เกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขของการเป็นตลาดของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเด่นดังที่อาเอเคยอธิบายให้ฟังว่า “พวกนี้เค้าเจออันไหนสวยถูกใจเค้า ก็ซื้อ” เข็มขัดผ้าม้งที่อาเอทำขึ้นมาขายน้อยครั้งที่จะถูกลูกค้าสอบถามว่าเป็นสินค้าของเผ่าใด ลูกค้าส่วนใหญ่ทั้งไทยทั้งเทศและทั้งที่ซื้อปลีกและซื้อส่งมานั่งเลือก ยืนเลือกมันไปด้วยลวดลายและสีสันของมันมากกว่าลักษณะเด่นทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏบนตัวมัน การลอกเลียนแบบสินค้าทั้งในแง่ของการทำและการหามาวางจำหน่าย เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในระดับชีวิตประจำวันของผู้ค้าที่นี่ ค่าวันหนึ่งอาเอมองไปยังอาเอที่เดินถือเสื้อแจ็คเก็ต ซึ่งตัดเย็บด้วยผ้าปักจักรลายม้งประยุกต์กลับมา 2 ตัวพร้อมกล่าวขึ้นว่า “ผมมีคู่แข่งอีกแล้วเนี่ย” แต่สินค้าน่าก็ไม่ได้ดูเคร่งเครียดแต่อย่างใด เมื่อถามว่าเป็นเพราะเหตุใดอาเอก็ว่า “ก็เขื่อนมันเห็นผมเอาเสื้อแจ็คเก็ตแบบนั้นมาแขวนขายเลยเกิดไอเดียไปหาผ้าแบบนั้นไปจ้างเค้าเย็บเอามาขายมั้ง นี่เค้าเพิ่งเย็บเสร็จมันเลยไปเอามา” แต่กับผู้ค้าบางรายการถูกลอกเลียนแบบสินค้า ถือเป็นเรื่องที่เคร่งเครียด เช่น อาเอเคยกล่าวว่าร้านใกล้ ๆ กันมักแหวะเวียนมาดูสินค้า เพื่อจดจำเป็นตัวอย่างไปทำจำหน่ายบ้าง “บางทีหนูไม่อยู่ อยู่แต่ห้องสาวนะ เค้าก็จะไม่เกรงใจเดินมาหยิบขึ้นดูเลย แต่ถ้าเห็นหนูอยู่เค้าก็จะแค่มอง ๆ ไม่กล้าหยิบขึ้นมาดู จะพูดก็ลำบากเนาะ คนมันรู้จักกัน” เธอจึงได้แต่ทนยอมรับการกระทำนั้นไป แต่ตัวอาเอบางครั้งก็ลอกเลียนหรือปรับประยุกต์สินค้าร้านอื่นมาทำ ไม่ว่าจะการลอกเลียนแบบจะเป็นเรื่องเคร่งเครียดหรือไม่ก็ตาม แต่มันก็ได้กลายมาเป็นธรรมเนียมทางการค้าของในบทบาทไปแล้ว อาเอเพื่อนของอาเอที่เติบโตมาด้วยกัน ก็นิยมมาลอกเลียนแบบลายเข็มขัดผ้าม้งของอาเอเป็นระยะ ๆ ค่าวันหนึ่งอาเอแหวะเวียนมาหาอาเอ พอดูจากกันได้ ลักพักอาเอเดินไปทางเข็มขัดเส้นงามที่หมายตาไว้ พร้อมเอ่ยขึ้นว่า “โหย ! อันนี้สวยมาก

นะเนี่ย" และหยิบขึ้นมาพิจารณา อาเอากล่าวที่เล่นที่จริงว่า "วางไว้เลยไม่ต้องดู" อาอิที่นั่งสนทนาลอยด้วยเสริมขึ้นว่า "จะลอกแบบเค้าไปอีกละซี่ มาจำแบบเค้าไปทำ" แล้วก็หัวเราะขัน ๆ อย่างรู้ทัน

ในท์บาซาร์ คือ พื้นที่ของการลอกเลียนแบบ การค้าที่นี้ในแง่หนึ่งดำรงอยู่ได้เพราะการเลียนแบบ วันหนึ่งหนุ่มญี่ปุ่นผู้นิยมแสวงหาสินค้าชาวเขามาประยุกต์เป็นสินค้าส่งขายญี่ปุ่นนำผลงานของตนที่ประยุกต์ตัดเย็บจากผ้าอำมาให้อาเอชมดู อาเอประทับใจว่าตัดเย็บได้ดีแต่หนุ่มญี่ปุ่น ผู้นี้จึงกล่าวขึ้นก่อนอย่างรู้ทัน "ผมไม่ชอบถูกเลียนแบบ" คนขายของเล่นที่นั่งฟังอยู่ด้วยกล่าวขึ้นว่า "มันต้องอย่าเอามาขายที่นี้ ถ้าขายที่ในทนี่แป็บเดียวก็มีคนอื่นทำตาม อะไรขายดีก็มีคนอื่นทำตาม"

ในระดับปรากฏการณ์การลอกเลียนแบบ คือ ยุทธวิธีที่จะช่วยให้ผู้ค้าหลายรายทำมาหากินที่นี้ได้ แต่ในระดับที่ลึกลงไปกว่านั้น การลอกเลียนแบบสื่อให้เห็นว่าในพื้นที่การค้าความเป็นชาติพันธุ์มิใช่สิ่งที่ใคร ๆ จะผูกขาดไว้เป็นของตนเองโดยเฉพาะได้ แม้แต่กลุ่มชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ ก็ไม่มีศักยภาพที่จะกระทำเช่นนั้น อย่าว่าแต่กระทั่งตัวพวกเขาเองยังนิยมไปหยิบยืมหรือลอกเลียนแบบองค์ประกอบทางชาติพันธุ์ของชนกลุ่มอื่นมาใส่ไว้ในร้านค้าของตนเอง จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เราจะเห็นพ่อค้าแม่ค้าคนเมืองนั่งขายปลอกหมอนอิงที่เย็บประดับไว้ด้วยผ้าลายอำมาที่เย็บปักโดยอำมาพม่า หรือแม่ค้าอำมาจะนั่งขายเสื้อกระโปรงม้งเหมือนที่แม่ค้าม้งบางรายนั่งขายกันอยู่

ปัจจัยสำคัญอีกอันหนึ่งที่ทำให้เกิดการข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่เป็นประจำในระหว่างบรรดาผู้ค้าสินค้าชาติพันธุ์ในในท์บาซาร์ ก็คือ การที่ชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นผู้ค้าประดานี้ ได้กลายมาเป็นผู้ที่หลุดออกมาจากบริบทเดิมที่เคยผลิตและกำกับควบคุมคุณลักษณะทางชาติพันธุ์แบบเดิม ๆ ให้กับพวกเขา การหลุดออกมาจากบริบทเดิมเช่นนี้ทำให้วัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างที่เคยแนบชิดอยู่กับวิถีชีวิตเดิมจริง ๆ ของพวกเขาถูกตีความและให้คุณค่าใหม่ไปในการทำงาน "สิ่งที่มีค่าทางการค้า" กฎจารีตที่เคยกำกับกับการตีความคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ เริ่มสูญอำนาจเมื่อตัวคนและวัตถุจากอาณาบริเวณทางวัฒนธรรมนั้น ๆ พลัดกระเซ็นเข้ามาสู่พื้นที่เมืองแห่งยุคโลกาภิวัตน์ที่หลายต่อหลายสิ่งถูกทำให้เป็นสินค้า สิ่งของทางชาติพันธุ์นานาชนิดที่เคยใช้กันในชีวิตประจำวันบนดอยเริ่มหมดหน้าที่เดิม ๆ และถูกกำหนดหน้าที่อันใหม่ให้ อาเอเคยบ่นว่า "ปลอกขา (ผ้าสวมแข้ง) นี่ก็แปลก ตอนเค้ามาส่งมันมาเป็นคู่ แต่ขายไป ๆ จะขาดคู่ เพราะฝรั่งบางคนก็เลือกซื้อไปอันเดียว บางทีก็แปลก ซื้อไป 3 อัน ไม่รู้เอาไปทำไม มันเลยไม่ค่อยมีคู่"

มิใช่แค่หน้าที่ที่เปลี่ยนไป กระทั่งรูปลักษณ์ของสิ่งของทางชาติพันธุ์ก็ถูกปรับเปลี่ยนและสร้างขึ้นใหม่ เช่น หมวกอำมาที่ทำขึ้นเพื่อขาย เข็มขัดอำมาทำขายที่ไม่เคยมีใช้กันบนดอย ผ้าสวมแข้งสตรีอำมาที่นำมาเย็บประยุกต์เป็นกระเป๋าใส่ขวดน้ำพลาสติก ฯลฯ

ที่น่าใส่ใจ คือ การประยุกต์ดัดแปลงสิ่งของของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นให้เป็นสินค้าในร้านตนปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงการข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี พื้นที่เช่นในท์บาซาร์ที่มากไปด้วยเครือข่ายการจัดหาวัตถุดิบของสินค้าชาติพันธุ์และความกำกวมซึ่งเป็นกฎกลางอันใหม่ที่ต่างไป

จากกฎจารีตบรรณดอย ทำให้อำเภอสยามสามารถข้ามไปมาระหว่างพรมแดนทางวัฒนธรรมได้อย่างไม่ยากเย็น แต่มันมีผลกระทบเช่นไรต่อความเป็นไปทางชาติพันธุ์ของพวกเขา

สินค้าชาติพันธุ์ที่เป็นผลผลิตของการข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมของอำเภอสยามในทศวรรษนี้ มีให้เห็นอยู่ด้วยกันหลายชนิด แต่ในที่นี้จะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาเพียง 2 อย่าง คือ เข็มขัดผ้าม้ง หมวกเด็กม้งแบบอำเภอสยาม

สินค้าชาติพันธุ์ที่สะดุดตาอย่างหนึ่งของร้านอาเอ คือ เข็มขัดผ้าม้งหรือเข็มขัดสตรีที่เกิดจากการนำเอาผ้าเก่าของม้งที่มีสีสันและลวดลายสวยงามมาเย็บต่อกันเป็นเส้น จากนั้นจะมีการนำเอา หอยเบี้ย ลูกปัด เม็ดเดือย เหรียญเงินพม่าหรือเหรียญเงินเกาอื่น ๆ ที่ดูแปลกตามาเย็บประดับเพิ่มเติมลงไปตามแต่จะเห็นว่างาม วัตถุประสงค์หนึ่งเป็นของม้ง คือ ชิ้นผ้าที่นำมาเป็นตัวเข็มขัด อีกก็หนึ่งแม้มิใช่วัตถุประสงค์ที่ผูกขาดไว้เฉพาะอำเภอสยาม แต่อำเภอสยามก็นิยมใช้กันมาแต่เดิมในการทำเข็มขัด เข็มขัดอำเภอสยามที่ตัวเองจะใช้ผ้าพื้นสีดำเป็นหลัก จากนั้นเย็บหอยเบี้ย เหรียญเงิน กระดุมเงิน ลูกปัดทับลงไป จนเต็มอย่างเป็นระเบียบตามแต่ผู้เย็บจะเห็นควร เข็มขัดเช่นนี้จะใช้วัตถุประสงค์ค่อนข้างมาก ลั่นเปลื้องทั้ง เงินทุนและเวลา "เหรียญเงินนี้ ถ้าใครรวบเค้าจะใส่ไปได้เยอะ ๆ ถ้าชอบ หอยเบี้ยก็เหมือนกันตัวที่เป็นเงาตุใด ๆ นะจะเป็นอย่างแพง แต่เย็บใส่ไปแล้วจะดูสวยกว่า (หอยเบี้ยอย่างถูก) นะ มันดูมีราคากว่า แต่พวกนี้เอามาเย็บขายไม่ได้หรอก แพง" เข็มขัดผ้าม้งที่อำเภอสยามเย็บขายเนื่องจากตัวผ้าม้งที่ใช้เป็นผ้าพื้นมักมีลวดลายสวยงามอยู่แล้ว อำเภอสยามจึงทำเพียงนำหอยเบี้ย ลูกเดือย ลูกปัด กระดุมเงินเทียม เหรียญพม่ามาเย็บประดับเป็นดอกเป็นดวงสลับหว่างกันไปให้ดูพองาม จำนวนวัตถุดิบและเวลาที่ใช้จึงน้อยกว่าของที่เคยทำใช้กันเอง ลวดลายที่เย็บประดับเป็นเช่นที่อาเอพอธิบายไว้ว่า "เย็บเป็นดอก ๆ ยังงี้บนดอยไม่มีหรอก อันนี้เย็บให้มันดูสวย ๆ เย็บขายฝรั่ง" และเข็มขัดผ้าม้งนี้ก็ถือเป็นสินค้าชาติพันธุ์ประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมมาซื้อไปทั้งในรูปการซื้อไปใช้เอง เป็นของฝาก และซื้อเป็นจำนวนมากเพื่อนำไปจำหน่ายต่อที่ประเทศตน ทุกวันนี้มันคือสินค้าที่สำคัญตัวหนึ่งของร้านอาเอ

แล้วเข็มขัดผ้าม้งถือกำเนิดขึ้นได้อย่างไร

เดิมร้านอาเอก็เป็นเช่นเดียวกับร้านอำเภอสยามอื่น ๆ คือ จะมีเข็มขัดทำขายของอำเภอสยามวางขายอยู่ เข็มขัดนี้ใช้ผ้าพื้น เช่น ดำ แดง เขียว มาตัดเป็นเส้นยาวประมาณรอบเอวจากนั้นนำเม็ดเดือย หอยเบี้ยมาเย็บประดับลงไป เข็มขัดนี้ราคาค่อนข้างถูกเพราะมีแต่ผ้าพื้นกับเม็ดเดือยเป็นหลัก ทุกวันนี้อำเภอสยามก็ยังนิยมทำเข็มขัดชนิดนี้เดินขายกันอยู่ เข็มขัดผ้าม้งถือกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณกลางปี พ.ศ. 2543 หรือ 2544 "แบบนั้นเธอ เริ่มทำได้ซัก 2 ปีที่แล้ว (เก็บข้อมูลเมื่อเดือนกรกฎาคม 2546) ก่อนหน้านั้นก็เป็นเข็มขัดพวกนี้ไง (ชี้ไปที่เข็มขัดที่ทำจากผ้าพื้น เม็ดเดือย)" เมื่อถามว่าใครเป็นคนแรกที่ทำ ไปเลียนแบบใครมาหรืออาเอตอบทันทีว่า "เปล่า ก่อนหน้านั้นเข็มขัดนี้ไม่ได้ขายกันหรอก ขายแต่ของเก่า ๆ พวกกระป๋องม้งนั่นก็ไม่ค่อยมีขายม้งเค้าไม่ค่อยเอามาขาย มาหลัง ๆ นี่ก็เริ่มทำเข็มขัด ตอนแรกมันก็เป็นผ้าเศษที่เลาะเอามาจากเสื้อม้ง ก็เอามาวาง ๆ ขายไปยังจันหละ แล้วพอมีลูกค้ามา

ซื้อ ลูกค้าบางคนเค้าก็เอามาจ้างให้เราเย็บพวกนี้ (หอย ลูกปัด เม็ดเดียว) ให้เค้า ก็เลยได้ไอเดียว่า บางคนชอบยังงี้ แล้วก็เอามาเย็บของเราขาย เมื่อก่อนอาเคเค้าก็ขายอยู่ร้านติดกันตรงนี้แหละ แล้วเวลาเค้าเห็นหนูทำอะไร เค้าก็ทำมั่ง" อาเอท้าว ความต่อไปว่า "คนที่มาจ้างนะ เป็นฝรั่ง เค้าซื้อผ้ามา จากที่อื่นแล้วเดินผ่านมาเห็นเรานั่งเย็บพวกนี้ (เย็บดอกประดับหมวกอาชาทำขายด้วยเปลือกหอย เบี้ยว เม็ดเดียว ลูกปัด) อยู่ก็เลยขอให้ช่วยแต่งให้เค้า ก็เลยได้ไอเดียขึ้นมา"

อาเอเลาะผ้ามั่งที่สอยงามออกมาวางขายอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่ยังไม่มีความคิดที่จะเย็บ ตกแต่งให้เป็นดอก ๆ แบบอาชาเหมือนในปัจจุบัน แต่การปฏิสัมพันธ์แบบข้ามแดนที่หลากหลายใน ไนท์บาซาร์ ก็ทำให้อาชาอย่างเธอค้นพบช่องทางทำกินอันใหม่ หญิงฝรั่งผู้นั้นคือผู้ชักนำอาชาอย่าง เธอให้ก้าวข้ามมาสู่อาณาบริเวณทางวัฒนธรรมของมั่ง ที่กระทั่งตัวมั่งเองก็สูญเสียการควบคุมกำกับ มั่นไปในพื้นที่เช่นไนท์บาซาร์

เข็มขัดผ้ามั่งคือผลผลิตของอาชาไนท์บาซาร์ แต่กีดังที่ได้กล่าวไปว่าไนท์บาซาร์คือพื้นที่ ของการเลียนแบบ หลังจากทำเข็มขัดผ้ามั่งขึ้นมาขายได้ไม่นาน อาชาอื่น ๆ รวมทั้งมั่งเองบาง เจ้าก็ทำขึ้นมาจำหน่ายบ้าง เท่าที่สำรวจพบร้านริมทางเท่าที่ทำเข็มขัดผ้ามั่งจำหน่ายมีทั้งสิ้น 7 ร้าน เป็นร้านอาชา 5 ร้าน และร้านมั่ง 2 ร้าน ในพื้นที่อย่างไนท์บาซาร์ผู้ผลิตวัฒนธรรมไม่จำเป็นต้อง เป็นผู้ครอบครองหรือผูกขาดวัฒนธรรมนั้นไว้กับตนได้ตลอดไป ยิ่งกว่าความเป็นชาติพันธุ์ที่มักถูกมอง ว่าควรจะตายตัว สารระคายเคืองของคุณสมบัติการเป็นสินค้าไนท์บาซาร์ ก็คือ "ความไม่ตายตัวอัน แปลกตา" ทั้งมั่งทั้งอาชาตระหนักรู้ถึงประเด็นนี้กันเป็นอย่างดี เพื่อนอาชาและป้ามั่งบางคนก็แวะ เวียนมาสนทนากับอาเอ บางครั้งขณะสนทนาสายตากลับชำเลื่องสำรวจลวดลายบนเข็มขัดผ้ามั่งของ อาเอที่วางขายไปด้วย คำพูดติดปากของอาเอที่ว่า "หาอะไรก็ได้ที่ขายได้มาขาย" ดูจะเป็นธรรมเนียม ปฏิบัติที่ใช้ได้ดีกับที่นี่

ถึงแม้จะถูกลอกเลียนแบบไปบ้าง แต่เข็มขัดผ้ามั่งของอาเอก็ยังคงโดดเด่น ลวดลาย สีลัน ที่เธอให้ไปมักเป็นที่สนใจของลูกค้า หนึ่งในผู้ช่วยคนสำคัญในการออกแบบลวดลายก็คือ สามีชาว อเมริกันของเธอ ผู้เป็นทั้งสถาปนิกและประติมากรในยามที่กลับไปทำงานที่อเมริกา ลวดลายเข็มขัด ผ้ามั่งของอาเอ โดยเฉพาะในช่วงที่สามีอยู่เมืองไทยเป็นไปในลักษณะที่ว่ายิ่งมายิ่งซับซ้อน จนทำให้ ยากต่อการยืมจดจำไปทำตามเพราะมีรายละเอียดมาก วันหนึ่งอาเอหยิบเข็มขัดผ้ามั่งเส้นงามผลงาน ของสามีส่งให้อาเคที่เดินมาสนทนาด้วยชมดู อาเคออกปากว่า "นี้ได้ผัอดีเนาะ ได้ทั้งผัได้ทั้งไอเดีย ใหม่ ๆ" แล้วทั้งคู่ต่างก็หัวเราะขึ้นพร้อมกัน อาเอเคยว่า "อันไหนที่สวย ๆ ก็เป็นเค้าเย็บนั่นแหละ" แต่ หลังจากนั้นไม่นาน ดอกลายที่ดูงามนั้นก็จะไปปรากฏบนเส้นที่อาเอเย็บด้วย บางครั้งอาเอก็จะลอก ลายเด่น ๆ มาบางครั้งก็จะตกแต่งตามความคิดตนเอง

หากมองว่าของของอาชา คือ สิ่งที่อาชาทำขึ้นมา เข็มขัดผ้ามั่งนี้ก็คือของของอาชานั่นหนึ่ง มันคือ สิ่งหนึ่งที่ช่วยสร้างความเป็นอาชาไนท์บาซาร์ให้กับอาชาอย่างอาเอ แต่ในกระบวนการเล็ก ๆ